

Regelmæssige prostitutionskunder

- *længsel, skam og "en tørst, der ikke vil slukkes"*

Speciale på Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg Universitet

August 2014

Udarbejdet af: Anette Braaby van Deurs

Studienummer: 20094227

Vejleder: Søren Juul

Antal anslag inkl. mellemrum: 222.328

ENGLISH ABSTRACT	4
FORORD.....	6
LÆSEVEJLEDNING.....	7
INDLEDNING - OPTAKT TIL EN PROBLEMFORMULERING	9
PROSTITUTIONSKUNDER OG DERES GRUNDE TIL AT KØBE SEX	9
SOCIALE INDSATSER - FÆRRE SEXHANDLER ?.....	13
DENNE UNDERSØGELSE BIDRAG TIL FELTET	14
PROBLEMFORMULERING.....	16
AFGRÆNSNING AF UNDERSØGELSESFELTET	16
PRÆSENTATION AF CENTRALE BEGREBER	17
Prostitutionskunder – definition og terminologi.....	17
Regelmæssige prostitutionskunder	18
Følelser.....	18
DANSK FORSKNING OM PROSTITUTIONSKUNDER.....	20
OM MÆND'S GRUNDE TIL AT KØBE SEX.....	21
ITALESETTELSEN AF DE DANSKE PROSTITUTIONSKUNDER.....	22
VIDENSKABSTEORETISK POSITION OG TEORETISK OPTIK.....	26
FORFORSTÅELSE	28
PROCESSEN – MØDET MED FELTET	29
TEORETISK OPTIK - EMOTIONSSOCIOLOGI.....	33
UNDERSØGELSESDSIGN OG EMPIRI.....	35
UDVÆLGELSEN AF INTERVIEWPERSONER	35
INTERVIEWGUIDE OG INTERVIEWSITUATIONEN	36

METODEOVERVEJELSER	38
ANALYSESTRATEGI	39
Analysens første del – prostitutionskundernes fortællinger	40
Analysens anden del – prostitutionskundernes følelser i en teoretisk optik	41
OVERVEJELSER OM FORTOLKNINGENS KVALITET OG GENERALISERBARHED	42
PROSTITUTIONSKUNDERNE FORTÆLLER	45
INTERVIEWPERSONERNE – EN KORT PRÆSENTATION:	45
DEN GODE OPLEVELSE OG FORTÆLLINGER OM LÆNGSEL	47
Den første gang	47
Gode oplevelser er kærestelignende oplevelser	49
Sex er ikke det væsentlige	52
DE DÅRLIGE OPLEVELSER OG OMKOSTNINGERNE	53
Når det bare er en handel	53
Forandringen over tid	56
Regelmæssige sex-køb – konsekvenserne	59
Om at være prostitutionskunde og om synet på prostitution	61
FÆRRE SEX-KØB – HVAD SKAL DER TIL ?	65
At stoppe eller ej – ambivalensen	65
Det der ville gøre en forskel	68
Rådgivningssamtaler – er det relevant?	71
SAMMENFATNING OG REFLEKSIONER	73
TEORIRELATERET FORTOLKNING	84
FØLELSER, DER DRIVER SEX-KØB	84
Sex-køb som interaktionsritual	84
Sex-køb og skam	91
PÅVIRKNINGEN AF SELVOPFATTELSEN	103
SAMMENFATTENDE KONKLUSION	111

PERSPEKTIVERING	118
LITTERATURLISTE	121

English abstract

This study concentrate on men who buy sex from women, because this is the most common phenomenon.

The study is based on qualitative interviews with 4 regular costumers of prostitution.

The study aims to elucidate the emotional reasons that drives regular customers to pay for sex and how the self-images of the prostitution customers are affected by paying for sex. The emotional reasons are elucidated from a phenomenological-hermeneutic approach, and thus partly rests on the narratives of the customers and partly on theoretical analyses of the narratives.

The study adopts the theoretical perspective of the sociology of emotions.

The customers talk about a longing for reciprocity in the relationship and they emphasize that the good experience resembles an experience with a girlfriend. The costumers would rather have the same experience with a girlfriend or a wife. All of the interviewed costumers expresses that sex is not the essential part of the relationship, the essential part is the contact between the costumer and the prostitute.

It has personal and economic costs to be a regular costumer of prostitution as it is associated with secrecy and represents a substantial economic strain, which affects the total life situation of the costumer.

The interaction of prostitution can be seen as a ritual of interaction, which generates positive energy when successful and drains energy when it fails. The purpose of the sexual ritual is to build emotions of solidarity and thus promote a sense of emotional attachment.

Rituals of interaction that fail can cause shame and anger. Purchased sex can also be seen as a source to soothe the feeling of shame as well as being the cause of shame. Commercial sex, which is used as a substitute for failed relations with girlfriends, aim to soothe the shame, while being a costumer addicted to paying for sex evokes shame.

It is likely that a role-taking takes place in connection with paying for sex, which creates certain expectations to the sexual act itself as well as the interaction with the sex partner. This is assumed to have a particular impact on costumers, who debuts as costumers at a young age. This might create difficulties in relation to girlfriends and cause these costumers to remain regular costumers because they experience fewer complications and more success as a sex partner in this context.

Finally, it is to be expected that the conflicting discourses of the society towards prostitution affects the costumers in a way that their self-image will be fragmented and ambivalent. To accommodate this the costumers articulate themselves on the basis of legitimating discourses in an attempt to creates meaning and consistency.

Forord

Jeg håber med denne undersøgelse, at jeg kan medvirke til en nuancering af debatten om prostitutionskunder i Danmark.

Jeg har her forsøgt at give stemme til de regelmæssige prostitutionskunder, der ellers forbliver tavse og skjulte i den danske debat, og jeg har forsøgt at fortolke den mening og den positive hensigt, der ligger bag de regelmæssige kunders adfærd – en adfærd der umiddelbart kan fremstå irrationel og uforståelig.

Jeg vil først og fremmest gerne takke de fire mænd, der valgte at hjælpe mig med at få et indblik i deres verden. Uden dem var dette speciale aldrig blevet til virkelighed. Jeg håber, at jeg med mine gengivelser og fortolkninger af deres fortællinger har ydet dem retfærdighed, og at det skinner igennem, at alle fire mænd var begavede, charmerende og meget imødekommende.

Dernæst vil jeg gerne takke min tidligere kollega, Marianne Gutte Petersen, fordi hun hjalp mig ved at formidle den fornødne kontakt til kunderne. Desuden vil jeg gerne takke Bjørn, Tove, Susanne, Sissel, Jens, Bolette og Jonas for deres støtte og hjælp.

Sidst, men ikke mindst, vil jeg takke min vejleder, Søren Juul, fordi han med sit sympatiske væsen har båret over med mine til tider pinagtigt uklare tanker, og fordi han, med sin sans for de store linjer og evne til at formidle viden, trods alle udfordringerne har hjulpet mig igennem processen med et færdigt speciale til tiden.

Læsevejledning

Indledning - optakt til en problemformulering

I dette kapitel redegør jeg indledningsvis for undersøgelsens relevans ved en kort præsentation af den foreliggende viden om prostitutionskunders grunde til at købe sex, det anslåede omfang af regelmæssige prostitutionskunders sex-køb og endelig redegør jeg for undersøgelsens bidrag til feltet.

Problemformulering Fejl! Bogmærke er ikke defineret.

Her præsenteres undersøgelsens problemformulering. Desuden redegøres der for afgrænsninger af undersøgelsen og for anvendte, centrale begreber.

Dansk forskning om prostitutionskunder

Her opsummeres dansk forskning vedrørende prostitutionskunder, med fokus på den foreliggende viden om mænds grunde til at købe sex, samt italesættelsen af prostitutionskunder i de danske undersøgelser.

Videnskabsteoretisk position og teoretisk optik

Her redegøres der for anlæggelsen af en fænomenologisk-hermeneutisk tilgang i undersøgelsen, samt for forståelse og den proces der har pågået i mødet med feltet. Endelig præsenteres valget af en emotionssociologisk optik med kort præsentation af og begrundelse for de valgte teorier.

Undersøgelsesdesign og empiri Fejl! Bogmærke er ikke defineret.

I dette kapitel redegøres der først for selektionen af interviewpersonerne og for gennemførelsen af de fire interviews. Dernæst præsenteres overvejelser omkring metoder, og den valgte analysestrategi forklares i tråd med den anlagte videnskabsteoretiske indgangsvinkel.

Prostitutionskunderne fortæller

Her gengives interviewpersonernes fortællinger ved hjælp af citater. Fortællingerne er struktureret ud fra tre overordnede temaer: Den gode oplevelse, den dårlige oplevelse og overvejelser om at ophøre med at købe sex.

Teori-relateret fortolkning

Her præsenteres de valgte teorier ved indledningen af de tre analyseafsnit. Det første analyseafsnit anskuer sex-køb som seksuelle interaktionsritualer, det andet afsnit fokuserer på tilstedeværelsen af skam, mens det sidste afsnit handler om den rolleovertagelse der finder sted i forbindelse med sex-køb og følger med rollen som prostitutionskunde.

Sammenfattende konklusion

I konklusionen opsummeres undersøgelsens samlede fund og de dragne konklusioner.

Perspektivering

I dette afrundende kapitel peger jeg på, at der er behov for at nytænke prostitutionsfeltet i Danmark på en sådan måde, at de regelmæssige prostitutionskunder medtænkes ved tilrettelæggelsen af de sociale indsatser. Jeg argumenterer for, at en indsats overfor prostitutionskunderne er relevant, ikke blot af hensyn til kunderne selv, men også fordi en sådan indsats kan tænkes at reducere efterspørgslen på prostitution.

Indledning - optakt til en problemformulering

Prostitution er pr. definition ikke et fænomen, der kan eksistere uden tilstedeværelse af købere af sex – prostitutionskunderne. I dette første kapitel vil jeg indledningsvis præsentere min undersøgelses fokus og argumentere for dens relevans, samt pege på hvad denne undersøgelse kan bidrage med i forhold til feltet.

Prostitutionskunder og deres grunde til at købe sex

Danske såvel som internationale undersøgelser er enige om, at der ikke kan påvises særlige karakteristika ved prostitutionskunder der - udover deres sex-køb - adskiller dem fra den øvrige mandlige befolkning. Prostitutionskunder er karakteriseret ved mangfoldighed hvad angår alder, uddannelsesbaggrund og civilstatus (Rambøll, 2013:16, Monto, 2004).

Undersøgelser indikerer, at der er følelser involveret ved mænds sex-køb, om end disse sjældent er blevet gjort til genstand for eksplicit opmærksomhed, eller gjort til en central dimension ved forståelsen af mænds bevæggrunde til at købe sex.

Undersøgelser af mænds motivation og begrundelser for at købe sex viser, at kunderne søger seksuel gensidighed i den seksuelle akt (Lautrup, 2005:14) og at kunderne søger varme, seksuel lidenskab og oplevelsen af en speciel forbindelse med den prostituerede med en forventning til de prostituerede om, at de bekræfter dette billede (Monto, 2004).

Den seneste danske undersøgelse finder, at der kan være tre grundlæggende grunde til, at mænd køber sex : Biologiske, psykologiske og sociologiske, hvoraf især den biologiske seksualdrift ses som drivende for sexkøbet (Rambøll, 2013:2).

Der er blevet peget på, at prostitutionskunderne konstruerer forklaringer på deres sex-køb ud fra et behov for at legitimere deres adfærd (Monto, 2004). De trækker

især på samfundsdiskurser, der har en legitimerende opfattelse af prostitution (Monto, 2004, Sørensen, 2004:101).

Undersøgelser i Danmark og i Sverige finder, at der blandt prostitutionskunderne er en gruppe af mænd, som oplever afhængighed af deres sex-køb (Lyngbye, 2001, Lautrup, 2005:16). En andel af prostitutionskunderne køber regelmæssigt sex i et sådant omfang, at de betegnes som "storforbrugere" (Lautrup, 2005:62, Rambøll, 201:7). Denne gruppe af regelmæssige, storforbrugende prostitutionskunder står for en stor del af de samlede sex-køb (Lautrup, 2005:9, Wiingaard, 2009:5). Samtidig har nogle af disse prostitutionskunder søgt rådgivning omkring deres sex-køb, fordi de oplever økonomiske problemer, lever et dobbeltliv og plages af skyld og skam (Wiingaard, 2009:11).

Der har i Danmark været etableret en række statsligt finansierede sociale indsatser, hvis sigte har været skadesreduktion og hjælp til ophør i prostitution (VFC, 2004, Regeringens handleplan "Et andet liv", 2005, Socialstyrelsen: "Exit-prostitution", 2012). Det eneste tiltag i den sociale indsats mod prostitution, der har rettet sig mod kunderne har været Kompetencecenter Prostitutions rådgivningstelefon i perioden 2005 – 2012, der var en anonym rådgivningstelefon for kunder (Rasmussen, 2007:163).

Omfanget af regelmæssige prostitutionskunder og deres sex-køb

I det nedenstående vil jeg argumentere for, at de regelmæssige prostitutionskunder udgør en betydelig gruppe, hvis sex-køb er af et væsentligt omfang. En reduktion i de regelmæssige kunders sex-køb ville ikke blot gøre en stor forskel for den enkelte prostitutionskunde, men også for prostitutionsfeltet generelt. I det følgende vil jeg argumentere for dette synspunkt ved at tydeliggøre, at de regelmæssige prostitutionskunder udgør en betydelig gruppe blandt kunderne og dermed også

forestår et stort antal sex-handler.

Rambøll lavede i 2013 en undersøgelse af mandlige danske prostitutionskunder, der omfattede ”7.251 besvarelser fra den mandlige befolkning. Heraf har 1.083 angivet at have erfaring med sexkøb. Derfor vurderes data at give grundlag for statistisk sikre resultater, hvad enten den samlede befolkning eller blot sexkunderne analyseres” (Rambøll, 2013:3). Rambøll finder endvidere at ”andelen af den mandlige befolkning, der har erfaring med at købe sex, estimeres til at være 15,5 pct. I faktiske tal svarer andelen til, at mellem ca. 260.000 og 285.000 danske mænd har købt sex” (Rambøll, 2013:8).

Når der laves en beregning med udgangspunkt i ovenstående tal¹ fra 2013, står det klart, at de regelmæssige prostitutionskunder antalsmæssigt udgør en ganske betydelig gruppe mænd.

Rambøll finder i sin undersøgelse, at omfanget af kunder, der har købt sex mange gange fordeler sig på følgende måde:

Kunder, der har købt sex mellem 6 og 12 gange udgør 14%, kunder, der har købt sex mellem 13 og 50 gange udgør 13%, kunder, der har købt sex mellem 50 til 100 gange i deres liv udgør 5%, kunder der har købt sex mellem 100 og 200 gange udgør 2%, mens kunder der har købt sex mellem 200 og 500 gange udgør 1%. Kunder der har købt sex mere end 500 gange udgør ligeledes 1%.

¹ Beregningen er foretaget med udgangspunkt i Rambølls tal fra 2013, hvor det angives, at 15,5 % svarer til 260.000 - 285.000 mænd. Det giver en et samlet mandligt befolkningstal på 1.677.419 – 1.838.677 – her ud fra kan de øvrige angivne procentsatser omregnes til konkrete tal. Beregningen af antallet af kunder er foretaget med udgangspunkt i maksimaltallet på 285.000 mænd. Maksimumtallet er anvendt, fordi der ved den statiske beregning kun er medtaget mænd i alderen 18 – 65 år, dvs. at mænd over 65 ikke er medregnet.

Det samlede procentvise antal kunder med mange sex-køb udgør i Rambølls undersøgelse 36 % (Rambøll, 2013:11) Dette svarer nogenlunde til Lautrups undersøgelse fra 2005, der fandt at 28 % af kunderne havde købt sex mere end 12 gange (Lautrup, 2005:9).

36% af den mandlige danske befolkning svarer til 102.605 danske mænd, der har købt sex mange gange – det vil sige mere end 6 gange. De mænd, der har købt sex mere end halvtreds gange udgør 5%, svarende til 14.250 mænd, mens mænd der har købt sex mere end 100 gange udgør 2%, svarende til 5.700 mænd, mens antallet af mænd der har købt sex over 200 gange og 500 gange begge udgør hver 1%, svarende til 2850 mænd.

Betragtes de ovenstående tal i et målgruppeperspektiv i forhold til en given social indsats, er der efter min opfattelse tale om en betydelig målgruppe. Til sammenligning lavede SFI i 2011 et estimat af omfanget af prostituerede i Danmark. Det samlede antal prostituerede anslås at være 3131 i alt - heraf 1683 danske og 1448 udenlandske (SFI, 2011: 287).

Det er ikke muligt at beregne antallet af sexhandler ud fra de ovenstående tal direkte. Det er imidlertid muligt, ved at tage udgangspunkt i opdelingen af mænd i forhold til antal sex-køb, forsigtigt at anslå, at de mænd, der har købt sex mere end 50 gange tilsammen har minimum 2.636.250 sexhandler bag sig.

Samtidig finder Rambølls undersøgelse, at i alt 27% af kunderne, svarende til 76.950 mænd, har købt sex indenfor det sidste år.

Iblandt disse mænd har 10% af kunderne, svarende til 28.500 mænd, købt sex 2 til 5 gange, hvilket som minimum er 57.000 sexhandler. 5%, svarende til 14.250 mænd, har købt sex 5 eller flere gange, hvilket som minimum svarer til 71.250 sexhandler, og endelig har 5% af kunderne, svarende til 14.250 mænd, har købt sex 6 gange eller mere indenfor det sidste år, hvilket svarer til minimum 85.500 sexhandler.

Selv om tallene må læses med en vis forsigtighed på grund af deres unøjagtighed, er

det rimeligt at antage, at disse regelmæssige kunder sammenlagt har foretaget minimum 213.750 sexhandler indenfor et år.

De ovenstående beregninger viser at de regelmæssige kunder forestår et anseeligt antal sex-handler, og man kunne fristes til at antage, at estimatet er overdrevet. Rambøll vurderer imidlertid, at det er *"rimeligt at antage, at en del af undersøgelsens deltagere ikke ærligt angiver et sexforbrug eller underdriver hyppigheden af forbruget. Dermed er fx omfanget af danske mænds sexkøb formentlig en underdrivelse af den sande andel af den mandlige befolkning, der har købt sex. Hvor stor en underdrivelse, der er tale om, er der dog intet belæg for at konkludere"* (Rambøll, 2013:3).

Sociale indsatser - færre sexhandler ?

Der kan efter min opfattelse argumenteres for, med henblik på at leve op til regeringens ønske om at reducere efterspørgslen af prostituerede (Rambøll, 2013:1), at det kan være relevant at overveje en indsats, der retter sig mod de regelmæssige prostitutionskunder.

Undersøgelser af prostitutionskunder i Danmark har anbefalet at søge mere viden om de regelmæssige prostitutionskunder gennem oprettelse af rådgivningstilbud (Lyngbye, 2002, Lautrup, 2005).

Kompetencecenter Prostitution oprettede i 2006 en rådgivningstelefon for prostitutionskunder, der i 2012 blev nedlagt uden en vidensopsamling, hvor man beskrev og evaluerede indsatsens metoder og erfaringer.

Der er således stadig meget lidt viden om de regelmæssige prostitutionskunder i Danmark. Det vides følgelig heller ikke, hvilken effekt givne målrettede sociale initiativer overfor denne kundegruppe kunne have på efterspørgslen af prostituerede i Danmark.

Ved at skæve til vores naboland, Sverige, kan vi måske få et billede af, om en indsats rettet mod kunderne ville have en effekt.

I Sverige tilbydes der samtaleterapi til prostitutionskunder og deres partnere i Stockholm, Malmö og Göteborg i K.A.S.T. projektet. I perioden 2009 - 2011 gennemførtes også en evaluering "Utvärdering av samtalsbehandling med köpare av sexuella tjänster" som et led i en samlet evaluering af den svenske handlingsplan mod prostitution og menneskehandel (Kjellgren og Svedin, 2012). Deltagerne i evalueringen berettede, at samtalerne havde givet dem signifikante forbedringer i forhold til familie og partner. De fleste oplyste, at det seksuelle misbrug var aftaget, enten ved at være reduceret i omfang eller ved at handlingerne havde ændret karakter. For en tredjedels vedkommende var det seksuelle misbrug helt ophørt. Fremfor alt oplevede deltagerne at have reduceret deres sex afhængighed, at have fået et bedre selvværd og en bedret psykisk sundhed (Ibid, 2012: 7).

Denne undersøgelses bidrag til feltet

Der er ikke ret meget viden om de regelmæssige kunder i Danmark. Det er denne undersøgelses formål at søge en forståelse af de regelmæssige prostitutionskunders følelsesmæssige bevæggrunde til kontinuerligt at købe sex, og hvordan deres selvpfattelse påvirkes af deres gentagende sex-køb.

Det er min forhåbning, at denne undersøgelse kan være med til at kvalificere eventuelle overvejelser om relevansen og arten af en social indsats, ikke blot til gavn for kunderne, men også i forhold til at reducere efterspørgslen på prostituerede.

Samtidig håber jeg, at jeg med denne undersøgelse får åbnet op for en ny måde at italesætte prostitutionskunder på og dermed medvirke til et alternativ til de i Danmark stærkt polariserede diskurser om prostitutionskunder (Als:2011). Jeg vil i

denne undersøgelse, forsøge at italesætte sex-køb som noget mænd ønsker at gøre sammen *med* kvinder, og ikke som noget de ønsker at gøre *mod* kvinder.

Problemformulering

Med udgangspunkt i en interaktionel forståelse af følelser vil jeg undersøge følgende:

Hvilke følelser driver de regelmæssige prostitutionskunders sex-køb og hvordan påvirkes deres selvopfattelse af deres sex-køb?

Afgrænsning af undersøgelsesfeltet

Prostitution er et stærkt politiseret emne, der nemt engagerer medier, politikere og befolkningen og provokerer mange (Bjønness, 2011). Spørgsmålet om hvorvidt og hvordan prostitution er et socialt problem, er et evigt stridspunkt blandt feltets aktører, forskere og politikere. Dette emne vil ikke blive behandlet i denne undersøgelse, idet udgangspunktet i undersøgelsen er, at regeringen har besluttet, at prostitution er et socialt problem (Baumbach, 2008, Lautrup, 2005).

I forlængelse af diskussionen om hvorvidt prostitution er et socialt problem, ligger også diskussionen af, om prostituerede lider under skadevirkninger af prostitution. Nogle mener, at dette uden tvivl er tilfældet (Järvinen, 1991, Servicestyrelsen, 2009), mens andre har hævdet, at det ikke metodisk kan dokumenteres, at prostitution har skadevirkninger (Wiingaard, 2010). Heller ikke dette aspekt ved prostitution vil blive gjort til genstand for opmærksomhed i denne undersøgelse.

Sidst, men ikke mindst, skal jeg pointere, at jeg ikke forholder mig til spørgsmålet om kriminalisering af sex-køb. Debatten om kriminalisering af kunderne har optaget medierne, politikerne, aktører i feltet og befolkningen, siden et konkret lovforslag om kriminalisering af køb af seksuelle ydelser blev forkastet i 2004 (www.retsinfo.dk). Spørgsmålet om kriminalisering af kunderne er bølget frem og tilbage, og har rejst sig igen, efter at Europa Parlamentet i februar 2014 anbefalede at kriminalisere køb af seksuelle ydelser i medlemslandene, hvilket fik en række forskere til at protestere

(<http://videnskab.dk/blog/forskere-danske-politikere-bor-afvise-eus-anbefaling-om-kriminalisere-kobesex>).

Udgangspunktet for min undersøgelse er gældende ret, og det er lovligt at købe seksuelle ydelser i Danmark. Dette vil ikke blive gjort til genstand for nærmere opmærksomhed eller problematisering i denne undersøgelse.

Præsentation af centrale begreber

Prostitutionskunder – definition og terminologi

Prostitutionsakten er *”en transaktion mellem mindst to handlende parter, der henholdsvis køber og sælger seksuelle ydelser. Handlen foregår i en kort, afgrænset tidsperiode, og betalingen for den seksuelle tjeneste sker umiddelbart før eller efter den seksuelle tjeneste leveres”* (Järvinen, 1991: 15).

En prostitutionskunde er således en person, der mod betaling modtager en seksuel ydelse af kortere varighed. Jeg har valgt begrebet prostitutionskunde fremfor begrebet sex-køber. Prostitutionskunde-begrebet refererer efter min opfattelse mere til det relationelle aspekt af prostitutions-akten, mens begrebet sex-køber snarere refererer til handelsaspektet.

Af hensyn til læsevenligheden vil jeg dog ofte bruge ordet kunder synonymt med det lange ord, prostitutionskunder.

Jeg har valgt at tage udgangspunkt i mænd, der køber sex af kvinder, fordi dette er det almindeligst forekommende. Der forekommer også køb og salg af sex mellem mænd, ligesom der er kvinder, der køber sex af mænd.

I den danske debat om prostitution italesættes kunden imidlertid konsekvent som en mand, hvilket hænger sammen med en sammenkobling af ligestillingsdebatten og prostitutionsdebatten, hvilket begrænser måderne hvorpå vi kan italesætte og diskutere prostitutionsfænomenet (Als, 2011). For at omgå dette har jeg valgt ikke at

fokusere på og vægtlægge betydningen af parternes køn.

Regelmæssige prostitutionskunder

Jeg anvender i undersøgelsen begrebet regelmæssige prostitutionskunder. Begrebet er hentet fra to store danske undersøgelser, der definerer begrebet lidt forskelligt (Lautrup, 2005, Rambøll, 2013).

I Lautrups undersøgelse omtales kunder, der har købt sex mere end 12 gange indenfor et år, som regelmæssige prostitutionskunder (Lautrup, 2005: 9).

I Rambølls undersøgelse omtales sexkøbere med 5 sexhandler eller mere indenfor det sidste år som kunder med mange sex-køb, hvilket omtales som regelmæssige sex-køb (Rambøll, 2013:11)

Jeg anvender i denne undersøgelse betegnelsen regelmæssige prostitutionskunder om mænd, der tilbagevendende køber sex. En af interviewpersonerne i denne undersøgelse har mere end 500 sex-køb bag sig, to af interviewpersonerne har købt sex mindst 200 gange og en har kun købt sex 9 gange, siden han debuterede for et år siden.

Følelser

Jeg har valgt at anlægge en emotionssociologisk optik i nærværende undersøgelse. Det første spørgsmål, der naturligt rejser sig, er spørgsmålet om, hvad følelser egentlig er - og hvordan adskiller det sig fra emotioner, der er et bredere begreb end følelser?

Det er forbundet med vanskeligheder at definere begreberne følelser og emotioner på en sådan måde, at deres slægtsskab og afgrænsning i forhold til hverandre fremstår med absolut tydelighed i en undersøgelsessammenhæng (Turner & Stets, 2005:284).

Jeg har i denne undersøgelse valgt at anvende ordene følelser og emotioner synonymt af hensyn til muligheden for at operationalisere begreberne i undersøgelse og under hensyntagen til læsevenligheden.

Dansk forskning om prostitutionskunder

I 1991 påpegede Järvinen, at der forefandtes meget lidt viden om prostitutionskunderne og hvilken betydning prostitution har for kunderne (Järvinen, 1991). Der er siden da blevet lavet flere undersøgelser af prostitutionskunder i Danmark.

De danske undersøgelser af prostitutionskunder kan opdeles i to kategorier.

Den ene kategori består af ministerielt finansierede undersøgelser, der er gennemført med henblik på at skabe grundlag for planlægning af nationale indsatser rettet mod prostitutionskunderne. Der er lavet to sådanne undersøgelser. Målet med disse undersøgelser var at identificere objektive og generaliserbare træk ved de danske prostitutionskunder med henblik på tilrettelæggelse af indsatser rettet mod reduktion af prostitutionsefterspørgslen.

På den ene side kan disse undersøgelser tilskrives høj grad af reliabilitet og generaliserbarhed, idet undersøgelserne inddrager et meget stort antal prostitutionskunder og der gøres en lang række enslydende fund i de to undersøgelser, der med forskellig indgangsvinkel belyser de samme temaer. Samtidig synes undersøgelserne på den anden side at være formet af de herskende diskurser på undersøgelsestidspunktet, og begge undersøgelser har et klart, politisk defineret fokus og formål, der afgrænser undersøgelsesperspektivet.

Den anden kategori af undersøgelser af prostitutionskunder er kandidatspecialer. Af de her præsenterede specialer, er det ene speciale udarbejdet på psykologistudiet, mens de to andre er specialer på sociologistudiet.

I det følgende vil jeg opsummere undersøgelsesernes væsentligste pointer vedrørende mænds bevæggrunde til at købe sex og italesættelsen af prostitutionskunder i Danmark.

Jeg vil i min senere analyse, hvor det er relevant, sammenholde mine egne fund med de undersøgelser, som jeg præsenterer her.

Om mænds grunde til at købe sex

Paul Lyngbye lavede med sit speciale i 2000 den første danske undersøgelse af prostitutionskunder, *"Mænd der betaler kvinder"*. Det var en kvalitativ undersøgelse, hvor han interviewede 41 prostitutionskunder om deres oplevelse med at købe sex ud fra et udviklingspsykologisk perspektiv (Lyngbye, 2000). Paul Lyngbye fandt, at det første besøg hos en prostitueret kan udløses af en krisesituation, mens det efterfølgende er kundens almene livssituation, der afgør om det bliver en del af livsstrukturen (Ibid: 12) Ifølge Lyngbye er der en sammenhæng mellem mænds oplevelse af krise og deres besøg hos prostituerede og han peger på, at der er behov for forskning, der belyser denne terapeutiske dimension af sex-køb (Ibid: 167)

Mette Lise Sørensen lavede i 2004 en socialkonstruktivistisk perspektiveret holdningsundersøgelse blandt 17 prostitutionskunder, *"Fordi jeg må..."*. Sørensen finder, at en mindre gruppe kunder angiver spænding som den væsentligste grund til at de køber sex. Denne gruppe er tilfreds med deres oplevelser. Resten er ofte eller altid utilfredse, fordi de søger en varme og gensidighed, som de sjældent finder. At de alligevel fortsætter skyldes, ifølge Sørensen, det paradoks, at de ikke ønsker at blive følelsesmæssigt forpligtede, og at god sex samtidig for dem er forbundet med nærhed og gensidighed (Sørensen, 2004:99). Nogle kunder har oplevet at få varme følelser for en prostitueret, men forsøger at undgå det, da de ikke forventer at dette vil blive gengældt. I stedet bruger mændene fantasien til at skabe en forestilling om seksuel gensidighed. De fleste kunder oplever, at de prostituerede foragter dem (Ibid:100).

Ligestillingsministeriet finansierede i 2005 en undersøgelse *"Det skal ikke bare være en krop-mod-krop oplevelse"*, der blev foretaget af Claus Lautrup. Lautrups

undersøgelse omfattede 6300 mænd (Lautrup, 2005:10)

Lautrup fandt, at den hyppigst angivne begrundelse for at købe sex var, at sex-køb var noget, der bare skulle prøves. Den næsthyppest begrundelse var, at købe-sex var uforpligtende, og den tredje begrundelse var, at muligheden bød sig. I modsætning til udbredte forestillinger, angav kun et fåtal af mænd, at de ønskede at være den, der stillede betingelser, at de ikke kunne få sex på anden vis, eller at de havde specielle ønsker (Ibid:13).

Rambøll Management Consulting foretog for Kirke- og Ligestillingsministeriet en undersøgelse af danske sexkunder, og udgav i maj 2013 *"Kortlægning af prostitutionsefterspørgslen"*. 7251 mænd deltog i undersøgelsen, hvoraf 15,5% havde købt sex. Undersøgelsen opdeler begrundelserne for mænds sex-køb i tre kategorier: Biologiske forklaringer, psykologiske-personlighedsrelaterede forklaringer og sociologiske forklaringer. De biologiske bevæggrunde henviser til fysiske behov, samt det uforpligtende og spontane. De psykologiske bevæggrunde handler om behovet for nærhed, intimitet og bekræftelse, mens de sociologiske bevæggrunde handler om behovet for at tilhøre et maskulint fællesskab og oplevelsen af magt over kvinden (Rambøll, 2013:6).

I undersøgelsen vurderes det, at de biologiske forklaringer synes at have størst betydning. Dog er der taget forbehold for, at nogle mænd kan have vanskeligt ved at vedkende sig behovet for omsorg eller at være udsat for gruppepres (Ibid).

Italesættelsen af de danske prostitutionskunder

Margaretha Järvenen pegede i 1991 på, at det var nødvendigt at tage det i Danmark herskende funktionalistiske prostitutionssyn op til revision. Den funktionalistiske prostitutionsopfattelse indebærer, at prostitution ses som et universelt, biologisk fænomen, der er nødvendig for at tilfredsstille mænds sex-behov, og som en samfundsmæssig sikkerhedsventil mod voldtægt forårsaget af mænds frustrationer. Järvenen pegede samtidig på, at der var behov for forskning og oplysning om

kunderne som modvægt til den funktionalistiske prostitutionsforståelse (Järvinen, 1991).

Lyngbye finder i 2000, at der er behov for mere forskning for at finde frem til nye diskurser, der giver grundlag for en vellykket kommunikation med prostitutionskunderne. Ifølge Lyngbye udtrykker nogle af de interviewede mænd, at deres brug af prostituerede er tvangspræget, og de har søgt hjælp hos enten psykolog eller ved Sexologisk klinik. Lyngbye argumenterer samtidig for, at der med fordel kan oprettes en rådgivning med henvisning til, at man da hjælper prostitutionskunder med deres problemer, da dette vil reducere prostitutionens omfang, og at det vil skabe ligestilling mellem den prostituerede og prostitutionskunden (Lyngbye, 2000).

Sørensen finder i 2004, at prostitutionskunder har stort behov for at legitimere deres sex-køb, og for at fremstille sig selv som moralsk handlende. Mændene benytter de herskende diskurser til dette formål – dels en liberal markedsdiskurs, der gør sex-handel til en frivillig udveksling mellem to parter, og dels en seksualitetsdiskurs, der ser mænd som havende et basalt og uomgængeligt behov for tilfredsstillelse. Sørensen finder, at den markedsorienterede diskurs er fremherskende i Danmark, og trænger til at blive sat til debat (Sørensen, 2004: 102).

Lautrup forsøgte i sin undersøgelse i 2005 eksplicit at distancere sig fra tidligere undersøgelsers individualisering og psykologisering af prostitutionskunderne. Lautrup betoner, at hans undersøgelse ser *"mænds køb af seksuelle ydelser som et samfundsmæssigt fænomen, der relaterer sig til såvel strukturelle som individuelle forklaringer. Det er samfundsmæssige processer i form af politiske og juridiske kræfter, samt sociale gruppers normer og værdier, der sætter rammerne for prostitutionens udfoldelse i samfundet."* (Lautrup, 2005: 8). Det betones, at *"Mænds bevæggrunde og præferencer til at købe sex tolkes i denne undersøgelse således ikke ud fra eventuelle bagvedliggende psykologiske dispositioner"* (Ibid).

Sofie Als lavede i 2011 i sit speciale en undersøgelse af de danske diskurser omkring prostitution. I *"Prostitutionsdiskurser - en kritisk diskursanalyse af fraværet af*

prostitutionskunder i den danske medierede debat” peger Als på, at den offentlige debat i Danmark er præget af modsatrettede og stærkt polariserede perspektiver på prostitutionsfænomenet og prostitutionskunden.

Italesættelsen af prostitutionskunden er præget af de to overordnede perspektiver, idet kunden ses som enten skadelig eller uskadelig (Als, 2011: 67)

I den *”feministiske”* diskurs er kunden en skurk. I *”socialt problem”*-diskursen er kunden afhængig og skal have afhjulpet dette. I *”sex-arbejder”* diskursen er kunden en neutral person, der modtager en ydelse. I *”sex er en menneskeret”*-diskursen er kunden en person med et fysisk behov, der skal dækkes. I *”frisinds”*- diskursen er kunden en, der udlever sin seksualitet. I *”frivillig eller tvungen”*-diskursen er kunden en skurk, hvis han køber sex af handlede kvinder, men ikke hvis det er frivillige prostituerede (Ibid:68).

Als finder, at alle diskurserne undertrykker italesættelsen af kunden, idet fokus er på den prostituerede. Der er ifølge Als ikke konstrueret en særskilt subjektposition for kunden, der adskiller denne fra ikke-kunder. Når prostitutionskunderne gøres lig med alle andre mænd, kommer prostitutionsdebatten og debatten om kundernes rolle til at handle om generel ligestilling mellem kønnene og bliver en generel mistænkeliggørelse af alle mænd. Konstrueres kunden derimod som en særskilt subjektposition, der adskilles fra ikke-kunder, kan det ifølge Als bidrage til et større fokus på kunden, samt hvordan denne kan hjælpes ud af prostitutionsrelationen. (Ibid:71).

Rambølls undersøgelse, der er lavet i 2013 og dermed er den seneste, havde det teoretiske udgangspunkt, at det snarere er nogle dybereliggende individuelle determinanter hos mænd, der er afgørende for sexkøbet, end specifikke, objektive, socioøkonomiske karakteristika (Rambøll, 2013:2).

Rambølls undersøgelse bruger terminologien sex-købere og sex-køb, og sætter hermed sex lig med en salgsvare. Dette udlægger jeg som udtryk for en

individualistisk og markedsorienteret prostitutionsdiskurs, om end dette ikke formuleres eksplicit.

Videnskabsteoretisk position og teoretisk optik

Den vanskelige øvelse jeg forsøger at gøre i nærværende undersøgelse er, at jeg på én gang forsøger at give prostitutionskunderne stemme og anerkende deres livsverden, samtidig med at jeg forsøger at gå bag om deres fortællinger for at søge en teoretisk indfaldsvinkel til forståelse af deres mange sex-køb.

I et forsøg på at overkomme denne udfordring, forsøger jeg at leve op til hvad Gilje og Grimen kalder barmhjertighedsprincippet (Gilje og Grimen, 2002: 223). Dette indebærer, at jeg må have det udgangspunkt, at mine interviewpersoner er fornuftige, og at jeg ved fortolkninger må få mine interviewpersoner til at fremstå mest muligt fornuftige, og kun hvor dette slet ikke er muligt, kan jeg konkludere, at de ikke handler fornuftigt (Ibid: 223).

Hvis jeg alene nærmede mig mine interviewpersoners fortællinger med det formål at fortolke deres bagvedliggende følelser og motiver uden hensyntagen til deres egen opfattelse, ville jeg bedrive, hvad Gilje og Grimen kalder mistankens hermeneutik (Ibid:228). Herved ville jeg gøre prostitutionskunderne til *"en slags patienter, som vi diagnosticerer uden egentlig at gå i dialog med dem"* (Ibid:232).

Jeg har forsøgt at håndtere denne balancegang ved at anlægge en hermeneutisk tilgang til belysning af min problemformulering, omend jeg lader mig inspirere af den fænomenologiske tilgang til udforskning af menneskers erfaringsverden.

Et af mine ærinder i denne undersøgelse er, gennem prostitutionskundernes fortællinger at kunne lave, hvad Gilje og Grimen kalder en formålsforklaring (Ibid:131). Ved formålsforklaringer forsøger man at forklare en persons handlinger ved at afdække deres handlingers tilsigtede virkninger, det vil sige, hvordan handlinger kan ses som midler til at opnå et mål (Ibid:133).

For at kunne afdække hvilket formål der ligger bag kundernes sex-køb, er jeg nødt til at interessere mig for kundernes oplevelse og deres egen fortolkning af deres sex-køb. Til dette formål henter jeg inspiration i den fænomenologiske tilgang, der

interesserer sig, for det der fremtræder for vores bevidsthed, vores intentionalitet og vores livsverden (Brinkmann og Tanggaard, 2010:186).

Styrken ved en fænomenologisk tilgang er, at den beskæftiger sig med sociale fænomener set ud fra aktørernes egne perspektiver (Kvale, 2003:62).

Det kan imidlertid være forbundet med udfordringer at anlægge en egentlig fænomenologisk tilgang ved undersøgelser af følelser. Turner påpeger: *“Perhaps the most difficult analytical and empirical problem in understanding the distribution of emotions and their effects on individual and collective action stems from the fact that negative emotions are painful and, hence, will often be repressed. And, once defense mechanisms are activated, the repressed emotion will often transmute into a new emotion or set of emotions that change people’s perceptions and propensities for action”* (Turner, 2010:9). Der vil dermed være nogle følelser, der ikke umiddelbart lader sig afdække alene igennem prostitutionskundernes egne fortællinger og fortolkninger i et interview, fordi de er ubevidste.

En anden problemstilling vedrører fænomenologiens fordring om at sætte egne fordomme i parentes, således at nye erkendelser hviler på fordomsfrie og rene beskrivelser med en klar adskillelse mellem data og fortolkning (Juul og Pedersen, 2012:71). Dette er efter min opfattelse principielt ikke muligt. *”Når vi skal tolke en tekst eller et eller andet meningsfuldt fænomen, må vi starte med visse idéer om, hvad vi vil lede efter”* (Gilje og Grimen, 2002:171).

Jeg har derfor gjort mig overvejelser om, hvordan jeg kan nærme mig fortolkningerne under hensyntagen til både mine egen forforståelse og under hensyntagen til den teori, som jeg har fundet anvendelig til belysning af min problemformulering. Jeg har valgt at tilnærme mig feltet med inspiration fra den filosofiske hermeneutik.

Den filosofiske hermeneutik er en ontologi om den menneskelige væren (Juul og Pedersen, 2012:121). Forskeren kan aldrig træde udenfor den verden, vedkommende studerer, og forskerens fordomme udgør den forståelseshorisont, ud fra hvilken man

som forsker kan anskue et givent fænomen (Juul og Pedersen, 2012:128). Individet kan således ikke løsrive sig og distancere sig fra sine fordomme, hvorfor det heller ikke er muligt at skabe sand viden, men kvalificerede fortolkninger. Den filosofiske hermeneutik afviser fuldstændig forestillingen om viden som virkelighedens spejl, og validiteten af en given fortolkning bliver et spørgsmål om virkningshistorien (Juul & Pedersen, 2012:135)

Gennemsigtighed bliver derfor et vigtigt metodekrav, da dette er forudsætningen for, at andre kan vurdere kvaliteten af ens undersøgelse (Juul & Pedersen, 2012:131).

Forforståelse

Som en del af fordringen om gennemsigtighed vil jeg redegøre for min forforståelse. Spørgsmålet jeg vil søge at besvare er: "Hvad er rammerne for den opmærksomhed, jeg retter mod prostitutionskunderne, og hvorfor har jeg valgt at tilnærme mig undersøgelsesfeltet ud fra det perspektiv, som jeg gør?"

Nærværende undersøgelse er et speciale på kandidatuddannelsen i socialt arbejde. Der er en lang række formelle krav til specialet, herunder kravet om at belyse et givent emne empirisk og teoretisk indenfor en angivet tidsmæssig ramme.

Mit perspektiv indenfor denne ramme er formet af uddannelsesforløbet, samt af forudgående uddannelser der alle har rettet sig mod socialt arbejde.

Et andet perspektiv udgøres af mit arbejdsrelaterede erfaringsrum. Som tidligere ansat i Kompetencecenter Prostitution har jeg opnået et indgående kendskab til prostitutionsfeltet betragtet gennem en socialarbejders optik. Her har jeg haft utallige personlige møder med prostituerede, og har hørt om kunderne fra kvinderne og fra de kolleger, som var primære i forhold til centrets rådgivningstelefon. Jeg har fulgt med i udviklingen på prostitutionsfeltet på nært hold, og jeg har været optaget af de diskursive og ideologiske kampe om prostitutionsopfattelsen i Danmark – herunder også synet på prostitutionskunder.

Min samlede erfaring siger mig, at følelser er centrale for forståelsen af menneskelig adfærd, herunder også prostitutionskunders sex-køb. Sociolog Åsa Wettergren har formuleret følgende udsagn om følelser: *"De ingår i ett socialt sammanhang och de föds i interaktioner mellan människor, samtidigt som de utgör drivmedlet för dessa interaktioner och alla andra handlingar. Emotioner är med andra ord både en orsak till sociala handlingar och ett föremål för sociala handlingar. Den som inget känner utför inga handlingar"* (Wettergren, 2013: 11).

Denne opfattelse af følelsers betydning for menneskers handlinger er en grundantagelse i nærværende undersøgelse.

Processen – mødet med feltet

Jeg havde i begyndelsen tre arbejdshypoteser, der var retningsgivende i min undersøgelse.

Hypoteserne var erfaringsbaserede, idet de tog udgangspunkt i mine erfaringer som opsøgende socialarbejder i Kompetencecenter Prostitution. Her oplevede jeg adskillige gange at overvære kundernes kommen og gåen overhørt fra kafferummet, hvor jeg havde samtaler med kvinderne. Desuden har jeg hørt de prostituerede fortælle om deres erfaringer, og har her ud fra dannet mig nogle indtryk af kunderne og af kundeadfærd. Endelig har jeg selv og fra kollegerne hørt om de temaer, der blev bragt på banen i rådgivningssamtalerne med kunder.

Jeg havde på denne baggrund følgende hypoteser:

- 1) Regelmæssige prostitutionskunders sex-køb er drevet af følelser.
- 2) Prostitutionsakten har en rituel form med bestemte normer og mønstre.
- 3) Prostitutionskundernes tildeles af samfundet en prostitutionskunderolle, der virker tilbage på deres selvforståelse.

Med udgangspunkt i disse hypoteser, begyndte jeg at søge i det emotionssociologiske landskab efter teorier, der kunne hjælpe mig i forhold til en forståelse og rammesætning af såvel mine interviews som den efterfølgende analyse. Således rustet mødte jeg de fire interviewpersoner, hvor jeg fik bekræftet nogle af mine antagelser, mens mit perspektiv på nogle andre områder forandrede sig væsentligt.

Interviewpersonerne fortalte imødekommende om deres erfaringer og refleksioner forbundet med sex-køb, og jeg erfarede, at deres fortællinger ikke var skræddersyede til mine hypoteser.

Et konkret vendepunkt for mig opstod, da en af de interviewede kunder havde medbragt en computer og viste mig en lille sekvens fra filmen "Born the 4. of July". Kunden ville vise mig dette, fordi filmklippet viste hvordan han selv havde oplevet at miste sine illusioner omkring sex-køb.

I den viste filmscene får en prostitueret overtalt hovedpersonen Tom Cruise til at købe sex. Tom Cruise er lam og rammes i situationen af sorg over ikke i at være stand til at have sex. Den prostituerede trøster ham med stor indføling og giver ham oplevelsen af, at han – trods sin lammelse - er i stand til at tilfredsstille hende seksuelt. Efterfølgende er Tom Cruise overvældet af glæde og varme følelser, og han køber et smykke, som han vender tilbage for at give hende. Her ser han hende tage afsked med en anden kunde med stor hjertelighed og indser, at han ikke en særlig person for den prostituerede.

Denne lille filmsekvens gav mig en stor "aha"-oplevelse. For der var jo kontakt mellem den prostituerede og kunden. Min fordom var, at der ikke var "rigtig" kontakt mellem den prostituerede og kunden, men at der alene var tale om et mere eller mindre mekanisk rollespil. Pludselig fik jeg et glimt af den oplevelse kunderne fortalte om – oplevelsen af gensidig kontakt under sex-handlen.

Det sendte mig på nye veje i min søgen efter teori, der kunne forklare den følelsesmæssige kontakt, der er i interaktionen mellem en prostitueret og en kunde.

En anden opdagelse jeg gjorde ret hurtigt var, at kunderne ikke var synderligt optagede af den offentlige debat. I deres egen fortælling om hvad der optog dem henhørte dette til den mindre vigtige afdeling.

Som en af kunderne sagde, så talte den offentlige debat hverken *til* eller *om* ham. Det betyder ikke nødvendigvis, at kunderne i denne undersøgelse er upåvirkede af samfundets syn på prostitution. Det betyder bare, at de ikke kan genkende sig selv i den politiserede og polariserede debat, hvor der ikke er plads til nuancer, hvorfor debatten ikke forekommer relevant for netop dem.

En betydningsfuld erkendelse opstod tillige, da en af interviewpersonerne efter interviewet spurgte mig: "*Synes du virkelig det eneste saliggørende er, at man har en kæreste?*". Jeg blev overrumplet over spørgsmålet og svarede automatisk, at der naturligvis var mange måder at leve sit liv på.

Bagefter nagede spørgsmålet mig, fordi jeg vidste, at han havde spurgt om noget, jeg ikke havde overvejet: Udspiller det gode kærlighedsliv sig kun i et parforhold? Efter at have tygget på hans spørgsmål en tid kom jeg frem til, at jeg tror, at mennesker er født med en biologisk betinget stræben efter følelsesmæssig tilknytning til andre mennesker og en evne til samme.

Samtidig er jeg klar over, at følelsesmæssig tilknytning kan antage mange former, og at mange af os ikke er så privilegerede, at vi i absolut forstand har det fået det, som man i psykologisk terminologi betegner som en tryk tilknytning (Dunn, 1993, Stern, 1997). Det er min grundlæggende overbevisning, at vi resten af livet har en iboende stræben efter at opbygge en tryk tilknytning - i lighed med hvad Thomas Scheff og Suzanne Retzinger kalder at opbygge eller reparere sociale bånd, hvilket jeg vil beskrive nærmere i afsnittet vedrørende teoretisk optik.

Den sidste "aha"-oplevelse jeg vil nævne fandt ligeledes sted i en efterfølgende snak

hen over frokosten. Her fortalte en af kunderne en lille historie om, hvordan han i sin skoletid så kammerater gå efter lette løsninger og søge arbejde uden at tage en uddannelse, og om hvordan disse kammerater nu måtte arbejde rigtig meget til dårlig løn, hvorimod hans egen stræbsomhed dengang nu gav ham et bekvemt liv. I forlængelse af denne lille anekdote drog han en parallel: ”Jeg sprang over hvor gærdet var lavest, da jeg var ung og ville prøve at have sex – og nu må jeg betale for det, fordi jeg ikke kunne vente dengang”.

Dette gav mig stof til endnu en ny overvejelse: Hvordan påvirkes kunderne egentlig af at foretage regelmæssige sex-køb ?

Teoretisk optik - emotionssociologi

Emotionssociologien er en nyere retning indenfor sociologien, der blev et anerkendt felt i 70'erne, hvor man begyndte at vende opmærksomheden mod, hvordan selvet og interaktioner blev påvirket af emotioner (Turner & Stets, 2005: 23).

Det emotionssociologiske felt er karakteriseret ved at bestå af en lang række forskellige teorier, der kan inddeles i en lang række grupperinger alt efter om de fokuserer på dramaturgi, ritualer, symbolsk interaktion, psykoanalytiske elementer, sociale udvekslinger eller på strukturelle forhold (Ibid:10).

De forskellige teorier opererer med forskellige definitioner af primære og sekundære emotioner. Der er uenighed om hvilke og hvor mange følelser, der ses som primære emotioner, mens der er enighed om, at primære emotioner er universelle og biologisk betingede (Ibid:13). Sekundære emotioner er følelser, der er udviklet som reaktion på omgivelserne (Ibid:18).

Emotionssociologiske teorier har således forskellige ontologiske antagelser, og man kan ifølge Bloch groft sagt skelne mellem tre teoretiske opfattelser af emotioner: Den biologiske, den diskursive og den interaktionelle opfattelse. Den biologiske opfattelse ser følelser som menneskeligt iboende impulser, der udløses af bestemte stimuli med bestemte udtryk og adfærd til følge. Den diskursive opfattelse af følelser ser disse som kulturelle konstruktioner, hvor de kan have et biologisk grundlag, men hovedsageligt som konstruerede af kulturelle og moralske fortolkninger. Imellem disse to opfattelser ligger den interaktionelle opfattelse, der anerkender følelsers biologiske natur, men som fokuserer på kulturens formning af følelserne (Bloch, 2007).

I dette brede felt har jeg foretaget en udvælgelse efter teoriernes fokus og forklaringskraft i forhold til min problemformulering.

Jeg har valgt at anvende Randall Collins' teori om ritualer og emotionel energi, Thomas Sheff og Suzanne Retzingers teori om skam og sociale bånd, samt Georgs

Herbert Meads teori om rolleovertagelse med vægtlægning af Emma Engdahls rekonstruktion af denne i en emotionssociologisk optik.

Jeg er klar over, at de valgte teorier har forskellige ontologiske udgangspunkter, idet selvet ifølge Georg Herbert Mead ikke er tilstede ved fødslen, men bliver til i det sociale samspil (Mead, 2005: 165). Emma Engdahl tilslutter sig denne betragtning, om end hun fokuserer på tilstedeværelsen af krop og følelser i Meads teori om selvets dannelse (Engdahl, 2001).

Randall Collins antager, at mennesker er udstyret med en biologisk betinget drivende kraft, der leder mennesket mod maksimering af emotionel, positiv energi. Thomas Scheff og Suzanne Retzinger antager, at mennesket er født med en stræben efter at knytte sociale bånd, hvilket er sammenhængende med de primære følelser; stolthed og skam.

De tre teoretiske tilgange er dog fælles om at have deres fokus på situationer og interaktioner. De tre teorier opfatter følelser som hovedsageligt genererede imellem mennesker, og kan således alle tre kategoriseres som henhørende under interaktionismen. Jeg finder således, at de tre teoretiske perspektiver ikke er konkurrerende, men kan anvendes supplerende til belysning af spørgsmålene i min problemformulering.

De tre teorier hævder at kunne anvendes til at slutte fra mikro- til makro niveau. Jeg fokuserer i denne undersøgelse kun på mikrosociologiske processer, og jeg redegør kun for de elementer af teorierne, der er relevante for min undersøgelse.

For at fremme læsevenligheden i undersøgelsen, har jeg valgt at præsentere de enkelte teorier nærmere i direkte sammenhæng med analyserne, hvor jeg samtidig vil redegøre for, hvordan jeg anvender teorierne til besvarelse af min problemformulering.

Undersøgellesdesign og empiri

Udvælgelsen af interviewpersoner

Jeg har foretaget en praktisk og strategisk selektion af interviewpersoner (Olsen, 2002:83).

Det praktiske element handler om adgangen til de udvalgte interviewpersoner. Jeg forsøgte at rette henvendelse til internetsiden Venuslogen, der er et internet forum for prostitutionskunder, men fik ingen respons. Fra andre undersøgelser indenfor prostitutionsfeltet var jeg forberedt på, at det kan være meget svært at få adgang til dette og lignende fora (Bjerre, 2011, Jacobsen, 2011).

Jeg fik derfor hjælp til at opnå kontakt til undersøgelsens interviewpersoner gennem en tidligere kollega i Kompetencecenter Prostitution, Marianne Gutte Petersen, der varetog opgaver forbundet med rådgivningstelefonen for kunder. Hun er senere blevet privatpraktiserende sexolog og psykoterapeut og har i sin praksis haft kontakt til en del prostitutionskunder.

Jeg forfattede en kort en-sides redegørelse for mine undersøgelser med kort forespørgsel om deltagelse, som blev videreformidlet til kunderne via mail, som de interesserede kunne svare på (bilag 1). Jeg ønskede at tale med minimum 3 kunder og maksimalt 5 kunder under hensyn til mit ønske om at lave dyberegående interviews. Marianne videresendte min mail til 5 kunder ud fra overvejelser om, hvem hun antog gerne ville deltage, og det førte til fire henvendelser.

Det strategiske element hang sammen med udvælgelsen af kunder, der alle har det til fælles, at de har oplevet, at deres sex-køb har affødt problemer, der har tilskyndet dem til at søge terapi.

Dette udvælgelseskriterium udsprang af en antagelse om, at disse kunder har en vis grad af erfaring med at forholde sig reflektivt til deres følelsesliv.

Endelig havde jeg gjort mig overvejelser om, at de deltagende interviewpersoner

tillige kunne bidrage til en forståelse af, om samtale og refleksion gør en forskel i forhold til deres sex-køb.

Jeg fik kontakt til 4 regelmæssige prostitutionskunder. Jeg kunne muligvis godt have opnået kontakt til flere, men valgte at nøjes med fire under hensynet til, at undersøgelsens sigte ikke er generaliserende, samt tidsrammerne for denne og endelig under hensynet til, at jeg fandt, at jeg efter de fire interviews havde gjort nogle nye opdagelser.

Jeg kunne også have valgt at interviewe Marianne, der har talt med utallige kunder i både Kompetencecenter Prostitutions rådgivningstelefon og i sin private praksis, og som muligvis kunne have draget erfaringsbaserede, generelle linjer på tværs af de mange kunder. Jeg vurderede imidlertid, at jeg qua vores tidligere fælles arbejdsliv og personlige relation ville være for "biased", og at udbyttet derfor ville være utroværdigt.

Interviewguide og interviewsituationen

Alle interviewpersonerne valgte at tage imod et tilbud om at lade interviewene foregå i mit hjem fremfor i upersonlige rammer. Tre af interviewpersonerne kørte flere hundrede kilometer for at deltage, hvorfor jeg serverede frokost efter afslutningen af interviewene. Det gav mig et nuanceret billede af interviewpersonerne, idet vi snakkede videre under den efterfølgende frokost. En enkelt interviewperson kom til min datters lejlighed i hovedstaden, hvorfor vi desværre ikke havde mulighed for efterfølgende frokost af praktiske og tidsmæssige grunde.

Interviewene blev optaget på diktafon, og var af en times varighed. Set i bagkundskaabens lys kunne de med fordel have varet længere, da der ved kontaktens stigende grad af fortrolighed opstod nye tanker om prostitution og sex-køb. Jeg har

dog i min analyse kun medtaget interviewene, der efterfølgende er blevet transskriberet.

Jeg havde med udgangspunkt i mine første hypoteser udarbejdet en enkel, forhåndsøvet interviewguide, der lå på et stykke papir foran mig i tilfælde af, at interviewet skulle gå i stå (bilag 2). Det gjorde de ikke, alle fire interviewpersoner var meget åbne, talende og gav udtryk for, at det var rart at tale med nogen om deres sex-køb.

Ud for hver hypotese havde jeg skrevet nogle få igangsættende spørgsmål . Jeg berørte således ikke selve mine hypoteser, men stillede spørgsmål, som jeg antog ville belyse mine hypoteser. I forhold til antagelsen om at sex-køb er forbundet med følelser, bad jeg interviewpersonerne fortælle om den første gang, den gode og den dårlige oplevelse. Det var min antagelse, at følelserne ville stå stærkt frem ved at fokusere på sex-købets følelsesmæssige yderpoler. Omkring selve sex-handlen bad jeg dem beskrive, hvorvidt der var noget, der var det samme hver gang. I forhold til antagelsen om, at kunderne bliver påvirket af samfundets syn på prostitutionskunder, bad jeg dem fortælle, hvad de hæftede sig ved i den offentlige debat, og hvad de syntes debatten overså. Endelig spurgte jeg, hvad der fik dem til at søge terapi, og om det havde gjort en forskel i forhold til deres sex-køb.

Jeg anvendte, hvad Henning Olsen har kaldt semi-standardiserede interviews. Disse er fokuserede, men samtidig giver de stadig plads til, at interviewpersonerne beskriver deres oplevelser med ord, der ikke nødvendigvis matcher interviewerens forhåndsforestillinger (Olsen, 2002:75).

Jeg stillede nogle indledende, faktuelle spørgsmål, og herfra formedes interviewene af sig selv, ved at jeg spurgte afklarende, uddybende, eller gav umiddelbart respons, der ledte samtalen videre. Interviewpersonernes fortælling var – alt efter deres forskellighed – med til at forme interviewene, der forløb som en dyberegående samtale i lighed med, hvad Kvale kalder et *"kvasi-terapeutisk forhold"* (Kvale, 2003: 158). Jeg havde således en oplevelse af at have empatisk kontakt med alle fire

interviewpersoner.

Dette betyder, at mine interviews var påvirkede af den følelse af medfølelse og sympati, jeg havde for alle fire interviewpersoner. Der var steder undervejs, hvor jeg faldt ud af interviewrollen og gav efter for min trang til at lindre og opmuntre, fordi jeg mærkede deres kvaler. Andre steder fik jeg ikke spurgt uddybende ind til fortællingen, simpelthen fordi jeg ikke nænnede at fastholde dem på et emne, der tydeligvis var ubehageligt at tale om. I et af interviewene kan jeg høre mig selv sige ”Ja, det forstår jeg, det giver god mening...” – hvor det reelt var sprogligt uforståeligt. Jeg reagerede spontant på interviewpersonens forlegenhed ved at hjælpe til med at få følelsen væk i en fart.

Metodeovervejelser

Min første tilnærmelse til feltet var deduktiv, idet jeg tog udgangspunkt i nogle forhåndsantagelser i form af foreløbige hypoteser og teorier, der i begyndelsen rammesatte mit fokus. Der var imidlertid ikke tale om en hypotetisk deduktiv tilgang i den forstand, at jeg afprøvede mine hypoteser med henblik på verificering eller falsificering (Højbjerg, 2004). At jeg har anlagt en deduktiv tilgang betyder heller ikke, at min undersøgelse er uden ”empirisk sensitivitet” (Olsen, 2003: 74). Olsen har peget på, at begreber og begrebssammenhænge ændrer sig under analyseprocessen, selv om man på forhånd har anlagt en eksplicit forforståelse, hvorfor deduktive undersøgelser godt kan være empirinære (Ibid).

De kvalitative enkeltpersonsinterviews har givet nogle dyberegående og detaljerede beskrivelser af kundernes egne oplevelser, hvilket har forandret min forståelse undervejs, idet nogle af forhåndsantagelserne viste sig at være mindre betydningsfulde for kunderne end antaget eller svære af belyse. Jeg valgte at revidere mine forforståelser og give prostitutionskundernes egne fortælling en mere fremtrædende plads, hvorved min undersøgelse også har fået en induktivt karakter.

Eksempelvis var en af mine hypoteser, at en prostitutionshandel har rituel form. For at kunne undersøge om dette *faktisk* er tilfældet, ville jeg have brug for at observere ikke bare en, men flere sex-handler og ikke bare spørge til interviewpersonernes oplevelse af prostitutionsakten, idet italesættelsen af oplevelsen hviler på en fortolkning. Det var imidlertid af selvindlysende praktiske og etiske grunde ikke en mulighed at observere selve prostitutionsakten.

Man kan indvende, at min undersøgelsesform – kvalitative enkeltpersoninterviews – ikke giver mulighed for direkte at undersøge de følelser, der opstår under prostitutionsakten og dermed ikke de følelser, der opstår mellem den prostituerede og kunden. Bloch har peget på, at følelser, fortolkning og håndtering af følelser er tæt sammenvævede i det levede liv, hvilket vanskeligt lader sig studere, og man kan ikke *”nå de levede følelser og deres processer i ikke-medieret form”* (Bloch, 2007:25). Ved valget af en emotionssociologisk optik var jeg netop optaget af, at jeg ville betragte følelser som noget, der opstår *mellem* den prostituerede og kunden, og ikke blot som noget, der alene genereres *i* kunden. En svaghed ved min undersøgelse er således, at jeg ikke har kunnet observeret følelserne mellem de prostituerede og kunderne i det *”levede liv”*.

Jeg har måttet nøjes med kundernes fortælling, hvilket per definition er et begrænsende vilkår ved interviewet som undersøgelsesform (Ibid:26).

Analysestrategi

Min analyse er opdelt i to dele.

Der er i første og andet analyseafsnit anlagt en henholdsvis induktiv og deduktiv analysestrategi, og jeg vil i det følgende begrunde dette valg af, hvad Olsen har kaldt et *”analysestrategisk miks”* (Olsen, 2002:111).

I første del forsøger jeg at give plads til et *”nedefra-perspektiv”* (Olsen, 2002:110). Her lader jeg interviewpersonernes fortællinger fylde og citaterne fremstå uredigerede.

I analysens anden del forsøger jeg at gå bag om interviewpersonernes fortællinger og

kvalificere min undersøgelse teoretisk.

Denne opdeling af analysen ligger i forlængelse af mine videnskabsteoretiske overvejelser. Fænomenologien fokuserer på fænomeners fremtrædelse for subjektet (essentialistisk), mens hermeneutikken fokuserer på fortolkningsprocessen, hvor fænomenet ikke *er*, men *skabes* i en proces mellem den interviewede og forskeren (anti-essentialistisk). Til trods for denne umiddelbare modstilling, finder jeg det som beskrevet frugtbart at anlægge en tilgang med tråde til begge retninger for at kunne indfange og forstå den flertydighed og de livsverdener, der præsenteres af prostitutionskunderne i deres interviews.

Analysens første del – prostitutionskundernes fortællinger

Fokus i analysens første del er prostitutionskundernes fortælling om det, de oplever rent *faktisk* har fundet sted og de følelser, dette har været forbundet med. For uanset om man er enig med kunderne i deres forståelse af deres sex-køb eller ej, så er deres oplevelser virkelige for dem.

Jeg har derfor ønsket at lade kundernes egen oplevelse af deres følelser få plads, hvorved min analyse i denne del får et induktivt tilsnit.

Som jeg skrev tidligere, søger jeg efter formålsforklaringer, hvilket ifølge Gilje og Grimen indebærer, at man interesser sig for aktørernes rationalitet. "*At handle rationelt vil sige at vælge det bedste blandt de foreliggende alternativer*" (Gilje og Grimen, 2002:232).

Dette indebærer en antagelse om, at der går et valg forud for en handling med det formål at opnå størst forventet nytteværdi (Ibid:237). Det er ikke nødvendigvis lig med egoisme og egennyttighed, da rationalitet og ønsket om at opnå det bedst mulige resultat kan også tjene det gode (Ibid:237).

Det er efter min opfattelse ikke et enten eller spørgsmål, hvorvidt man vælger med fornuften eller styres af følelser. Jeg ønsker, ved at lade de interviewede kunder komme til orde, at nuancere opfattelsen af, at kunderne træffer rationelle og kyniske valg, sådan som det f.eks. udtrykkes af sociolog Mette Lise Sørensen:

”Prostitutionskunder køber sex fordi de må.....simpelthen fordi de på samfundsplan rådende diskurser – omkring seksualitet og ikke mindst markedsliberalisme – gør det muligt for mænd at købe sex og samtidig føle sig som moralsk handlende individer” (Sørensen, 2005).

Indenfor emotionssociologien betragter man følelser og fornuft som gående hånd i hånd: *”Rationality and emotions are thus so intricately connected at all levels – the biological, the cognitive and the behavioral – that it is probably not useful to separate them in analysis”* (Turner & Stets, 2005:22). Det er en grundlæggende antagelse, at *“all theories of emotions in sociology visualize emotions as mobilizing and guiding behavior”* (Ibid:290).

I forlængelse af denne forståelse af forholdet mellem rationalitet og følelser har jeg valgt at fokusere på følelsernes betydning for kundernes sex-køb, uden at det dermed betyder, at jeg anlægger et deterministisk syn på kundernes adfærd.

Ved gennemlæsning af de transskriberede interviews blev jeg slået af hvor forskellige interviewpersonerne var og samtidig havde en del ligheder i deres fortælling om deres sex-køb og følelser.

Jeg har lavet en datareduktion, hvor jeg ud fra en tematisk sortering af kundernes fortællinger har opdelt analysens første del i tre temaer. Første tema belyser den gode oplevelse, anden del belyser den dårlige oplevelse og konsekvenserne, mens tredje del belyser overvejelser om at ophøre med at købe sex.

Analysens anden del – prostitutionskundernes følelser i en teoretisk optik

I denne del af analysen vil jeg forsøge at gå ud over prostitutionskundernes egen oplevelse af deres sex-køb i et forsøg på at give en teoretisk kvalificeret fortolkning af nogle generelle træk ved prostitutionskundes sex-køb, der ikke blot gælder de interviewede kunder, men potentielt også andre kunder. Her anlægger jeg således en deduktiv tilgang.

Jeg har fokuseret på interviewpersonernes eksplicitte udsagn og begreber, og sat disse ind i de teoretiske rammer. Collins har lavet en model, der illustrerer seksuelle interaktioner som ritualer, og som jeg har anvendt til at finde elementer i interviewpersonernes udsagn, der kan ses som dele af et interaktionsritual (bilag 3). Samtidig har jeg kodet det sagte og den måde tingene siges på med henblik på at identificere udtryk for skam ved hjælp af Retzingers koder, der kan afdække ikke eksplicitte udtryk for skam. Jeg har valgt at bruge de lingvistiske og paralingvistiske koder for skam (bilag 4).

Jeg er klar over, at jeg i den teoretiske analyse foretager fortolkninger, der formentlig kunne have været anderledes, hvis de var foretaget af en anden. Det er et vilkår ved fortolkninger, og min forståelse må her medtænkes som en bagvedliggende faktor ved vurderingen af mine fortolknings troværdighed og potentielle forklaringsværdi.

Overvejelser om fortolkningens kvalitet og generaliserbarhed

Allerførst vil jeg pointere, at det ikke er denne undersøgelses mål at redegøre for de følelser, der *altid* opstår for *alle* kunder. Jeg har heller ikke forsøgt at redegøre for *alle* de følelser, der kan være forbundet med sex-køb, men forsøgt at uddrage de *centrale* følelser.

Jeg hævder således ikke, at undersøgelsen har analytisk generaliserbarhed (Kvale, 2003: 228). Ved analytisk generaliserbarhed forstås, at min fortolkning af

interviewpersonernes oplevelse kan gøres vejledende for, hvad andre kunder oplever i sammenlignelige situationer med sex-køb. For det første er antallet af interviewpersoner for lille, og for det andet er der foretaget en selektion af regelmæssige kunder, der på grund af problemer har søgt rådgivende samtaler. Interviewpersonerne er dermed ikke repræsentative for alle de mulige typer af prostitutionskunder, der findes.

Ved vurderingen af mine fortolknings kvaliteter kan man vurdere dette ud fra to typer kriterier, det holistiske kriterium og aktørkriteriet (Gilje og Grimen, 2002:188). Når det skal afgøres, hvilken fortolkning af et meningsfuldt fænomen, der er bedst, må det både vurderes ud fra det holistiske kriterium og aktørkriteriet (Ibid:187).

Ifølge det holistiske kriterium er harmoni mellem helhed og enkeltdele et kriterium for korrekt forståelse, og at det er tekstorienteret (ibid:188). Det vil sige, at hvis der er sammenhæng og harmoni imellem prostitutionskundernes udsagn i de kvalitative interviews, de anvendte teorier og min samlede fortolkning og konklusion, kan min fortolkning betragtes som gyldig.

Jeg finder, at jeg i mine samlede fortolknings (helheden) har en logisk sammenhæng, og at mine teori-relaterede fortolknings har tydelige tråde til interviewpersonernes udsagn (enkeltdele).

Det andet kriterium, aktørkriteriet, handler om, at der skal være overensstemmelse mellem fortolkningen af et fænomens mening og aktørens hensigter. I analysens første del får prostitutionskundernes egne fortællinger og oplevelser forrang, således som de forstår sig selv og deres egne hensigter med sex-køb. Jeg finder, at denne undersøgelse bidrager med et nuanceret og dybdegående billede af de følelser og hensigter, der kan være forbundet med regelmæssige sex-køb.

Jeg vil gerne understrege, at det altid er muligt at fortolke interviewpersonernes udsagn på en anden måde, end jeg har gjort, hvilket betyder, at andre sandsynligvis

ville kunne tolke en anden mening ud af min empiri (Kvale 2003:239).

Fortolkninger er altid forbundet med usikkerhed, idet *"De er altid principielt reviderbare i lyset af ny information"* (Gilje og Grimen, 2002:189).

Prostitutionskunderne fortæller

Interviewpersonerne – en kort præsentation:

Som det første indleder jeg med en kort præsentation af de deltagende prostitutionskunder. Alle personlige oplysninger er ændret og anonymiseret således, at en identifikation af deltagerne ikke er mulig ud fra denne undersøgelses beskrivelse.

Benjamin er 33 år, og har en humanistisk, akademisk uddannelse. Han har et vellønnet job i den private sektor. Benjamin er single.

Benjamin havde sin debut som prostitutionskunde som 19-årig, hvor han købte sex på en massageklinik. For Benjamin var det også hans seksuelle debut. Han har været regelmæssig kunde siden. De første mange år købte Benjamin sex af kvinder, men har senere udviklet en præference for transseksuelle, der primært er at finde blandt de udenlandske prostituerede.

Benjamin anslår, at han køber sex 15 gange årligt – det seneste halve år har han dog købt mere sex end sædvanligt og anslår, at han siden oktober har brugt 40.000 kroner på at købe sex.

Benjamin ringede ofte til AIDS-linjen, indtil de anbefalede ham at kontakte en terapeut, som de vidste besad viden om prostitution og prostitutionskunder.

Benjamin fulgte anbefalingen og har haft 5 samtaler med en terapeut.

Allan er 30 år, og har en samfundsvidenskabelig uddannelse. Han har job i den statslige centraladministration. Allan er single.

Allan havde sin debut som prostitutionskunde som 22-årig, hvor han købte sex på en massageklinik og har været regelmæssig kunde siden. Allan anslår, at han køber sex gennemsnitsligt 15 gange årligt – det svinger imidlertid en del, således at han i nogle perioder køber langt mere end i andre. Allan købte i begyndelsen sex af danske kvinder, men køber i dag sex af udenlandske kvinder, fordi det er billigere og de udenlandske kvinder ofte er yngre. Allan bruger omkring 30.000 kroner årligt på sex-

køb, og han har en gæld på 150.000 kroner, som han har lånt og brugt på at købe sex. Allan er i dag begyndt at spille om penge for at vinde penge til at købe sex. Allan kontaktede for flere år siden Kompetencecenter Prostitutions telefonrådgivning, og har siden da haft en lang række samtaler med en terapeut. Allan har stadig kontakt til terapeuten.

Jørgen er 59 år og var i mange år direktør i sit eget firma indenfor handelsbranchen, som han solgte en del år siden. Jørgen har siden opbygget et internetbaseret firma, han driver hjemmefra. Jørgen er gift og har børn i teenagealderen. Jørgen havde sin debut som kunde for et år siden, hvor han købte sex på en massageklinik. Jørgen køber altid sex af danske kvinder, og er begyndt at købe sex af kvinder, der sælger sex privat. Han anslår, at han indenfor det sidste år har købt sex 9 gange, og at han har brugt 20.000 kroner på at købe sex. Jørgen er ophørt med at købe sex, fordi hans kone opdagede det. Jørgen søgte efter en terapeut, der vidste noget om prostitution, og Jørgen har sammen med sin kone haft 3 samtaler og vil gerne have flere.

Arne er 46 år, faglært og har arbejde i den private sektor indenfor levnedsmiddelbranchen. Arne er single.

Arne har været regelmæssig kunde siden han var 16 år, hvor han havde sin seksuelle debut på en massageklinik. Arne køber altid sex af danske kvinder. Arne har tidligere købt sex næsten hver dag og har i perioder brugt op til 40.000 kroner årligt. Det gør han ikke længere, han køber nu kun sex anslået 20 gange årligt og køber kun sex privat. Arne anslår, at han hen over de forgangne 30 år har brugt omkring 400.000 kroner på at købe sex.

Arne kontaktede for en del år tilbage Kompetencecenter Prostitutions telefonrådgivning, og siden da har haft 5 samtaler med en terapeut.

Den gode oplevelse og fortællinger om længsel

Den første gang

Beslutningen om at gå til en prostitueret første gang var for ingen af de interviewede kunder en spontan beslutning, men derimod resultatet af en længere overvejelsesperiode.

Benjamin, Allan og Arne begyndte alle at købe sex som helt unge, mens Jørgen købte sex første gang i en moden alder.

For Benjamin var det hans seksuelle debut:

"Jeg syntes det var noget unormalt, at jeg jo endnu ikke havde haft et seksuelt forhold til en kvinde, og egentlig var det bare, jeg tror faktisk bare, det var meget det der med at få prøvet det..... som var en sådan, en vigtig ting og så selvfølgelig, jamen den seksuelle tiltrækning, at få lov at røre eller få lov at være tæt på og sådan noget. ...Jeg kan huske, at jeg gik rundt om den her adresse flere gange, var henne flere gange og næsten tage fat i døren, var tæt på at lade være og så til sidst så var der et eller andet, der skubbede mig til at sige, så må du gøre det... Og der kom en kvinde som vel var 20-25 år ældre end mig selv dengang og som sagde: "Tag det roligt" og det forsøgte man så på....".

Allan understreger, at det ikke var hans seksuelle debut:

"Nej, det var det nemlig ikke, det var det nemlig ikke, og det var også noget som allerede før det havde været meget, var lagt meget på sinde, at det var... øhhh, at det ikke skulle være første gang, og det var det heller ikke... Det var det heller ikke....Ja så tror jeg egentlig bare, jeg syntes jeg kan huske at så, var jeg ekstremt nervøs, og bare sagde til hende at..... jeg kan huske at telefondamen, hun kiggede på mig og sagde at, okay er det din første gang og sådan noget fordi det måske var ret tydeligt for udeforstående, at jeg havde nerverne ude på tøjet, og det kunne jeg så bekræfte, og hun forsøgte ligesom sådan at berolige mig... øøøhhh og så satte jeg

mig ind i venteværelset, og så kunne man, kunne jeg sidde der og vente, og vidste ikke hvordan og hvorledes, og så viste hun mig ind i et værelse og så kom pigen ind”.

For Arne var det hans seksuelle debut: ”Ja, da var jeg 16 år tror jeg, eller det var, jeg havde haft kontakt med en pige ellers, men ikke havde haft sex, nogen man møder på sommerlejr og så’n, så havde jeg så’n en trang, nu ville jeg prøve at være sammen med en dame. Så fandt jeg på, kan det passe der var noget der hed weekendsex dengang, så fandt jeg en adresse og så kørte jeg derhen på min knallert. Og så var der en dame der åbnede i let påklædt tøj, hun var meget ældre end mig, jeg var kun 16 år og ku’ se på mig, at jeg var ikke ret gammel og hun sku’ lige se hvor gammel jeg var, jeg var så 16 år. Jeg tror ikke selv jeg havde prøvet at onanere og få udløsning dengang, så jeg vidste ikke rigtig, jeg sku bare prøve at være sammen med en dame, og hun var rigtig sød faktisk, det var helt vildt....Måske er jeg en lidt utålmodig type, hvis jeg ville det, det har jeg fundet ud af med tiden. Men nu er jeg blevet ældre, nu er jeg ikke så utålmodig længere, at nu skulle det prøves, nu ville jeg, man kunne ikke bare gå hen til en pige og sige det, vel? Så blev man nødt til at betale for det, så fik man jo det man søgte eller et eller andet...”

Jørgen, der er en moden mand i halvtredserne, havde sin debut som kunde for blot et år siden. Forud for dette, havde han været igennem en langvarig sygemelding på grund af stress, hvilket er en central del af hans egen fortælling om, hvorfor han køber sex. Jørgen fortæller om sit følelsesmæssige sammenbrud og om en angsttilstand, der langsomt voksede frem. Jørgen ville ikke have angstdæmpende medicin, men skiftede mening. Denne forhistorien er en optakt til, hvad Jørgen ser som grunden til, at han begyndte at købe sex, idet han ser sit første sex-køb forbundet med medicineringen: *”Men efter det, hvor jeg ligesom fik det, så var det ligesom om der blev lagt en dæmper på. Og så var det ligesom om at man følte, at nu kan man mere end man kunne førhen. Fordi før hen ville jeg sige, man har måske haft lysten, fordi man har set noget med sex, men det har ligesom været noget med, at det gør*

man bare ikke... Altså jeg har kun haft min kone. Vi har været gift i 30 år snart og vi har aldrig sprunget ved siden af. Men så var der ligesom et eller andet der sagde, at nu kunne man godt det.....Jamen så tog jeg simpelthen kontakt til en, min kone var ude og rejse med...så prøvede jeg at tænke, nu skulle det simpelthen være.. Og så prøvede jeg en, og det var da meget sjovt. Og så prøvede jeg 2 og jamen, jeg har vel prøvet 8-9 stykker i alt vil jeg tro”.

Gode oplevelser er kærestelignende oplevelser

Det er fælles for alle interviewpersonerne, at deres beskrivelse af den gode oplevelse omhandler sex-handler, der ligner en gensidig kæreste-relation.

Benjamin beskriver den gode oplevelse:

”Jamen altså, en god oplevelse er i hvert fald den prostituerede som er i stand til at på en eller anden måde skabe ideen om, at der er noget gensidigt og alt det der med at blive afslappet..... altså ideen mens det står på, er at der er en gensidig nydelse”

Benjamin har i forlængelse af et sex-køb en enkelt gang mødtes med en prostitueret privat: *”Det var jo kun et enkelt besøg, det var en lettisk pige og stort set jævnaldrende, jeg syntes hun var, jeg var meget tiltrukket rent fysisk af hende og vi snakkede faktisk, vi havde den der med hvor vi snakkede godt..... Og jeg kan huske, at vi sad nede og drak rødvin på en bar, og så sad vi så der, og der skete ikke noget ellers, vi sad bare, det var en lidt mærkelig situation, men vi havde så snakket fint nok, og det blev så bare en masse snak om ”Nå, men hvordan var det så at bo i Danmark, når hun var fra Letland osv., osv....jamen altså jeg begyndte at tænke på hende som en mulig, kunne det være en kæreste, jeg kan ikke gå, kan det så blive, er det ikke noget mærkeligt noget, jamen jeg blev jo nok alligevel også så’n lidt grebet af om ku’ hun dog så være interesseret, når det havde startet på den her måde, og hvad var der i det, hvem var hun egentlig, og jeg tænkte så’n, hun var jo nok ikke styret af en eller anden bagmand tænkte jeg. Hvis det var hun ligefrem ku’ lave en aftale med mig så’n hvor hun bare sidder, fordi det tjente hun jo ingen penge på i*

hvert fald. Men så skete der ikke rigtig noget kontaktmæssigt efterfølgende”.

Også for Allan handler den gode oplevelse om gensidighed

”Jamen en god oplevelse, det var en hvor at, det var privat. Og det var ligesom en lejlighed som her, havde jeg nær sagt. Og det var jo ligesom hvis du var hjemme og besøge din kæreste, først hvor man sad og snakkede og så jo, så afregnede man, og så gik man ind i soveværelset, og der var..... Det tog nemlig rigtig lang tid, fra jeg gik ind af døren til jeg gik ud, gik der rigtig lang tid. Det er lang tid siden, men jeg vil skyde på der måske gik 2 timer. Først så snakkede vi, og så skulle vi til at.... øhhh, havde jeg nær sagt”.

Allan bevarede i mange år forestillingen om, at hans sex-køb indebar en kæresterelation: *”Altså i starten var det mere sådan som sagt, lang tid, og det blev også den samme kvinde på et tidspunkt, hvor jeg gik sådan hele tiden og byggede op til det. Jeg troede nærmest jeg havde en kæreste og da det ligesom brast, da den illusion ikke kunne holde længere, jamen så skiftede det sådan mere karakter, så blev det mere sådan noget hurtigt overstået, fordi ja....”*

Allan oplever ikke længere at kunne finde gensidighed i købe-sex, selvom det kortvarigt hjælper mod ensomhedsfølelsen: *”I hvert fald ja kortvarig lindring, for som sagt så, det er det forkerte udtryk, men det er det bedste jeg kan komme i tanke om, det er jo lidt ligesom at tisse i bukserne for at holde varmen, fordi det virker lige nu her, men det lindrer ikke smerten i i det daglige. Du går stadig med det og savner så meget en kæreste og vil så gerne. Og det er jo også derfor at... selvfølgelig vil jeg da lyve, hvis jeg sagde at jeg ikke også vil have sex, selvfølgelig vil jeg det, men det var da afgjort også sådan at når man så var kommet, så var det vigtige at så kunne man ligge bagefter, måske en halv time eller sådan noget”.*

Arne søger efter kvinder, hvor han oplever den rette kemi: *”Der er nogle sider på nettet, hvor man kan søge og jeg tilbyder 500kr. Hvis der er nogle piger, der vil kigge på mig, imens jeg spiller pik, og der skal ikke være andet, de kan få pengene først og de skal bare se på med tøjet på.. Men altså det, kun hvis der er kemi og*

så'n noget der. Det her er så'n en indgangsvinkel til lige at komme i kontakt med nogen, og så nogen af pigerne de ville gerne mere, end bare at stå og kigge, og det er fint for mig hvis de bare står og kigger. Det er ikke... jeg vil ikke presse nogen til noget, det er det, vi har aftalt...."

Hvis der er kemi, er det for Arne næsten som at have en kæreste: "Jamen det er så'n, der snakker man meget mere om føl....så'n meget mere private ting og følelser, det er jo så'n lidt ligesom at have en kæreste, og så alligevel ikke. Jeg ved godt, at hun... at det er på grund af pengene, men hvis hun ikke havde en lille smule sympati for mig, så ville, så er det lige meget, så er pengene lige meget....."

Af samme grund går Arne ikke længere på klinik: "Jeg har mødt mange af dem her på den måde at jeg annoncerer....en del af mine kvinder er også nogen, der er gift som har børn derhjemme og mand, og det er ligesom om, at de har.... Der var også en rigtig god oplevelse sidst her i februar måned, der kom en dame i starten af 30'erne, vi mødtes også et neutralt sted, så kørte vi hjem til mig og jeg havde, det var også fantastisk sex, jeg var så øm i kroppen over det hele, og så er der så'n lidt ping pong med sms'er bag efter ikke også, og det får man jo ikke hvis man går på klinik, så får du bare den halve time du betaler for. Jamen, jeg kigger slet ikke på de annoncer, klinik længere..... Før da var det bare sex, for det var den nemmeste måde".

Også for Jørgen handler det om oplevelsen af gensidighed og kontakt:

"Man kan sige, at nogen husker du og andre glemmer du bare, og jeg tror faktisk at det måske ikke bare for at få sex, at der ligger måske noget mere gemt i det".

Jørgen siger videre: "Det er nok det, at man også kunne snakke sammen. Jeg tror virkelig at det meget er det der med, at man kan snakke sammen og selvfølgelig kan man gøre nogle ting men altså... hvis de siger det der til mig, at du er bare nr.7 så vil jeg bare sige glem det....det ville jeg ikke have det godt med. Jeg vil være lidt mere, også selvom jeg ikke er det, men det ved jeg ikke om jeg er".

Jørgen har svært ved at fortælle, hvad der generelt kendetegner den gode oplevelse, da han har oplevet at forelske sig – en oplevelse, der har påvirket hans syn på at købe

sex:

”Og så fandt jeg ud af, at det var måske ikke bare det der sex, man fik måske nogen følelser overfor de mennesker også. Og så begyndte man at skrive lidt sammen. Og skal jeg være helt ærlig, og det har jeg jo lovet at være, jamen så blev vi jo sådan faktisk lidt forelsket i hinanden, hvor hun også fik et.... Og så var der jo lige pludselig ikke penge imellem, og jeg havde jo aldrig prøvet det her før, med at være utro, og jeg syntes det var sådan spændende og uha, det var jo super, ikke også. Men det gik jo fuldstændigt i skuddermudder....”.

Sex er ikke det væsentlige

Alle interviewpersonerne fortæller, at den seksuelle oplevelse ikke er det mest centrale ved deres sex-køb. Det centrale er kontakten.

Benjamin forklarer dette: *”Jamen der er nogen bestemte også seksuelle ting som jeg så tænder mere på, og de kan selvfølgelig være hvis det, hvis jeg får det på en måde som jeg gerne vil have det, men der er bestemt også, uden tvivl, dem hvor det bare er meget lige til snak. Det er der slet ikke nogen tvivl om..... fordi jeg synes det seksuelle er egentlig hurtigt noget, der kan blive en, hvor latterligt det end lyder, det kan hurtigt blive en biting i det”.*

Allan taler om vigtigheden af at tale sammen som det centrale: *”Hvis man nu havde købt tre kvarter, og så havde man en halv time tilbage, så var det ligeså meget det.... Det var godt nok rart. Det er jo også noget fysiologisk, så er man helt afslappet i kroppen og man kunne ligge og holde om hende og snakke med hende... udløsningen er ikke det hvad man kommer for.... Jeg ved godt at der måske er mange kvinder, der har svært ved at forstå det, men det er det altså ikke”.*

Arne bærer rundt på en drøm, der er opstået hen ad vejen: *”Jeg har egentlig altid gerne ville også snakke, også så’n privat når jeg har mødt nogen piger.....Der er mange mænd der kun snakker om pik og patter og så’n mere hårdt, der er jeg nok....*

Altså inderst inde der drømmer man måske om at finde en, men nu er jeg blevet så gammel, at man... jeg kan egentlig også godt lide at være single på en eller anden måde... Jamen, det der ping pong, hvor man så'n sms'er sammen, det betyder meget mere for mig nuSå det der med at jeg lige får udløsning eller, det er ikke så vigtigt længere, det er kontakten.....

Arne køber ikke nødvendigvis direkte seksuelle ydelser længere: *"Og så er der også det psykiske hvor man egentlig er underkastet ved at hjælpe dem og så'n, og de kan ringe til mig "kan du ikke lige handle ind for mig", så gør man det, det er også en så'n lidt, på en måde er det også seksuelt, tænder mig, ved at handle ind for en dame og hun skriver en lang ind købsliste og jeg bare stiller varerne udenfor hendes dør uden vi egentlig mødte hinanden, det har jeg gjort nogen gange".*

For Jørgen er det at kunne tale med den prostituerede det allervigtigste. Jørgen fortæller, at han altid køber en time, sommetider to timer, så der er tid til at snakke sammen: *"Jeg er måske sådan en type, som spørger, hvis ikke jeg får det at vide, jeg vil, så skal jeg nok få det at vide, for jeg....jo, jo, jeg skal nok spørge ind, jeg er god til at spørge og skabe tillid... det som jeg også gør meget, eller har gjort, det er jeg går dybt, jeg siger virkelig noget til dem og vil gerne vide noget..... Men det kan også være du kan sige, at det er for at jeg tror jeg kan redde dem, for jeg tror, de er ude i noget som ikke er rigtigt, jeg vil gerne ind til kernen. Jeg kommer ikke bare ind og bukserne af, og sådan og sådan, det er slet ikke mig. Så tror jeg slet ikke jeg var kommet så langt".*

De dårlige oplevelser og omkostningerne

Når det bare er en handel

Benjamin fortæller det sådan: *"Det kan være noget så banalt som hvis du har følelsen af, at det her skal gå stærkt, det skal bare.. Så er det totalt turn-off, nu bare*

ud af døren, du har kun betalt for, altså sådan den der..... jeg er fuldstændig med på at det kamoufleres, det er jo sådan en illusion osv. Ikke? Men man kan sige, de prostituerede som er gode til at lave illusionen, eller hvad det nu end er, måske bringer de noget af sig selv med ind i det også osv., jamen det er dem der giver en god oplevelse, og dem som, hvor det bare bliver for tydeligt, hurtigt ud næste kunde, jamen så bliver det en dårlig oplevelse”.

Benjamin fortæller om en af de dårlige oplevelser, hvor han ville købe sex af to på en gang: *”Okay hvad koster det så for to... jamen så i stedet for 100 euro, så koster det 200 euro, så gir jeg 200 euro, og så indledningsvis starter hun med to, så siger den ene ”jeg går på toilettet”, ”nå nå”, men kommer aldrig tilbage og så er det jo selvfølgelig klart, jamen så er jeg jo selvfølgelig den, der er blevet snydt, og så i stedet for at jeg så måske siger ”jamen hvis jeg fra starten havde sagt jamen det var kun en”, så havde jeg måske nydt det, men så blev det i stedet til at jeg næsten kun fokuserede på, at jeg blev sur over at jeg var blevet snydt for det ”.*

Også Allan finder, at den dårlige oplevelse handler om hvorvidt det skinner igennem, at der er tale om en handel: *”Nogle af de dårlige oplevelser, nogle af de for professionelle, der bare gør det for pengenes skyld, jeg vil også uddybe og sige, at i min verden er professionelle nogen, der bare gør det for pengenes skyld, udelukkende altså, hvor de andre i hvert fald giver indtrykket af, at de gerne vil være sammen med en. Så vil jeg godt medgive, at det måske kan lyde som om det måske er dem der er de mest professionelle, men det må du selv ligge og rode med..... Og de dårlige oplevelser er dem som ligger som søstjernen ikke, altså det lyder så grimt at måtte sige det , men det er ligesom at masturbere i en kvinde. Der er intet i det som du ikke kunne.... og der føler du dig virkelig snydt bagefter. Ej hvor var det dårligt.”*

Allan oplevede det som meget smertefuldt at miste sin illusion og beskriver sin følelse omkring det: *”Ja, jeg tror måske det er lidt svigtet, fordi jeg vil også selv sige til dig, at jeg har haft det selvbillede, at jeg skilte mig netop ud fra de stereotype forestillinger, man har omkring de mænd der køber sex, og derfor havde jeg en eller*

anden forestilling om, at jeg måske netop var noget særligt. Jeg tror et eller andet sted, at logikken har været noget i retning af, at hvis man har den virkelige verden her, og så har du branchen her, så tror jeg, at min logik var noget i retning af, at ude i den virkelige verden, der så jeg mig selv med meget negative briller. Der var jeg ikke god nok til at være sammen med nogen, og få en kæreste og alle sådan nogen ting. Og det har jeg også haft svært ved. Medens jeg inden for den branche så mig selv stik modsat, der så jeg mig selv som en eller anden som pigerne, kvinderne gerne ville have besøg af. For jeg var jo pæn og ordenlig.”

Allans forestilling om, at han havde en særlig relation til de kvinder, han købte sex af er faldet til jorden: ”Da det ligesom brast, da den illusion ikke kunne holde længere, jamen så skiftede det sådan mere karakter, så blev det mere sådan noget hurtigt overstået, fordi ja.... Jamen simpelthen fordi jeg havde gjort, som jeg altid plejer at gøre, bestilt tid, var dukket op på den aftalte tid, og der var så sket en misforståelse, sådan at min tid kolliderede med en andens tid. Og så måtte jeg jo sidde og vente, medens hun var sammen med en anden. Sprækken i den glas-osteklokke man var inde i, begyndte at slå revner, og så langsomt begyndte det langsomt at falde fra hinanden. Den kunne simpelthen ikke holde længere”.

Arne oplever de spontane sex-køb som dem, der kan være rigtig dårlige: ”De rigtig dårlige, det er nogen gange hvis man har været i byen og så er der lige så’n nogle klinikker, man kan gå forbi inden man går hjem til sin lejlighed. Og det er som regel så’n, de er i hvert fald ikke danskere, det er så’n nogle udenlandske piger, der er derinde. Så har man ikke ku’, så er jeg ved at komme nogen gange, så har jeg fået for meget at drikke og så, så er man bare blevet smidt ud igen uden at være kommet. ”Kom nu” hvis man ikke er kommet i løbet af 5 minutter eller så’n noget og man prøver, jamen så prøver man selv at onanere og det går bedre”.

Eller hvis det ikke opleves som rart: ”Der har været så’n nogen....der er måske også nogen der har været misbrugt, som ikke har lugtet rent og så tænker jeg ”Hvad laver jeg her” ikke, så’n decideret rigtig dårlige...eller altså hvis de er alt for hårde og maskinagtige eller så’n hårde. Det er så’n hvor man kan fornemme at det bare er

så'n, at det er deres job og at de har nogle fraser de siger så'n at man kan godt fornemme, at de ikke føler".

Arne havde som ung en oplevelse med en pige der havde det dårligt, hvilket gnavede ham flere år efter: *"Så var jeg henne ved hende engang, så havde vi sex og så kom jeg ikke lige med det samme, det tog lidt tid og så begyndte hun at græde, at jeg sku trække mig ud og så, der var så blod på kondomet. Og hun begyndte at græde og så'n noget der, og "hvordan jeg ville tro det var at være sammen med 20 mænd på en dag". Jeg fik helt ondt af hende, hun havde det godt nok skidt.....og jeg forlangte heller ikke mere. Det var ikke en dårlig oplevelse, jo, det var en dårlig oplevelse for mig, hele situationen, der så jeg en pige der egentlig brød sammen og jeg havde det rigtig skidt der faktisk, men det er jo det man ser derinde, ikke? Det var da lidt trist, jeg tror jeg havde været der siden, jeg kommer til at tænke på "gad vide hvad der blev af hende", jeg tror ikke, jeg mødte hende ikke siden".*

Jørgen synes ikke, at han endnu har haft en dårlig oplevelse. Han har imidlertid en klar idé om, hvad der ville være en dårlig oplevelse, idet tid til kontakt for Jørgen er en vigtig faktor:

"Ja ja, og sidder og snakker lidt og så hygger man, og man ved jo godt hvorfor man er kommet og sådan. Jeg kunne ikke forstille mig at komme ind til en og sige, at nu skulle det bare være et kvarter. Altså det kunne jeg faktisk ikke. Altså det tror jeg faktisk slet ikke, jeg kunne tænke mig. Og jeg har da endda også prøvet en, hvor det var to timer. Jeg tror mere, at det der de skriver om, at man bare går ind og så et kvarter efter, så er du ude, det var ikke mig.....".

Forandringen over tid

Benjamin har de sidste 3 år kun købt sex af transseksuelle mænd. Benjamin forstår ikke selv denne ændring. Han har siden forsøgt at undersøge sin potentielle homoseksualitet i andre sammenhænge, men har erfaret, at han slet ikke føler sig tiltrukket af mænd. Benjamin reflekterer over dette og søger efter en mening, hvor

han overvejer, om det har en sammenhæng med, at sex er noget han køber: *"Altså det kan jo både være en årsag der ligger i, at jeg måske netop har været ude og skulle eksperimentere med købesex og så videre og så, altså det er jo én måde, hvorfor det lige pludselig opstår.....det er jo også hele den der med, at transseksuelle er en mellemting mellem homoseksuelle, men ikke... jeg er på ingen måder egentlig sådan i hverdagen, tænker mig det selv, men så er det sådan en halvvejs oplevelse....der er tyde.....der er en masse, der tænder mig i det... jeg sådan set også har været inde og kigge på sider, hvor der er kvinder og.... igen har jeg det bare sådan "nej det er ikke noget" fordi, der ved jeg udmærket.....det kan jo lyde så idyllisk, det er egentlig ikke til at få det til det, men der har jeg det sådan, at jeg vil gerne have en kæreste, og det sex jeg får med hende ved jeg vil være meget, meget.....eller det har jeg i hvert fald forbundet med at være meget bedre. Hvorimod det andet så er blevet det der meget, meget grænseoverskridende, noget pirrende og sådan nogle ting".*

Benjamin har drøftet dette i terapi og fortæller om en teori, som terapeuten har foreslået, som han synes giver mening: *"Den har givet mening.....at fordi at en transseksuel eret eller andet sted en størrelse som måske er nem at sådan sætte som et eller andet....du kan ikke rigtig rubricere det sådan helt....så er det noget hvor du meget mere kan tage det ind i det her lukkede rum, og så den vej igennem.....jamen så retfærdiggøre, nå ja fordi hvordan skulle jeg dog ellers....."*

Allan fortæller om, hvordan det har påvirket hans syn på sex-køb, at han har mistet illusionen om den gensidige relation: *"Det tror jeg altså ikke lige jeg kunne tænke mig (at købe sex på gaden, red.), men det er helt afgjort ikke klinik jeg bruger mere, det er blevet for dyrt. For netop når illusionen ikke kan holde alligevel... Det jeg vil frem til det er at prisudviklingen, hold kæft der er pres på. Priserne er hjernedødt under pres for udenlandske kvinder ja, du kan få et kvarter hos en polsk, ungarsk kvinde for 400 kroner, og du kan få en time for 1000, og så alt der imellem. Der er nogen af dem, der reklamerer med at det er med det hele og du kan få, for 500 ekstra kan du også smide kondomet, hvis du vil have samleje".*

Allan oplever, at hans forhold til at købe sex har forandret sig, efter at han har haft et

kæreste-forhold: "Jeg har fået så meget mere styr på mit liv, jeg køber stadigvæk sex, men det bliver mere så jeg kan holde det adskilt fra mit følelsesliv. Jeg bilder mig ikke længere ind, at det er en kæreste der sidder og venter på mig og nu er vi noget specielt. Og der for er det mere sådan..... altså jeg vil ikke sige, at jeg rigtig får noget ud af det. Det er også sådan, at nogen gange når jeg køber sex, så har jeg det sådan "hvorfor fanden gjorde jeg det!"

Kontakten er ikke længere så vigtigt for Allan: "Det er mere sådan så får du lidt spænding og så får du lov til lige at være sammen med en ung flot pige, kvinde, og har sex med hende".

Arne er med tiden blevet optaget af sin rolle som kunde, idet han gerne vil være en af de "gode" kunder: "Ikke fordi, man skal jo ikke være for skræmsikker, men jeg ...gør mig umage med, at når jeg går derfra.... Jo, der var en anden en, hun kom i en god, god kommentar engang, hvor jeg også kom: "Jamen dig"... hun kunne kende mig, hende havde jeg også kommet til et par gange "dig, du er meget harmløs", sagde hun. Der lyste hun lidt op "Kan du huske mig" eller så'n noget der, ja jeg kan selvfølgelig huske dem".

Arne oplever, at hans seksuelle lyst har forandret sig: "Så havde jeg eksperimenteret lidt, først var det sex og så var det så'n lidt mere det psykologiske, også hvor jeg egentlig selv onanerede, og så måske....fordi jeg er meget så'n, at jeg gerne vil ydmyges så'n...jamen så har jeg ligget på gulvet og slikket hendes tær og onaneret også, jeg har fået dem til at tage billeder af mig, de kan bare slette dem igen, men virkelig være i en ydmyg situation, sårbar situation, det er egentlig, de gør alt ved mig".

Der har været blandede oplevelser med dette: "Der var nemlig en lidt dum episode, hvor jeg sagde at jeg ville gøre.....Jamen, jeg siger jeg nogle store ord, jeg vil gøre alt for det her, al min løn, I kan få alt hvad jeg ejer og har og så'n. Telefonpigen der og klinikpigen der, jeg lå, kyssede deres tær. Og "Nåh okay, han vil give mig alt..." Så gik de med mit tøj, mine bukser, tog min pung og tog resten af pengene i min pung, og der blev jeg lidt træt af det, ikke? Jeg havde givet dem 1.500 eller 2.000, så

tog de yderligere 1.000 og det tog kun, det tog mig kort tid. Men på en måde, nu her når jeg tænker tilbage, det var egentlig lidt sej en oplevelse, hvor jeg er fuldstændig sårbar og jeg siger det der, og så to unge piger som så'n gør lidt grin af mig".

Jørgen har kun været kunde i et år. Han vil ikke være kunde længere, dels fordi hans kone ikke vil acceptere det, og dels fordi han har erfaret, at det gør ham sårbar: "

Njaa, det jeg kan mærke, det er at jeg skal passe på, for jeg tror måske, at man kan blive forelsket igen, og det er måske bagsiden af det, hvor jeg siger, nu holder jeg, for det kan jeg ikke holde til".

Regelmæssige sex-køb – konsekvenserne

Det nager Benjamin, at han ikke har styr på sine sex-køb:

"(Afhængig, red.).... ja det ville jeg egentlig sige, fordi jeg synes det ville være utroværdigt at sige, at bare fordi jeg i ny og næ kan have mine perioder, hvor jeg godt kan lade være, men det er jo kun, jeg synes det bliver en svagere og svagere måde at jeg egentlig kan stå imod..... altså det bliver mere uventet, den hvor jeg så siger.... nu er jeg da helt.....nu er der, der er ikke noget, der kan ramme mig, og så kan jeg nærmest stå få dage efter og....."

Benjamin har siden oktober sidste år – det vil sige i løbet af 7 måneder – brugt 40.000 kroner på sex-køb. Den økonomiske konsekvens kan mærkes: "De andre siger "Benjamin, han er den der altid har kunnet spare, han har altid ku' gøre økonomisk, været fornuftigt, Benjamin har altid arbejdet fornuftigt og lavet en masse". Men så har man også lige pludselig en masse penge, og når der så står en masse penge på ens konto, som man har via at man ellers lever et ualmindeligt sparsommeligt og ellers arbejdsomt og alle de der ting, ... og i stedet for at sige at det kunne være fornuftigt at lægge dem et sted hen og så spare op til et eller andet...Altså min økonomi ser måske også kun fornuftig ud, fordi jeg hverken har bil eller hus eller noget i den stil der, men jeg laver heller ikke nogen opsparing, jeg bruger jo bare det jeg har".

Benjamin oplever også, at det har konsekvenser for hans sociale liv at købe sex: *"Det kan også ha den konsekvens, hvis jeg tager et eksempel, jeg sidder på min kammerats café. Jeg kender stort set alle der er der nede, jeg er socialt omgivet, men får så den idé at jeg tænker; nu skal der ske et eller andet, på trods af at jeg sidder i en social sammenhæng. Så jeg går op og spørger "må jeg låne din bil", finder på en dårlig undskyldning omkring den her bil, så kører jeg til en adresse som ligger et eller andet, og så kører jeg der op, får en egentlig dårlig oplevelse. Dagen efter der skulle jeg til julefrokost og det var, jeg kom hjem sent om aftenen, gik direkte i seng, jeg kunne mærke jeg havde det dårligt, og tidligt næste morgen skulle jeg socialt være sammen med de her folk og det endte rigtig, rigtig skidt, jeg vrissede og snerrede og var en dum skid".*

Allan oplever også, at det har en økonomisk konsekvens at være regelmæssig kunde. Allan har en gæld på 150.000 kroner, som han har brugt på sex-køb: *"Det har haft den helt konkrete konsekvens at jeg ikke har rejst ret meget. Det har også haft den helt konkrete konsekvens, at jeg ikke har købt særlig meget nyt tøj. Og det har haft den helt konkrete konsekvens, at jeg nogen gange har meldt fra til ting. Der er ikke nogen, der har vidst hvor meget gæld jeg har haft".*

Allan har været nødt til at lyve, for at skjule den økonomiske konsekvens af sine sex-køb: *"Jamen, f.eks. overfor mine forældre. Nu har jeg ikke lånt særlig mange penge af dem, men nogen gange hvis det lige har knebet et par måneder - Og så, har det jo handlet om at fortælle historien om at det er også svært.....Det er det overhovedet ikke".*

Arne anslår, at han har brugt 400.000 kroner på at købe sex fordelt over de sidste 30 år. Arne havde en periode, hvor han afholdt sig fra at købe sex. Det gjorde ingen forskel i hans liv, synes han: *"Jeg sparede bare alle pengene, men man kan jo bruge penge på alt, jeg har prøvet at regne det ud, på alle de år, det ved jeg ikke, det skal nok ha løbet op i 400.000, det er jo snart 30 år".*

Arne er ikke ked af at have brugt de mange penge: *"Nogen de taber 500.000, hvis de er kommet til at købe det forkerte hus her i opgangstiden, det har man da set. De*

kommer frem med en bundløs gæld, altså man kan miste penge på mange forskellige måder, men jeg synes egentlig at det har været udmærket, fordi jeg har godt nok mange gode oplevelser, det er dem jeg husker”.

Når Arne opsøgte en terapeut, var det ikke kun på grund af pengene, det var al den tid han brugte på det, der generede ham: *”Det var lige så meget den tid jeg brugte som det var pengene, selvfølgelig var det pengene, men også den tid jeg ku ha brugt på mig selv, på mine venner og noget andet noget, skabe relationer, snakke med dem, der gik jeg meget selv. Og så tar’ det lige en halv time eller et kvarter efter jeg har opbygget alt det der på 6 timer. Det fyldte så meget i mit liv og jeg tænkte hele tiden på det, der var det bare nu sku’ jeg prøve at se hvor langt kan du gå uden at købe, men jeg brugte stadigvæk tid på at kigge og tænke på det...så gik der næsten et helt år hvor jeg slet ikke købte det”.*

For Jørgen betyder pengene ikke noget. Det der nager Jørgen er samvittigheden overfor sin kone: *”Jeg kan jo også mærke nu, at nu trapper man ned med de piller, og så bliver det sværere og sværere igen.....fordi min kone er jo ikke vildt begejstret ved, at man gør de ting. Jeg tror da min kone har det skidt med det, for man kan sige, at jeg er jo meget væk og ude at køre, og hvad laver han nu og alt sådan noget. Men vi har jo også forsøgt ligesom... altså.... Jeg skammer mig overfor min kone. Det er jo det, man kan sige, at nu får vi jo færre og færre piller og så kan man sige, så kommer den. Men så er den mere tydelig”.*

Om at være prostitutionskunde og om synet på prostitution

Benjamin, Allan, Jørgen og Arne peger alle på, at de ikke finder den offentlige debat nuanceret nok og udtrykker, at de ikke synes, at debatten handler om dem.

Alle fire interviewpersoner har imidlertid et behov for at forklare og forsvare sig i forhold til synet på prostitution og deres sex-køb.

Benjamin er plaget af skyldfølelse og søger legitimerende forklaringer:

"Jeg hæfter mig ved utrolig mange ting, jeg starter jo med at ha' så'n en holdning, der siger: "Jamen hvis ikke der var kunder, så ville der jo aldrig være prostitution", og det starter jeg med sådan at sige "ja du kunne jo også gøre det, du kunne jo også lade være med det, og er du med til". ..Og så kommer der jo selvfølgelig alle de ting, som alfonser og folk der tjener på prostitution og de dårlige historier osv. så dem har jeg været i.Men er jo så nok måske mere der henne, og det er måske min egen opgivenhed overfor, om jeg selv kan finde ud af at holde op.Altså idealismen er smuk og fornem, men jeg tror ikke at bare ved at alle de sætter sig selv og så siger "Vi må nok hellere styre vores lyster", at det er det, der kan løse det."

Benjamin fortæller, hvordan han oplever den offentlige debat: *"Jeg synes både når man har forbudssiden, så føler man sig selvfølgelig skyldig, og når man har den anden side, så føler man sig også omvendt, hårdt brutalt, fordi der så kan være den her: Der vil altid være nogen i prostitution og så'n og så'n, det er verdens ældste erhverv og nu skal man...Det vil nok typisk være Information, Weekendavisens standpunkter i deres spalter, hvor jeg så siger: Nåh jo, men det er da nok mere i den retning, at man vil være. Altså jeg synes på et tidspunkt, der kørte det med en masse mænd, som skrev under på, at det ville de ikke, og det er klamt og det er ulækkert, alt det der ikke? "*

Benjamin har behov for at nedtone det usædvanlige i at være sex-køber og sammenligner sig med andre mænd: *"Man får en rolle så'n, det er sgu ikke noget..... Jeg synes, at når du hører nogle mænd som siger et forsvar for, at vi kan ikke bare lave forbud mod alt, så skynder de sig jo ofte og sige "men vi har selvfølgelig aldrig nogensinde været i den situation, hvor vi købte". Men statistikker siger jo bare, at der er en ufattelig masse som har købt, og jeg kender jo, altså nu det jo forskelligt, jeg har nogen af mine venner hvor jeg godt kan snakke om de her ting omkring.....Jeg tror egentlig det, jeg har behov for med min ven, for jeg synes faktisk selv han har snakket lidt smågrimt om det, og det har jeg sat ham på plads med, og det gør han så ikke længere, og jeg har ikke et stort behov for at høre,*

hvordan andre folk, seksuelt hvad de gør i detaljer, men for mig er det ligeså meget når han siger det, så er det, "jeg gør ligesom du gør og det er helt okay for os".

Allan finder, at den offentlige debat fokuserer mest på kvinderne og overser kompleksiteten: *"Den er blevet meget, meget unuanceret, og den er meget med fokus på kvinderne, og det bliver så unuanceret, at det er som om at, når Susanne Møller og Anne Grethe Bjarup Riis står og debatterer, så er det simpelthen så polariseret. For dem begge to vil jeg skynde mig at sige. Og der er så mange elementer og lag, altså hvem er den gennemsnitlige prostituerede, det begreb giver i mit hoved ingen mening at tale om. Fordi der er simpelthen sådan et kontinuum med så mange forskellige, så det er derfor jeg syntes, at det er en meget unuanceret debat".*

Allan forklarer, hvad det er han synes debatten overser: *"Det var at den der forestilling man har, jo der er da også nogen mænd, der er nogen svin der går til de prostituerede. Der jo også mænd der er nogen svin overfor deres kærester i et forhold. Men det er at det faktisk for mange ikke er det, det handler om. Som Simon Spies sagde det: Man kan ikke købe kærlighed men man kan købe noget der minder om det."*

Allan har opgivet at få omverdenen til at forstå. Allan siger, at han – efter at have fortalt sin kæreste om sine sex-køb – aldrig mere vil fortælle andre om dette: *"Det er en form for en nedværdigelse ikke at kunne få sex på andre måder.....Jeg fortalte faktisk hende jeg var sammen med om det på et tidspunkt, og hvor jeg sagde "Jeg kan ikke fortælle dig det her, for så går du". Og hun sagde at det ville hun ikke.....så siger jeg det, hvor hun så ikke vidste, hvad hun skulle sige. Det lå simpelthen så langt ude fra hendes forståelsesramme. ...Den erfaring har da helt sikkert gjort, at jeg kommer ikke til at fortælle det til nogen igen. Jeg snakkede også med min kammerat, som jeg har betroet mig til om det, som sagde at "Du skal virkelig passe på med det her, for det du har gjort i pigers øjne, det er så sindssygt, at de ikke kan forstå at du måske har gjort det fordi du savner en kæreste. De vil se det som noget virkelig nedværdigende og kvindeundertrykkende". Og jeg vil også sige, at den erfaring har jeg gjort mig".*

Allan fortæller, at en ven har fortalt om nogle andre mænd, der køber sex: *"Der var nogen på vores alder, de var blevet ligeglade med det, de var fuldstændigt kolde. Så nogen gange der pakkede de en bil og så kørte de til Kiel en weekend. Og det var fuldstændigt åbenlyst, altså folk måtte gerne komme med, hvis der var plads i bilen. De var blevet fuldstændigt ligeglad med al ting".*

Arne er berørt af den offentlige debat i den forstand, at han ikke ønsker at gøre nogen fortræd og forsøger at undgå det: *"Så fandt jeg ud af at de der klinikker, det er ikke mig, også det der med at man har læst så meget om, at så er der nogle gange alfons og en, hvad hedder det, bordelmutter, som skal ha penge. Så vil jeg hellere møde de her private piger og de får alle pengene og lidt til, så får jeg også egentlig lidt mere af dem, jeg hører lidt om deres hverdagsliv og er mere private, så jeg synes det er pengene værd".*

Jørgen har ikke fulgt med i den offentlige debat. Jørgen siger om kvinders begrundelse for at sælge sex: *"Det er der jo nogen der siger, at de gør det fordi de kan lide det, og når de også kan få penge for det, så er det jo bedre. Jamen hvis jeg kunne lide det, så ville jeg også kunne få penge for det, men det er måske ikke så nemt som mand, som det er som kvinde. Det syntes jeg ligesom det er det, som jeg har hørt og spurgt af dem jeg har købt sex ved".*

Jørgen tror det er ganske almindeligt at købe sex, uden at han dog har talt med andre mænd om det. Jørgen snakker ikke om sine sex-køb: *"Vi er nogle stykker, 4-5 mænd, og det er læger og så mig, og vi er ude og fiske hver 3 måned, og selvfølgelig snakker vi om damer og sådan noget, men nej, det snakker vi ikke om. Og jeg ved ikke om jeg kunne, jo, hvis der var en der åbnede op, og det skal ikke undre mig om der nogen af dem der også køber sex, men aner det ikke".*

Jørgen reflekterer over at være blevet prostitutionskunde og over, om man kan blive afhængig af at købe sex: *"Men før hen har man jo tænkt at sådan noget gør man ikke, men efter jeg selv har været i det, så kan jeg godt se, at det er uhyggeligt for dem, der er ligesom ludomaner og alkoholikere og sådan noget. Der kan jeg godt se,*

at det er galt. Altså de, skal man forsøge at stoppe, for de er jo syge. Jeg ved ikke om min måde at gøre det på også er en sygdom....forstå mig. Nu har vi selv haft noget i familien, det var faktisk min kones bror, der drak sig selv ihjel, så vi har prøvet at have dem der siger, nu drikker jeg ikke mere, nu kommer jeg på den og den går, og så skal jeg nok passe på. Og så kommer han hjem, og så gør han det igen. Det er selvfølgelig galt, og det kan jeg jo se og høre. Og nogen af de piger jeg har snakket med, der har jeg sagt "Er I klar over at I er med til at køre nogen fuldstændigt i sænk", men der siger de jo, at det er ikke deres problem. Og det er det jo heller ikke, men de er jo med til at... Men det skal jeg heller ikke blande mig i".

Færre sex-køb – hvad skal der til ?

At stoppe eller ej – ambivalensen

Benjamin giver udtryk for, at han har forliget sig med, at han køber sex:

"Det er ikke skidt på den der personlige måde, skidt som jeg havde det tilbage i 2006-7 stykker. Der havde jeg meget omkring, at jeg troede jeg var blevet smittet - at jeg troede, at uha at jeg var forkert, og jeg var alt muligt. Der var mange skidte ting dengang, altså nu er det mere bare så'n "nå det kan du ikke komme over, nå det skal du åbenbart indregne i dit budget", og selvfølgelig "kan du ikke gøre det lidt bedre, kan du ikke lige neddrog det, kan du ikke lige.....". Og det kan jeg jo så på nogen tidspunkter, men det kan jeg ikke generelt set".

Samtidig udtrykker han et ønske om at kunne lade være med at købe sex:

"Engang var det simpelthen moral, det er det måske et fjernt sted noget der stadigvæk kunne være, det ville være løgn at sige at det fylder særlig meget i dag. Så har der været et tidspunkt, hvor det var sygdomsfrygt, og i dag er det sådan en ting tåbeligt at bruge penge på og der er sådan en grundlæggende ting, hvorfor at jeg bliver ikke grundlæggende tilfreds med mig selv, det ved jeg godt, jeg er faktisk mere tilfreds med mig selv i perioder hvor jeg kan undlade, fremfor i perioder hvor jeg gør det meget, for det er faktisk meget periodevis.....Altså hvis spørgsmålet

hedder: Vil jeg ændre det når jeg kom i et kæresteforhold, så vil jeg gerne ændre det. Men vil jeg ændre det, mens jeg er i et singleforhold, så vil det næsten udelukkende kun på grund af økonomi, altså det er tæt på, at jeg vil sige næsten kun på grund af økonomi”.

Allan tror ikke, at han vil stoppe med at købe sex. Allan mener ikke, at han er så afhængig mere, men mere bruger det som belønning, når det går godt for ham, og det har han ikke lyst til at forandre lige nu: ”Altså jeg har ikke lyst til det lige nu, og jeg har ikke tid til det, jeg har ikke overskud til at beskæftige mig med det lige nu. Jeg har virkelig lyst til, også fordi jeg har fået et job nu, så kan jeg sige, at jeg har da lyst til at gå ud og købe sex lige nu. Jeg tror jo det er lidt belønningsagtigt.....” og når det går skidt: ”Så er det trøst. Så er det illusionen om at kunne lukke øjnene og lige kramme og lige mærke hende lidt mere, du ved. Og lige hvis ikke de ryger, så lige mærke duften, altså så det virker sådan, at der et menneske af kød og blod. Det er simpelthen så rart det her, lige at kunne lukke øjnene”.

Allan har med tiden fået et andet forhold til det økonomiske aspekt af at købe sex: ”Jeg mærker forskel på den måde at jeg tidligere ikke tænkte over pengene, det var bare at lukke øjnene. Medens jeg nu tænker, okay, det er alligevel 1000 kroner, det ikke meget at skulle sælge sin krop for 1000 kr., men du kan godt nok, det er jo en tredjedel af dit madbudget, eller husleje, eller hvad det nu måtte være..... det jeg slår mig selv i hovedet med lige nu, det er, at de penge kunne du have brugt på noget andet”.

Arne er stolt over at have holdt en pause, men han tror ikke, at han vil stoppe med at købe sex: ”I hele min karriere næsten, siden jeg var 20 år, der har ikke gået så lang tid, hvor jeg ikke har købt sex, så det var en sejr for mig. Jeg tror næsten jeg holdt et helt år, i hvert fald 11 en halv måned eller så’n noget. En glansperiode hvor jeg ikke købte sex, men jeg tænkte utrolig meget på det. Men nu har jeg så fundet ud af, men jeg var egentlig heller ikke i harmoni med mig selv, fordi jeg ikke... fordi jeg må indrømme, at jeg ikke gider...Der er nogen af mine venner og så’n noget der, hvis de er ensomme og de mister deres kæreste, de går fra hinanden, jamen så går der 14

dage så har de en ny og det er en helt anden type, end den de havde før og det tror jeg, det har jeg set nogle eksempler på. Også pigevenner og så'n, de er bare bange for at være alene, og da vil jeg nok så hellere være alene og så ikke ha det sex og nærvær, fordi det kan jeg ikke holde ud når jeg ikk' er sammen med den rigtige. Jeg bliver' nødt til at købe det på den her måde for at jeg skal være intim og ha sex".

For Jørgen er pengene ikke et problem: *"Du kan jo sige, at hvis du køber biler for det, så det jo også mange penge og man kan sige, har man råd til det, hvorfor så ikke. Nu hvor jeg hverken ryger eller drikker eller noget og nu har vi en økonomi hvor vi..."*

Jørgen synes, at det kan være en god løsning på hans seksuelle savn at købe sex: *"Jo, det er jo den lette løsning.....Jamen jeg tror, der er jo mange måder at finde en kæreste med dating, og så videre, men det syntes jeg faktisk det er besværligt. Jamen det vil jo involvere nogen andre ting, hvor det andet, det er jo enkelt og lige til. Altså har du nogen penge, så kan du betale 1500 eller 2000 kr. og så kan du jo få den ydelse, og kan du så lide vedkommende og man faktisk har det hyggeligt sammen, så kan det måske gøre at man kan mødes igen. Nogle gange hvis det er med sex og andre gange, hvor det ikke er med sex. Og det kan også godt være inderst inde, at jeg bare søger en mere, altså min kone har jeg, og så søger jeg lidt. Det kunne godt være at det i sidste ende bare var det....."*

Alligevel vil Jørgen gerne holde op med at købe sex, da han frygter følgerne: *"Det jeg kan mærke, det er jeg skal passe påjeg tror faktisk at det måske ikke bare for at få sex, at der ligger måske noget mere gemt i det.....Hvis nu man har en eller anden drøm og siger, at det skal være sådan og sådan og så måske vedkommende opfyldte det. Det er måske det. Og det er ikke fordi det er noget specielt noget, men hvis man snakker godt sammen og sådan noget, så er det svært bagefter at sige, det var bare det"*

Det der ville gøre en forskel

Alle de interviewede kunder er enige om, at der er noget andet, som de hellere ville have end købe-sex. For Benjamin, Allan og Arnes vedkommende ønsker de et fast forhold til en kvinde, som de elsker, og med hvem de kan have et godt sexliv. For Jørgens vedkommende ønsker han sig, at han kunne få et mere spændende sexliv sammen med sin kone.

Benjamin er ikke i tvivl om, at han allerhelst vil have en kæreste: ” *Der ville jeg helst have kærestesex, det er jeg slet ikke i tvivl om. Der er stor, stor forskel.... der er først og fremmest tid, og det er en du kender, og at du rent faktisk nærer noget mere dybe følelser. Så er der jo selvfølgelig også det, at du rent faktisk føler noget selv, at du får lov ud fra, at du har fortjent noget - i modsætning til, at her får du lov, fordi du har betalt. Jeg vil sige at i min kæresterelation har jeg jo har haft en klar fornemmelse af, at der er en gensidig nydelse, og det behøver jo ikke partout være mig, der står og siger nu vil jeg. Det kan ligeså meget være noget, der opstår den anden vej fra. Og så kan man jo så sige, at når man så er i et langvarigt forhold, så behøver man ikke partout sige, at bare fordi man ligger ved siden af hinanden, at det er lige nu der skal ske noget seksuelt, så kan der gå nogle dage og så sker der lige pludselig et eller andet . Det er sådan mere en.... jeg synes det er meget mere afslappet, det er også hele den der med, at der er både tid til at lære hinanden at kende”.*

Benjamin beskriver, hvordan hans sex-køb har sammenhæng med oplevelsen af ikke at kunne få et kæresteforhold til at fungere: ” *Nu har jeg været single i snart 3 1/4 år og mens jeg havde min kæreste, der holdt jeg mig væk fra. Først var jeg meget ked af det, holdt mig egentlig også stadigvæk de første par måneder efter jeg blev single væk fra prostitution, men så er jeg jo så begyndt at sådan sige "Nu kunne det da være jeg igen ville ha mig en kæreste". Hvis sådan noget skete, der har jeg flere eksempler her på, jamen, så har jeg måske været ude at date en pige, det gik galt,*

det blev ikke til noget. Hun skal ikke bestemme mit, hun skal ikke påtvinge mig at nu skal jeg være ked af det, jeg kan selv styre. Det har jeg haft flere eksempler på”

Også Allan ser sine sex-køb som erstatning for en kæresterelation, og han drømmer om at finde en kæreste: *”Ja, det er savnet til en kæreste. Jeg har gået, og det ved min omgangskreds også, at jeg har gået og haft det svært, og jeg tror også selv at jeg har haft en mild depression. Uden at der sådan blev gjort noget ved det. Det ved min omgangskreds, at jeg de sidste 10 år bare gerne ville have en kæreste, og det har jeg også sagt til dem”.*

Allan fandt en kæreste, men forholdet gik i stykker. Allan fortæller, at han havde fået opbygget for store forventninger til et kæresteforhold:

”Det var selvfølgelig også en læringsproces det der med at have en kæreste i sit liv, fordi jeg blev jo også nødt til at se konstruktivt på det, for hun er væk nu.... Det var simpelthen for svært for hende, og det blev for hårdt for hende at skulle være ansvarlig for, om jeg var glad.....Jamen, jeg kan fortælle dig, at jeg var så emotionelt ladet, at hun på et tidspunkt var til træning, og så var jeg taget hjem til hende før, og der var rodet i hendes lejlighed, og jeg ryddede op, og hun kom hjem og vi spiste aftensmad. Hun registrerede det ikke, fordi hun simpelthen var et andet sted efter træning, hvor jeg simpelthen, regulært sagt, begyndte at græde, fordi ”Hvorfor vil du ikke sige tak for det, jeg har gjort for dig”. Og hun også siger til mig ”Prøv nu at høre, du kan jo regne ud, at det ikke er fordi jeg ikke vil sige tak, men du gør så mange søde ting for mig, at jeg ikke kan sige tak for det hele”....”

At have en kæreste var for Allan en åbenbaring, idet det for første gang gik op for ham, at der er forskel på kropskontakten, i forhold til når han køber sex: *”En af de ting jeg også oplevede ved det at have en kæreste, det var noget så helt banalt, som at hendes kropstemperatur den var højere, når vi lå under dynen, end de piger der kom ind i ingenting, havde jeg nær sagt. Så er de jo kølige på huden. Hvis vi krammede nu, ville du være køligere på huden, end hvis du havde ligget under en dyne. Og det var så meget mere fantastisk, syntes jeg jo. Og bare det at kunne vågne*

op om morgenen, og hun er lige derovre, og lige at kunne ligge sig over og holde om hende, hvor hun også efter at have ligget var helt varm”.

Allan er helt sikker på, at han ville ophøre med at købe sex, hvis han fandt en kæreste: *”Jamen når man har prøvet det ægte og har været sammen med en pige en weekend, og bare har sex med hende, og har sex måske 5-6 gange, og hvor man er sammen, og kan lave det ud over også, så døren ikke bliver lukket. En man kan stå at lave mad med, sidde og se film og sidde og hygge og gå en tur. Ja nu bliver jeg helt ked af det... For når du oplever det, så finder du også ud af, at det andet, det er så fuldstændigt dårligt”.*

Arne ønsker egentlig ikke at lave om på sit liv: *”Jo altså når jeg kører hjem alene så føler jeg nogen gange, hvis jeg ikke har nogen planer for de næste par dage, så kan jeg godt, så føler jeg mig ensom og så er det jeg går på nettet og finder nogle damer. ...jo, men altså jeg sover for det meste selv derhjemme, så vil jeg hellere være ensom end at sove sammen med en som jeg ikke kan 100% sammen med, det valg det har jeg lavet og som sagt, alle liv bliver ikke levet ens”.*

Jørgen er gift med sin kone gennem 30 år. Jørgen har ingen intentioner om at blive skilt, og han ville ønske, at han kunne dele sine seksuelle længsler med sin kone: *”Jeg kunne godt tænke mig, hvis man kunne snakke om det. Man kan sige, vi har et godt forhold og det er jo ikke sådan at vi skændes. Vi har et problem omkring seksualitet, for hun syntes ligesom, jamen jeg vil måske... Jeg har snakket om, at jeg vil gerne nogen ting, som hun slet ikke kunne forstille sig at gøre. Og jeg ved heller ikke, om de ting jeg gerne vil, alligevel er noget jeg syntes ville være en god ting, men når man ikke har prøvet det er det svært at vurdere... Men ellers har vi det jo godt, og jeg kunne faktisk godt tænke mig, at man kunne snakke med hende, men det kan vi bare ikke... Jeg ved ikke om det er godt, det jeg har lært om mig selv, og jeg ved ikke om det er panikalderen, om det er den der har ramt mig, jeg er 59, men jeg syntes ligesom at der bliver jo færre og færre år, og hvis vi kan leve sammen, og*

det kan jo også være hvis man kunne gøre det sammen, så kunne man også prøve det, men derfra til at gøre det, om det er rigtigt eller forkert”.

Jørgen har lovet sin kone at stoppe med at købe sex, men ser stadig på sexsiderne: *”Det har jeg ikke stoppet med, og det ved min kone godt. Men det ville jo selvfølgelig være rart, hvis man kunne det sammen med hende. Nej, det er jeg ikke stoppet med, men jeg har ikke været ude ved nogen siden..... Det skal jo ligesom stoppe, for nu har jeg jo lovet min kone, at nu skal vi stoppe med at gøre det og det, selvom jeg syntes det er urimeligt, men... Ja, det syntes jeg, jeg syntes ikke det er fair. Jeg kunne godt tænke mig, at vi kunne have en dialog.men jeg ved bare hun bliver så ked af det, og så skal vi bøve rundt med det et stykke tid, fordi vi ikke kan snakke om det, fordi hun ikke kan forholde sig til det..... hun siger jo til mig, at hun syntes det havde været bedre, hvis jeg havde fået en kæreste end at gå til prostituerede. Det er vel det at prostituerede, det er ulovligt og farligt og giftigt og sådan noget... Altså det er måske det, hun tænker, for hun synes at hvis jeg var blevet forelsket i en, så det kunne hun lettere forholde sig til”.*

Rådgivningssamtaler – er det relevant?

De interviewede prostitutionskunder har på eget initiativ opsøgt en terapeut og har i kortere eller længere tid fået rådgivende samtaler.

Benjamin oplevede, at han efter samtalerne ikke fik det helt så dårligt som tidligere, når han havde købt sex: *”Egentlig er det jo lidt noget mærkeligt noget fordi indledningsvis, jeg kan huske der hvor jeg havde fået købt sex, hvor jeg var ude ved terapeuten, så var det nærmest en lettelse og det var en god oplevelse, jeg havde haft.*

Benjamin overvejer at gå i terapi igen, fordi han oplever, at han kan lade være med at købe sex, når han taler med en terapeut om det: *”Vi snakker om det, jeg havde lyst” osv., og jeg kunne mærke på alle mulige andre områder, at det var dog en utrolig stor tilfredsstillelse. Det kan jo være ligesom at stille slik foran folk, der afhængige*

af det eller noget andet, man har det jo bedre, når man i et eller andet omfang alligevel er i stand til at styre sine lyster. Det er jo ikke, fordi lysten ikke var der, men det at få lov til at styre den gør, at det kommer lidt på afstand og du får nemmere ved det, altså så det hjalp mig uden tvivl at gå ved terapeuten”.

Allan tror ikke, at han vil benytte sig af det, hvis der blev lavet et tilbud til kunder:

”Jamen, jeg har talt mange gange med terapeuten, har fået afdækket alle de forskellige ting der er i det. Jeg tror ikke der er noget nyt. Jeg har ligesom alle svar, havde jeg nær sagt....Hvis jeg skal tilbage igen, så er det de samme ting vi kommer til at tale om. Fordi jeg føler, at jeg har afdækket hver en krog af mit prostitutions-køben, inde i mit hoved i hvert fald”.

Det skifter Allan imidlertid mening om, idet han efter interviewet sender en sms med beskeden: *”Tak for i går. Det rørte virkelig noget i mig. Jeg havde troet, at jeg kunne kontrollere mit spil og mit køb, men det går op for mig, at det netop bare er lindring....jeg må erkende, at jeg skal igennem et terapiforløb for at komme videre.”*

Arne ville gerne tage imod tilbuddet, hvis der var et sted, men kunne snakke om at være sex-køber: *”Jeg kan godt li at snakke om det, det er jo ikke noget man sidder og snakker om til familiefrokoster eller på arbejdet, men nogen af de andre piger og dem der egentlig gør det, vi kan godt snakke om det vi laver, det synes jeg er fedt, at sidde og snakke om følelser det vil jeg gerne med dig, men nogen af mine kammerater, jeg tror det er tre, som også går til prostituerede, der sidder jeg jo ikke og snakker om følelser... nede på arbejde... der sidder man jo ikke og siger ”jeg går til prostituerede”, så’n er det bare, tabu! I hvert fald over for fremmede mennesker, men nogen gange, lige de der 3 kammerater, det er ikke tabu for os. Man går ikke helt i detaljer, ikke ligesom det jeg har fortalt dig”.*

Jørgen blev i forbindelse med sin sygemelding for stress henvist til en psykolog, hvor han oplevede at se på sig selv på en ny måde: *” Det var en ældre dame. Hun gør noget med, at hun kan få en til at se hele sit liv i smalfilm, altså noget trance eller hvad det er.....Jeg var så så god, at hun kunne få mig væk, bare ved at kigge på mig*

og så tælle til 10, og så BING, så var jeg væk og så kunne hun bare snakke med mig. Det var hun faktisk rigtig god til.....Havde du spurgt mig for 10 år siden om jeg skulle til psykolog, så havde jeg jo bare sagt, at det er jo sådan nogen mærkelige mennesker, der render til sådan noget. Jeg må sige, at den oplevelse jeg havde, har jeg faktisk haft stor glæde af, fordi man kommer til at lærer sig selv at kende helt anderledes”.

Da Jørgen senere begyndte at købe sex og blev afsløret af sin kone, søgte han terapi sammen med sin kone, fordi hun havde det svært med hans sex-køb: *”Jamen vi har det fint, og så har vi det jo alligevel ikke, for hun siger jo også tit, at hun har så meget hun skal leve op til, og hun føler jo hele tiden, at hun bliver degraderet, og det passer jo ikke. Men det er jo ikke sjovt, hvis man føler det. Og hun siger jo, at i 20 år har hun fået at vide, at hun bare ikke gør det godt nok, men altså det er ikke mig der har sagt det, men det har hun selv følt. Og jeg må jo have sendt nogen signaler siden hun føler det sådan.....det er jo også derfor, at vi tog fat i terapeuten.....”.*

Sammenfatning og refleksioner

Benjamin, Allan og Arne havde deres seksuelle debut som ganske unge. Deres første oplevelse som kunde var karakteriseret ved, at beslutningen blev opbygget over tid, ved usikkerhed forbundet med virkeliggørelse af beslutningen og ved en oplevelse af at blive mødt støttende af den prostituerede.

For så vidt angår fortællingerne om prostitutionskundedebuten, ligger interviewpersonernes fortælling i tråd med andre danske undersøgelser.

Benjamin, Allan og Arnes fortælling om den første gang underbygger hvad Lautrup fandt i sin undersøgelse, nemlig at det første sex-køb var en grænseskridende oplevelse (Lautrup, 2005:10). Noget lignende finder Rambøll i sin undersøgelse, der vurderer, at det første sex-køb er en barriere, der skal overskrides personligt og i forhold til sociale normer (Rambøll, 2013:9).

Også Jørgen havde overvejet at købe sex i længere tid, inden han tog beslutningen. Jørgen kobler selv sine sex-køb sammen med stress og medicinering for angst, idet Jørgen oplever, at medicinen lagde en dæmper på de moralske skrupler. Jørgen, der var 58 år ved sin debut som kunde, synes at understøtte Lyngbyes antagelse om, at det første besøg hos en prostitueret kan udløses af en krisesituation: *”Ændringerne i livsstrukturen sker i de ustabile overgangsperioder, der sædvanligvis varer 4-5 år og er mere eller mindre præget af krise. Det var typisk i de krisepåvirkede overgangsperioder, at mændene i interviewmaterialet opsøgte en prostitueret kvinde første gang”* (Lyngbye, 2001:6).

Ser man der imod på de begrundelser kunderne angiver til at købe sex, som Lautrup og Rambøll finder i deres undersøgelser, begynder der at opstå forskelle i forhold til denne undersøgelses interviewpersoner.

Lautrup finder, at de tre vigtigste grunde mænd angiver til at købe sex er, at sex-køb var noget der skulle prøves, at sex-køb er uforpligtende og at muligheden bød sig (Lautrup, 2005:12).

Rambøll finder tre kategorier af begrundelser for sex-køb: Psykologiske, sociologiske og biologiske. Rambøll finder, at kunderne selv tillægger de biologiske bevæggrunde større betydning end de to andre grupper af bevæggrunde, men tager det forbehold, at kunderne må forventes at have sværere ved at erkende og svare ærligt, hvis psykiske eller sociale omstændigheder driver dem til at købe sex (Rambøll, 2013:22).

Interviewpersonerne i denne undersøgelse fremhæver imidlertid længsel som den stærkeste drivkraft bag sex-køb. Længslen handler om oplevelsen af en gensidig relation, og kvaliteten af kontakten er det væsentligste for dem. De længes ikke bare efter en kontakt, der understøtter den gode seksuelle oplevelse, men ser kontakten som et mål i sig selv.

Benjamins og Allans højeste ønske er at finde en kæreste, og de ville begge ophøre med at købe sex, hvis de fandt en kæreste. Arne ønsker ikke at lave om på sit liv, mens Jørgen ville ønske, at han kunne få det hos sin kone, som han køber ved

prostituerede.

Det er således en vigtig pointe i kundernes fortællinger, at sex ikke er det centrale.

Den gode oplevelse minder om en kæresterelation.

Paul Lyngbye finder i sin undersøgelse noget tilsvarende: *"De fleste af historierne om 'den bedste oplevelse' med en prostitueret kvinde er ikke til at skelne fra skildringer af højdepunktsoplevelser med en kæreste"* (Lyngbye, 2001:5).

Som jeg skrev i et tidligere afsnit, har jeg som mange andre antaget, at kundernes forestilling om gensidighed bygger på en illusion. Også andre undersøgelser har behandlet spørgsmålet om gensidighed, og hvorvidt oplevelsen af gensidighed var virkelig eller fantaseret.

Sørensen finder, at kunderne har svært ved at adskille sex og følelsesmæssig nærhed i forventningen til den prostituerede, og *"Ligeledes er det en vanskelig opgave for dem at holde deres egne følelser ude af det seksuelle forhold"* (Sørensen, 2004:66)

Sørensen konkluderer, at mændene tager fantasien til hjælp til at opretholde illusionen om gensidighed (Ibid:64).

Jeg finder, at det ikke så entydigt, hvorvidt kundernes oplevelse af at have god kontakt alene er en illusion – i så fald kan det være en illusion, som de deler med de prostituerede.

I en antologi om psykologers arbejde med prostituerede skriver psykolog Birgitte Lieberkind om nærhed i prostitution: *"Det som kvinderne fik, når de gav seksuelle ydelser til mænd, kunne forveksles med nærhed, men var i virkeligheden tomme kalorier. Det var en scene, der var sat op, som skulle ligne det virkelige liv med gensidighed, men efter ophør med prostitution blev det tydeligt, at ægte nærhed var der ikke tale om"* (Servicestyrelsen, 2010).

Også Bjønness berører i sin undersøgelse kvindernes relation til kunderne, der ses som mere nuanceret, end ovenstående citat angiver. Bjønness finder, at de

prostituerede ønsker at se kunderne som en del af deres professionelle liv, men samtidig oplever, at kunderne giver komplimenter, oplevelser og følelser, der hører til i den private del. Nogle gange opstår der venskabelige relationer, som kvinderne føler de skal afvise (Bjønness, 2013:209). Der er ifølge Bjønness klare idealer for prostitueredes kontakt til kunderne: Man har ikke personlige relationer til kunder. Dette er imidlertid i praksis utydeligt, hvilket er belastende for kvinderne, fordi det er illegitimt (Bjønness, 2013:212).

Også Lyngbye finder, at relationen mellem kunder og prostituerede kan være mere end blot en møde med henblik på seksuel nydelse. Lyngbye peger på undersøgelser der har fundet, at over halvdelen af mænd der køber prostituerede har behov for terapi eller lignende empatiske samtaler. Dette finder Lyngbye bekræftet i sin egen undersøgelse, og han anbefaler, at denne dimension af sex-køb undersøges nærmere (Lyngbye, 2001: 5).

Interviewpersonerne i min undersøgelse har en klar fornemmelse for, hvornår de oplever gensidighed, og hvornår de er sammen med en kvinde, der ”bare gør det for pengenes skyld”.

Jeg har i denne undersøgelse fundet, at det vitterligt er kundernes oplevelse, at det er muligt at have gensidighed og god kontakt i forbindelse med sex-køb. Spørgsmålet er, om dette strider mod vores normer og idealer i så omfattende grad, at det er svært at erkende og acceptere som en mulig virkelighed.

Det mener Anna Walsøe, der har lavet en genealogisk analyse af prostitution i Danmark. Walsøe mener, at prostitutionskunden konstrueres som vor tids monster, fordi ”når alle i teorien burde have adgang til sex i dag, kommer sexkunden til at blive indbegrebet af det umulige og forbudte i vores samfund. At manden ikke kan få stillet sine seksuelle behov uden at betale for det, betragtes derfor som unaturligt og umuligt på én gang” (Walsøe, 2010:71).

Aktørernes – kundernes og de prostitueredes – positive oplevelse af kontakten og relationen er muligvis en overset og ikke anerkendt dimension i den danske prostitutionsforskning. Relationen, i form af den gensidighed og kontakt der er mellem prostitutionskunderne og de prostituerede, er således en af de ting, som vi ved meget lidt om som det *faktisk* opleves af dem selv, og hvordan dette kan forstås.

Undersøgelser har peget på at alder ved debut som kunde har betydning for, hvorvidt man bliver regelmæssig kunde.

Lautrups undersøgelse finder, at *”jo yngre mænd er, når de køber sex første gang, jo større er sandsynligheden for, at de køber sex regelmæssigt som voksne”* (Lautrup, 2005:20). Lautrup finder således en aldersrelateret sammenhæng.

Lautrup laver herefter en vurdering af mulige forklarende faktorer. Lautrup antager *”at der blandt nogle unge kan være miljøer, hvor det er acceptabelt at købe sex”* og videre *”Det er muligt, at købesex i visse ungdomsmiljøer betragtes som en form for et seksuelt eksperiment”* (Lautrup, 2005:20).

Denne antagelse om særlige unge-miljøer bekræftes ikke af denne undersøgelses interviewpersoner. Tvært imod er deres sex-køb ikke noget de taler med andre om før langt senere i livet, hvor de er blevet regelmæssige kunder. Formålet med at tale om sex-købene synes heller ikke at være at dele de seksuelle oplevelser i et maskulint gruppefællesskab, men snarere at få forsikringer om, at de er normale og handler legitimt.

At der er forskel på Jørgen i forhold til de tre andre mænd, der debuterede som kunder som ganske unge, er tydeligt. Denne forskel kan være udtryk for en tilfældighed og være begrundet i individuelle forhold. Forskellen korresponderer imidlertid med fund af en sammenhæng mellem alder og omfang af sex-køb.

Lautrup finder, at det er en tendens i hans undersøgelse, at des ældre mændene var første gang de købte sex, des færre sex-køb (Lautrup, 2005:11). Lautrup har undersøgt holdningerne til sex-køb i forhold til alder ved at spørge mænd, der ikke er kunder, om de overvejer sex-køb. Her vurderer Lautrup, at der kan være tale om at

”jo ældre mænd er, jo flere har været del af sociale sammenhænge, hvor det implicit eller eksplicit ikke har været en accepteret holdning at købe sex” (Lautrup, 2005:41). Han henviser imidlertid til et fund, som han gjorde i en anden undersøgelse i 2002, hvor han evaluerede lovgivningen omkring unges prostitution. Her fandt Lautrup, at ældre mænd havde en mere accepterende holdning til sex-køb end yngre mænd (Ibid:42).

I denne undersøgelse synes Jørgen at understøtte sidstnævnte antagelse. Hvor de tre yngre mænd har en mere nuanceret opfattelse af prostitution og en bevidsthed om omverdenens kritiske opfattelse af kunder, er Jørgen oprigtigt overbevist om, at prostitution er selvvalgt, begrundet i kvinders sexbehov, og at sex-køb er alment accepteret blandt mænd.

Dette er i uoverensstemmelse med antagelsen i Rambølls undersøgelse om, at der er en sammenhæng mellem viden og holdninger. Rambølls undersøgelse peger på, at *”en væsentlig mindre andel af de mænd, der får mulighed for at reflektere over emnet og bliver eksponeret for informationer synes, at prostitution er acceptabelt, sammenlignet med de mænd, der afgiver deres umiddelbare og mindre reflekterede holdning”* (Rambøll, 2013:5) Jørgens syn på prostitution er netop meget mere positivt end øvrige kunders, formentlig fordi han kun har været kunde i kort tid og ikke har fulgt med i den offentlige debat. Han ved tydeligvis mindre om prostitution end de øvrige interviewpersoner.

Dette rækker ved antagelsen om, at viden i sig selv afføder reflekterede holdninger, der fører til forandring af adfærd.

Sørensen udtrykker i sin undersøgelse tvivl om rådgivnings generelle effekt med henvisning til kundernes ønske om at lægge moralske ansvar fra sig *”Deres interesse i at forblive uvidende om de eventuelle skadevirkninger deres handlinger kan have er så stor, og deres teknikker til det så effektive, at der næppe er håb om at tale dem ud af det”* (Sørensen, 2004:104)

Det er ikke mit indtryk i nærværende undersøgelse, at kunderne har et så kynisk og beregnende forhold til deres sex-køb. Jeg finder, at interviewpersonerne kæmper med længsel, skam og ambivalens. Denne ambivalens afspejler sig i deres overvejelser om, hvorvidt de ønsker at ophøre med at købe sex eller ej.

Sørensen finder, at det der ville kunne få kunder til at fravælge sex-køb, var *"at sex-købene havde negative konsekvenser for dem personligt"* (Ibid:104).

Det passer ikke med det indtryk jeg har fået af denne undersøgelses interviewpersoner, der er regelmæssige kunder. For det første ville interviewpersonerne gerne sætte noget andet i stedet for deres sex-køb, hvis de kunne. For det andet har deres sex-køb store, personlige konsekvenser. Som beskrevet er de mange sex-køb for Benjamin, Allan og Arne forbundet med store økonomiske omkostninger, der har indflydelse på deres samlede livssituation. Og her er det værd at bemærke, at de alle tre er ressourcestærke mænd i vellønnede stillinger - dette til trods må eksempelvis Benjamin og Allan bo på lejede værelser og leve spartansk, da deres økonomi ikke tillader dem andet. Desuden er de alle nødt til at leve et dobbeltliv, hvor de er tvunget til at lyve om eksempelvis økonomi og skjule deres sex-køb for omverdenen. For Jørgen er det ikke hans økonomi, der kommer under pres – det gør til gengæld hans ægteskab og dermed hele hans sociale situation.

Min pointe er, at det er en fejlslutning, at det er uden omkostninger at være regelmæssig prostitutionskunde. Den mest iøjnefaldende omkostning handler om økonomi – denne undersøgelses interviewpersoner angiver at købe sex omkring 15 gange om året, og selv om dette kan ses som mange sex-køb, er der kunder, der køber sex langt hyppigere. Den logiske slutning er, at der enten er tale om en lille gruppe meget velhavende mænd, eller også er der tale om en gruppe særdeles økonomisk trængte mænd. Der er selvfølgelig den mulighed, at det økonomiske problem håndteres ved at købe sex af de udenlandske prostituerede, fordi det er billigt. Som Allan siger: *"Priserne er hjernedødt under pres! ...For udenlandske kvinder, ja, du*

kan få et kvarter hos en polsk, ungarsk kvinde for 400 kr. og du kan få en time for 1000, og så alt der imellem. Der er nogen af dem, der reklamerer med at det er med det hele og du kan få, for 500 ekstra kan du også smide kondomet, hvis du vil have samleje”.

Benjamin, Allan og Arne har alle tre været kunder i længere årrække og har over tid forandret præferencer i forhold til sex-køb.

Benjamin købte i begyndelsen sex af danske kvinder, men er gået over til at købe sex af udenlandske mænd, der er transseksuelle. Denne forandring er opstået i løbet af ca. 4 år. Benjamin giver udtryk for at have været plaget af voldsom skyldfølelse, men siger, at han har fortrængt sine moralske skrupler, fordi skyldfølelsen plagede livet af ham.

Allan købte fra begyndelsen sex af danske kvinder, der kunne have lighed med en kæreste, hvad angår nationalitet og alder. Allan er gået over til at købe sex af udenlandske kvinder, fordi det er billigere, og fordi de er yngre. Dette skift er sket efter ca. 3-4 år som kunde. Allan udtrykker ikke skyldfølelse overfor de prostituerede, og han udtrykker, at det kan være lige meget om de er danske, når det alligevel ikke er en kæresterelation.

Arne købte i begyndelsen sex på massageklinikker, men køber i dag udelukkende sex privat. Arne køber kun sex af danske kvinder. Arne beskrev den seksuelle akt som det vigtigste i de unge år, mens det i dag handler om at have længere varende seksuelle relationer til kvinder, som han har en følelse af at kunne hjælpe praktisk og økonomisk, og som ikke belastes af at sælge sex. Denne forandring er opstået gradvist hen over de forløbne 30 år.

Der synes, ud over almindelige forandringer i takt med en aldersmæssig modningsproces, også at ske en forandring i mødet med selve prostitutionsfeltet.

Rambøll finder, at nogle af kunderne synes at rammes af *”en form for inert i sexkøbene. Desto flere gange de besøger prostituerede, desto større bliver sandsynligheden for, de køber mere sex”* (Rambøll, 2013:46).

Lautrup konkluderer noget lignende, idet han finder at *"mænds seksuelle adfærd, der inkluderer regelmæssige sexkøb, bliver forankret i de unge år, og at deres adfærd ikke ændres som følge af, at de gifter sig eller bliver samboende med en partner. ..Nogle er startet tidligt med at købe sex og opsøger i dag prostituerede regelmæssigt, uanset om de er i parforhold eller ej"* (Lautrup, 2005:53).

Den påpegede sammenhæng mellem tidlig debut og vedvarende regelmæssige sex-køb bliver imidlertid ikke forklaret i undersøgelserne. Dette vil vende jeg tilbage til i min senere teoretiske analyse.

Interviewpersonerne i denne undersøgelse har alle på eget initiativ opsøgt en terapeut med henblik på rådgivende samtaler, fordi de på forskellig vis har oplevet deres sex-køb som problematiske. Det har givet dem en ny selvforståelse, og trods det begrænsede antal samtaler de enkelte har haft, har det haft en synlig effekt.

For Jørgen har samtalerne betydet, at han ikke længere køber sex. For Benjamin, Allan og Arne betød det, at de i en længere periode afholdt sig fra sex-køb. Virkningen af samtalerne fortog sig imidlertid efter noget tid, og de faldt tilbage til deres sex-køb. Det positive aspekt ved samtalerne kan ses ved, at de oplevede faktisk at kunne tage kontrol over deres egne handlinger.

Desværre var virkningen ikke varig. Kunderne begyndte at købe sex igen efter samtalerne ophør. Det virker som om Benjamin, Alla og Arne har resigneret, og i stedet for at ønske at stoppe med sex-køb overvejer de, om man kan lære at leve et liv med sex-køb som en fast ingrediens, med de ulemper dette nu engang indebærer. Dette kan ses som en indikation af, at et eventuelt tilbud om rådgivende samtaler eller terapi, gerne skal pågå over en længere periode.

Da man i 2008 lavede et servicetjek af Kompetencecenter Prostitution, konstaterede man, at langt flere kunder end prostituerede kontaktede de oprettede rådgivningstelefoner. Prostitutionskunderne angav i rådgivningen at opleve problemer i form af skyld, skam, dobbeltliv (Kompetencecenter Prostitution,

2008:15). Det vurderedes, at antallet af kunder, der havde kontaktet rådgivningen var lavt i forhold til det samlede antal prostitutionskunder, men at *"såvel de interviewede opsøgende medarbejdere...som de interviewede kunder ser et stort og delvist udækket behov for hjælp og støtte til at problemerne med et kontinuerligt forbrug af købesex"* (Ibid).

I Sverige fokuseres der på det psykologiske aspekt af de regelmæssige kunders praksis. Regelmæssige prostitutionskunder ses som "sex-afhængige" og sex-køb ses som "sex-misbrug" på linje med alkohol- og stofmisbrug (Kjellgren & Svedin, 2012). Denne tilgang – parallelt med kriminaliseringen af sex-køb –er blevet kritiseret for at patologisere og kriminalisere mænd, der er socioøkonomisk velfungerende (Kulick, 2007).

Dette kan være grunden til, at man i Danmark har været varsomme i forhold til at fokusere på følelser ved undersøgelser af forklaringer på mænds bevæggrunde for at købe sex. Man har formentlig ikke ønsket at stemple prostitutionskunder som potentielt psykisk afvigende.

Interviewpersonerne i denne undersøgelse ville da næppe heller kunne identificere sig med termen "sex-afhængig", for selv om de i varierende grad oplever sig som afhængige af at købe sex, er det seksuelle aspekt ikke det vigtigste for dem, det er der imod oplevelsen af kontakt med den prostituerede.

Jeg finder på baggrund af fortællingerne i denne undersøgelse, at det er rimeligt at antage, at der vil være en gruppe af regelmæssige prostitutionskunder, der gerne vil modtage et støttende socialt tilbud, og som kan profitere af det.

Jeg finder også – når omfanget af regelmæssige prostitutionskunder tages i betragtning – at der er grund til at antage, at en social indsats overfor de regelmæssige prostitutionskunder ville medvirke til at reducere efterspørgslen på prostitution.

En indsats der rettede sig målrettet mod de regelmæssige kunder vil formentlig have en større effekt end generel oplysning. Center Mod Menneskehandel har aktuelt

iværksat en oplysningskampagne om menneskehandel ud fra den antagelse, at oplysning vil påvirke kundernes holdninger, således at de ikke køber sex af potentielt handlede kvinder (www.centermodmenneskehandel.dk). Denne undersøgelses interviewpersoner mangler ikke viden, og en kampagne som den aktuelt pågående vil næppe gøre en forskel for deres vedkommende. Deres sex-køb er styret af følelser og ikke af holdninger.

Teorirelateret fortolkning

I det følgende vil jeg forsøge at kvalificere min undersøgelse ved at betragte mine interviewpersoners fortællinger gennem en emotionssociologisk optik.

Denne anden del af analysen behandler for så vidt de samme emner som første del, men sigter mod en teorirelateret besvarelse af problemformuleringen. Jeg laver her en anden tematisering end en i analysens første del. Jeg opdeler det følgende kapitel i to dele svarende til problemformuleringens to spørgsmål: Hvilke følelser driver de regelmæssige prostitutionskunders sex-køb og hvordan påvirkes deres selvopfattelse af deres sex-køb?

Følelser, der driver sex-køb

Sex-køb som interaktionsritual

Foranlediget af Allans kreative indfald med at vise et filmklip, der fangede essensen af hans oplevelse med at gå til prostituerede, fik jeg øjnene op for, at det var væsentligt at overveje arten og den følelsesmæssige kvalitet af kontakten i selve mødet mellem den prostituerede og prostitutionskunden. Som beskrevet har jeg antaget, at der var tale om en illusion, når kunderne beskrev deres oplevelse af gensidighed, men helt så unuanceret er det ikke.

Benjamin, Allan og Arne er som beskrevet alle regelmæssige prostitutionskunder og deres sex-køb har et betydeligt omfang. I Sverige har man anskuet de regelmæssige prostitutionskunder som ”sex-afhængige (Kjellgren & Svedin, 2012). Dette er en psykiatrisk diagnose, der beskriver kundernes adfærd.

Alle interviewpersonerne har i denne undersøgelse pointeret, at det væsentlige ikke er sex, men der imod den kontakt, der er forbundet med sex-købet. Den kraft, der

synes at være så stærk, at kunderne igen og igen vender tilbage til købe-sex, må efter min opfattelse søges forstået på denne præmis.

I min søgen i det emotionssociologiske landskab faldt jeg over Randall Collins. Collins har udviklet en teori om ritualer og emotionel energi, og hører til en gruppe indenfor emotionssociologien, der fokuserer på interaktionelle ritualer som betydende for solidaritet og dermed et samfunds sammenhængskraft (Turner og Stets, 2005: 73). Funktionen erotisk stimulation har ganske vist en biologisk oprindelse, men dens udformning er enormt fleksibel og handler om opbygning af solidaritetsfølelser (Collins, 2004:225).

Collins fremhæver at følgende ingredienser gør seksuelt samvær til et meget stærkt ritual: 1) Samleje er kropslig, samtidig tilstedeværelse i den stærkest tænkelige grad og omfatter sædvanligvis to personer. 2) Samleje medfører stærk gensidig opmærksomhed, bevidsthed om den andens krop og de handlinger, der påvirker hinandens kroppe gensidigt. 3) Den fælles følelse og stemning, der opbygges under samlejet, er seksuel ophidselse. 4) Samleje har sædvanligvis en stærk barriere overfor udenforstående, det gennemføres privat, og der er stærke tabuer forbundet med at vise det for andre (Ibid:231).

Des flere af de ideelle rituals ingredienser, der er tilstede i et konkret interaktionsritual, des stærkere virker ritualets kraft.

Collins hævder, at de biologiske evolutionsteorier, med deres ensidige fokus på egoistiske og genitale motivationssystemer, har overset menneskets behov for at lade sig rive med og rytmisk synkronisering i fællesskabet, hvilket får mennesker til at forfølge interaktionsritualer (Ibid:227). Denne fejltagelse har ifølge Collins betydet, at de biologiske evolutionsteorier er blevet koblet tæt sammen med økonomisk tænkning og "rational choice" teori, ligesom de ser mænd og kvinder som væsensforskellige af natur. Det er forkert, siger Collins – mennesker uanset køn er født med en biologisk disponeret følsomhed overfor opmærksomhed og følelser opbygget i samspilsritualer med andre mennesker (Ibid:228).

Collins hævder, at dagliglivet er struktureret omkring kontrasten imellem vellykkede, socialt magnetiske rituelle situationer med følelser, motivation og symbolsk opladning, og mindre ritualiserede situationer (Ibid:51). Det er teoriens centrale grundantagelse, at individet vil søge at maximere deres emotionelle energiniveau, hvis det kan (Turner & Stets, 2005:75). Collins pointerer, at mennesker gentager og investerer energi i ritualer, der fremkalder positive følelser: *"In any interaction ritual, people are prepared to expend emotional energy as long as they perceive that they will gain in positive affect and feelings, now and in the future when the interaction ritual is repeated"* (Ibid:83).

Collins er enig i det konventionelle synspunkt, at sex i udgangspunktet handler om søgen efter nydelse. Men der er mere på spil. Collins betragter seksuelt samvær som et ritual, der som alle andre ritualer sigter mod at styrke solidariteten, forstået som følelsesmæssig tilknytning. Succesfulde ritualer er derfor oplivende, mens mislykkede ritualer tapper energi (Ibid:53).

Denne måde at betragte sex-køb på giver ny mening, til det som denne undersøgelses interviewpersoner fortæller. Alle fire interviewpersoner vikler sig ind i selvmodsigelser, når de skal beskrive, hvad der motiverer deres sex-køb. På den ene side nævner de lysten til spændende, seksuelle oplevelser, mens de samtidig understreger, at sex ikke er det væsentligste for den gode oplevelse, ja, det seksuelle beskrives nærmest som en biting. Det vigtigste er gensidighed.

Collins har eksplicit forholdt sig til fænomenet prostitution og de mekanismer, der er på spil i denne sammenhæng. Også i prostitutionsakten er det seksuelle samværs solidaritetsgenererende mekanismer virksomme, og selv om målet for kunderne er ren og skær egoistisk seksuel tilfredsstillelse, er der en komponent af delt seksuel ophidselse med den prostituerede der, selv om den er falsk, øger den seksuelle nydelse og dermed den emotionelle energi (Ibid:229). *"Sex...can produce the strongest of all forms of solidarity"* (Ibid:234)

Benjamin beskriver at have udviklet en præference for transseksuelle, der er langt mere direkte, end kvindelige prostituerede typisk er. Benjamin siger om de transseksuelle: *"det er meget, meget grænseoverskridende, noget pirrende og sådan nogle ting.... de starter med at være meget seksuelt pirrende, altså kan tage dig i skridtet eller nærmest gå hen... og de er meget direkte og begynder næsten at kysse en, fordi at nu skal man..."*.

Benjamin har med andre ord en meget stærk, kropslig oplevelse med transseksuelle, der overgår den oplevelse, han har med kvinder. Denne mere direkte, kropslige kontakt kan ses som kilde til generering af stærk, positivt ladet emotionel energi.

I selve akten er der desuden stærke symbolsk ladede tegn. Benjamin siger: *"Der er så'n to spilleregler, det er jeg vil gerne se størrelsen på....det er så'n en regel"*. I forhold til antagelsen om tilstedeværelsen af forstærkende symboler er et erigeret lem et meget konkret symbol på tilstedeværelsen af gensidighed i den seksuelle akt.

Endvidere fortæller Benjamin, at hans seksuelle møder med transseksuelle foregår i et lukket rum uden sammenhæng med hans øvrige sociale liv og hans drømme om kærester. Og, fortæller Benjamin, den ydelse han køber er tilladelse til at give den transseksuelle et "blow-job". Oralsex hidrører ifølge Collins par excellence *"the ultimate backstage"* og er derfor en yderst effektiv barriere mod omverdenen, hvilket gør ritualet stærkt virksomt i forhold til relationens eksklusivitet (Collins, 2004:246).

Benjamins sex-køb hos transseksuelle udgør, hvad man kan kalde et eksemplarisk interaktionsritual i forhold til Collins kriterier for det stærkt virksomme interaktionsrituals udformning. Collins mener, at prostitution er kendetegnet ved, at *"Turn-ons are created by staged presentation of erotic special effects and by fantasies based on them"* og selve den seksuelle akt udvikler sig videre og *"the individual gets caught up in a multiply interlooping two-person skein of bodily and emotional feedbacks"* (Ibid:238).

Det er imidlertid ikke kun selve ritualet i sig selv, der er virksomt. Et ritual er forbundet med "hellige" symboler, der fremkalder den emotionelle energi udenfor udførslen af ritualet: *"Once the group is symbolized, the invocation of the symbols alone will arouse emotional energy"* (Turner & Stets, 2005: 80).

Alle interviewpersonerne fortæller om at bruge lang tid på at søge efter prostituerede på nettet. Internettets adgang til prostituerede, i form af annoncer, billeder med videre, kan ses som udviklingen af en symbolsk repræsentation af selve sex-købet, der giver kunderne adgang til ritualets oplivende emotionelle energi.

Arne fortæller om, hvordan det åd hans tid op at kigge efter prostituerede på nettet: *"Jeg sad og kiggede på nettet hele tiden der og så havde jeg besluttet mig, nu ville jeg holde en, nu gider jeg ikke. Men så kiggede jeg lige på nettet, så kan man lige sende en sms, så'n hvad de forskellige koster og så'n de svarer tilbage, okay så bliver man lidt mere og mere tændt. Jamen fra om formiddagen, hvor jeg stod op en lørdag "Jamen jeg kan lige gå ind og kigge på siderne", og så var der en der var flottere end den anden. Så finder man ud af at der er en jeg har været ved før, eller man kan se på klinikkerne at nu er der kommet en ny pige og så, så prøver man en sms eller skrive eller ringe til dem og hvordan og hvorledes. Og så ud på eftermiddagen, den proces, det tog mig rigtig lang tid. Det var også derfor jeg gik til en terapeut, 6 timer eller så'n noget, så ud på eftermiddagen, så plumpede jeg i: "Ej jeg kan lige køre forbi", det var så'n jeg ville lige prøve at lade være en hel dag, men så kørte jeg forbi og så smuttede jeg lige der op alligevel. Det var det, der irriterede mig, jeg brugte så meget tid...."*

Også Jørgen, der ellers har valgt at stoppe sine sex-køb, bliver ved med at kigge på internettets sexsider og har ikke lyst til at ophøre med dette: *"Det har jeg ikke stoppet med, og det ved min kone godt. Men det ville jo selvfølgelig være rart hvis man kunne det sammen med hende, men ja. Nej det er jeg ikke stoppet med"*. Denne sidste adgang til seksuel energi synes svær at slippe trods beslutningen om ikke mere

at købe sex.

De symbolske repræsentationer kan også deles i de indviede grupper og skabe fornemmelsen af deltagelse i et fællesskab og at have et tilhørsforhold. *"Over time, the circulation of symbols becomes the particularized cultural capital of the group.....that is the words, special knowledge...experiences, and other things that only members of the group have shared"* (Turner & Stets, 2005:81). Venuslogen og lignende sites er internetsider for kunder. Disse kan meget vel tænkes at have denne funktion, hvor det på forskellig vis bekræftes, at man er medlem af "kundefællesskabet".

Allan siger om dette: *"Jeg sidder meget inde på nettet på debatflader og fora om sexkøb. Der er hjemmesider, der er billeder. Så kan du sidde og se, ej hun ser godt ud hende der. Det er jo ikke længere væk end du går ned hæver 500 og så kan du tage ned og være sammen med hende der, hvis du vil det"*.

Adspurgt har Allan ikke lyst til at holde op med at se på sex på nettet: *"Det kan jeg ikke svare ja eller nej på, fordi på en eller anden vis ja, for det ville jo så betyde, at jeg kunne sætte noget andet i stedet. Og på den anden side, så nej det, det stadigvæk giver mig at kunne sidde på nettet og sådan nogen ting, er at det kan seksuelt opstemme mig nogen gange, i stedet på at sidde og se på porno for eksempel. Det er mere en anden form, det er ikke levende billeder. Så det kan nogen gange få mig seksuelt opstemt, og så kan jeg have sex med mig selv..."*

Betragtningen af sex-køb som interaktionsritualer kan også give et bud på, hvorfor Allan fortsætter med at købe sex, selv om han desillusioneres i forhold til forestillingen om, at det er et kæresteforhold, han køber. Pointen er her, at selv i situationer hvor målet er ren og skær egoistisk seksuel tilfredsstillelse, er der en komponent af delt seksuel ophidselse der ;selv om den er falsk; øger den seksuelle nydelse og dermed forestillingen om "shared mood" (Collins, 2004:229). Desuden siger Collins: *"High-intensity sexual relations, even if it begun only with personal pleasure in view, tend to produce attachment, which eventually is socially indistinguishable from love"* (Collins, 2004:237).

Dette giver mening til Allans henvisning til Simon Spies citatet: *“Man kan ikke købe kærlighed, men man kan købe noget der minder om”*. Allan får faktisk et glimt af den kæresterrelation, som han søger.

Collins ærinde er imidlertid ikke alene at beskrive interaktionsritualerne, han mener også, at interaktionsritualerne har et formål, der rækker ud over de umiddelbare, følelsesmæssige oplevelser i selve situationen.

Mennesker der er fulde af energi føler sig som gode mennesker, og de føler sig godt tilpas, med det de gør. Mennesker med lav energi føler sig som dårlige mennesker og mangler følelsen af at være moralsk gode, da denne følelse opstår gennem entusiastisk deltagelse i grupperitualer (Collins, 2004:109).

Kundernes sex-køb vedrører således ikke alene deres umiddelbare seksuelle oplevelse, men har betydning for deres selvfølelse. Sættes dette i forhold til de regelmæssige sex-køb, kan de tilbagevendende sex-køb ses som udtryk for et middel til styrkelse af selvfølelsen.

Bagsiden af ritualernes generering af solidaritetsfølelser er den vrede, der opstår, når noget truer solidaritetsfølelsen. I forhold til sex-køb kan dette handle om en meget lokalt fokuseret følelse i situationen (Ibid:236). Alle interviewpersonerne er enige om, at den dårlige oplevelse er, når det bare er en handel og foregår mekanisk uden følelser. Som Benjamin giver udtryk for, er dette *“totalt turn-off”*, Allan kalder det *“onani i et andet menneskes krop”*, mens Arne kalder det *“kold maskine-sex”*. Disse dårlige oplevelser kan forstås som interaktionsritualer, der mislykkes, fordi der ikke opstår følelsesmæssig afstemning under den seksuelle akt.

Hvis afstemningen i det interaktionelle ritual brydes, genereres der negativ emotionel energi i form af skam og vrede, der i de rituelle feed-back processer genererer mere skam og mere vrede (Ibid:111). Collins henviser omkring dette til Thomas Scheffs teori, der peger på, at skam hænger sammen med følelsen af brudt social afstemning. Med denne henvisning til Scheff vil jeg nu gå over til at præsentere og anvende

Thomas Scheff og Suzanne Retzingers syn på forholdet mellem stolthed og skam til belysning af de dårlige oplevelser.

Sex-køb og skam

Sex-køb som interaktionsritualer kan, som beskrevet ovenfor, være forbundet med stærke, dragende følelser.

Sex-køb kan, udover at være en kilde til positiv følelsesmæssig energi, også ses som både et *middel* til lindring af og som *årsag* til psykisk smerte i form af skam. Jeg vil i de følgende afsnit forsøge at redegøre for denne antagelse.

Det er min antagelse på baggrund af erfaringer fra prostitutionsfeltet og interviewpersonernes fortællinger, at dårlige oplevelser i forbindelse med sex-køb kan handle om følelsen af afvisning og skam. Min antagelse om at der er skam forbundet med regelmæssige sex-køb understøttes af at de regelmæssige kunder, der opsøgte Kompetencecenter Prostitutions rådgivningstelefon, var plaget af skyld og skam (Wiingaard, 2009:11). Også i Sverige i K.A.S.T. projektet har man fundet, at regelmæssige sex-køb var forbundet med indre konflikter og skam (Kjellgren og Svedin, 2012:10).

Jeg vil indledningsvis præsentere det teoretiske grundlag for analysen vedrørende skam.

Sociologerne Thomas Scheff og Suzanne Retzinger har sammen og hver for sig beskæftiget sig med skam og sociale bånd. De tilhører en gruppering indenfor emotionssociologien, der anlægger et psykoanalytisk fokus indenfor den symbolske interaktionismes rammer (Turner & Stets, 2005:24).

Scheffs mål er udvikling af teori, der kan undersøge de sociale bånd og disses kollektive udtryk i form af social integration, der ifølge Scheff, altid handler om balancen mellem solidaritet og fremmedgørelse (Scheff, 1997:52).

Scheff henter inspiration hos Goffman, idet Scheff sidestiller Goffmans begreb forlegenhed med skamfølelse og ser følelser som krænkelser, ydmygelse, uværdighed og utilstrækkelighed som lig med skam der opstår, når vi føler os negativt vurderet af andre (Bo, 2012). Scheff ser skammen som allestedsnærværende og som havende en social signalfunktion i forhold til den sociale orden og dermed som central i menneskers interaktion (Ibid).

Scheff mener, at man skal fokusere på sociale bånd, og han hævder, at sociale bånd i vid udstrækning er determinerende for menneskelig adfærd (Scheff, 1994:73). Scheff hviler sin teori på den grundantagelse, at sikre sociale bånd afføder gensidig identifikation og forståelse mellem mennesker og *"that in all human contact, if bonds are not being built, maintained or repaired, they are being damaged"* (Ibid:78).

Scheff henter tillige inspiration ved Cooley, der fokuserer på den selvmonitorende proces, hvor mennesker lever i den andens bevidsthed, både når de befinder sig i en konkret interaktion, og når de er alene, idet mennesker lever i andres bevidsthed uden at vide det (Bo, 2012). Mennesker evaluerer sig selv *"as people gaze into the looking glass they evaluate themselves and experience pride or shame"* (Turner & Stets, 2005:154).

Hos psykoanalytikeren Lewis finder Scheff inspiration til sine tanker om skam. Skam kan være resultatet af oplevede mangel på respekt og agtelse, men det kan også være opstået alene på baggrund af forestillingen om andres negative vurderinger (Bo, 2012). Der kan opstå følelser af forlegenhed, hvor den andens reaktion på forlegenheden genererer mere forlegenhed. Dette kalder Scheff for følelsesfælder (Ibid). Scheff knytter skammen sammen med tilknytningsteori og henter inspiration hos Bowlby og Stern, hvorfra Scheff udvikler sin teori om sociale bånd (Turner & Stets, 156).

Scheff beskriver, hvordan de sociale bånd kan være for løse, hvilket betyder, at relationen er præget af isolation med indbyrdes misforståelser eller afvisninger, mens de for stramme relationer er karakteriseret ved, at mindst en af parterne forstår og

omfavner den andens standpunkter på bekostning af egne overbevisninger og følelser (Scheff, 1994:77).

Scheff har sammen med Retzinger beskæftiget sig med forholdet mellem sociale bånd, skam og vrede. Selve karakteren af de sociale bånd kan ifølge Retzinger antage tre tilknytningsformer: ”attunement”, ”isolation” og ”ingulfment”, der kan aflæses i den direkte sociale interaktion (Retzinger, 1991). Skam er ifølge Retzinger forbundet med trang til at skjule sig, og dette er så pinefuldt, at det endog er skamfuldt at skamme sig (Retzinger, 1991:9). Retzinger taler om to former for skamfulde tilstande – ”overt shame” og ”bypassed shame” (Ibid: 43). ”Overt shame” – den åbenlyse skam – kan iagttages gennem rødmen, hjertebanken og så videre, mens ”bypassed shame” – den omgåede skam – forbliver usynlig og tilsløret.

Det vanskelige ved en analyse der omfatter skam er således, at skam ikke kan betragtes direkte. Retzinger har udviklet koder for skam, der viser sig igennem tale, måden at tale på og igennem kropssproget. Som beskrevet i mit analyseafsnit kan jeg på baggrund af interviews kun afdække det sagte, og måden det siges på.

I fortolkningsprocessen opdagede jeg, at der ved kodningen viste sig at være bestemte emner, der gav udslag, idet der samlede sig flere koder for skam. Det drejede sig især om omtale af sig selv i tredjeperson, afbrudte sætninger, mange pauser og fyldord. Jo flere koder der findes for følelser, jo større er muligheden for, at personen oplever skam (Retzinger, 1991:74). Når jeg lyttede til interviewene igen, blev det tydeligt, hvordan nogle emner var ubehagelige for interviewpersonerne, og hvordan jeg per konduite afstemte mine gensvar til dette. Jeg redegør her ikke detaljeret for min kodning, men præsenterer i det følgende de emner som jeg vurderer er udtryk for skam og eksemplificerer dette ved gengivelse af citater.

De emner der især viste sig at være ladet med koder for skam, viste sig at være relationen til kærester, længslen efter at være betydningsfuld og kontroltabet i forhold til de regelmæssige sex-køb.

For både Benjamins, Allans og Arnes vedkommende var det ubehageligt at tale om udfordringerne forbundet med at bevare en relation til en kæreste. De svar jeg fik, når jeg spurgte nærmere ind til dette, var upræcise og afglidende – og jeg forfulgte det ikke.

Benjamin valgte som 19 årig at gå til en prostitueret, fordi han endnu ikke havde haft sin seksuelle debut: *"Jeg syntes jo det var noget unormalt, at jeg jo endnu ikke havde haft et seksuelt forhold til en kvinde, og egentlig var det bare, jeg tror faktisk bare det var meget det der med at få prøvet det"*.

Benjamin vil gerne have en kæreste, men det er ikke let, og sex-køb holder skammen i ave: *"Nu har jeg været single i snart 3 1/4 år men så er jeg jo så begyndt at sådan sige "Nu kunne det da være jeg igen ville ha mig en kæreste". Hvis sådan noget skete, der har jeg flere eksempler her på, jamen, så har jeg måske været ude at date en pige, det gik galt, det blev ikke til noget. Hun skal ikke bestemme mit, hun skal ikke påtvinge mig, at nu skal jeg være ked af det, jeg kan selv styre. Det har jeg haft flere eksempler på"*.

Gentagelsen af sex-købene afføder for Benjamin imidlertid en ny skam, skammen over kontroltabet. Benjamin er fuld af selvmodsigelser, når snakken falder på, om han kan styre det. Han beskriver optakten til et sex-køb og beskriver det som et valg, som han tager – og dog: *"Jeg synes et eller andet sted, at i dag vil det være tæt på, at der ved jeg, at jeg hele tiden kan få et eller andet over mig, men måske i et vist omfang vil jeg ofte kunne styre det. Men der vil være, altså jeg vil have en meget fandenivoldskhed, der siger "Skidt være med det hele, og det er mig der bestemmer"*. Når den er særligt over mig i det, så kan det komme...Så kan der selvfølgelig også være noget, hvor jeg kan være, hvor jeg kan have gået og bygget det op på en måde, der siger først nu skal jeg ikke, nu kigger jeg på nogle sider, men siger stadigvæk skal ikke, der kan gå et par dage, grænserne ændrer sig, hvorfor bruger du overhovedet så meget tid på at kigge, kan du ikke ligeså godt gøre det".

Senere i interviewet vender Benjamin tilbage til sin frustration over, at han ikke har styr over sine sex-køb. Benjamin er usammenhængende omkring dette, hvilket gør det svært at følge den røde tråd, i det han siger: *"Ja altså, jeg skal jo ikke sidde her og klage og gøre mig selv til et offer eller noget i den stil der vel, det er det når det gælder. Det er fordi det er jo manglende sammenhæng over at sige "Nu gør jeg sådan, jeg vil gerne gøre sådan her med mit liv" og når du så igen og igen gør noget andet end det du egentlig vil, så må du sige, når du så igen og igen gør det, det som du alligevel ikke helt bryder dig om, jamen hvordan skal din reaktion så være og den er jo blevet så'n lidt mere blød, lala, man tager så meget pis på sig selv osv. ikke? Men det irriterer mig alligevel, at jeg ikke er i stand til at kontrollere det og egentlig så havde det, jeg havde jo et vist håb efter jeg havde været i det her forhold, fordi at jeg jo ikke havde gjort det. Men altså lige så snart at der ikke var min kæreste, eller ekskæreste, til at sætte ind, jamen, så var det trøst og så var det springbræt til at komme videre og så'n nogen ting".*

Allan skammer sig over at føle sig nødsaget til at foretage sex-køb: *"Det er en form for en nedværdigelse ikke at kunne få sex på andre måder".*

Også Allan bruger sex-køb til lindring af en skam, der hidrører fra et negativt selvbillede: *"..min logik var noget i retning af, at ude i den virkelige verden der så jeg mig selv med meget negative briller. Der var jeg ikke god nok til at være sammen med nogen og få en kæreste og alle sådan nogen ting. Og det har jeg også haft svært ved. Medens jeg inden for den branche så mig selv stik modsat, der så jeg mig selv som en eller anden som pigerne, kvinderne gerne ville have besøg af. For jeg var jo pæn og ordentlig".*

For Allan var det smertefuldt at miste sin illusion, og oplevelsen af afvisning skaber kynisme: *"Jeg har altid bestræbt mig på at være pæn og ordenlig, havde jeg nær sagt, og møde dem med respekt og sådan nogen ting, og nogen gange er man blevet mødt af en fuldstændig iskold mur, og andre gange og så er kvinder, der ved hvad de laver, havde jeg nær sagt, og formår at holde gryden i kog og generere kunder til deres forretning. Det er kynisk sagt".*

Jeg fortolker Allans kyniske betragtninger som vrede, der er affødt af en ikke erkendt skam, som er udløst af afvisninger og oplevelsen af at være ligegyldig for de prostituerede.

Allan italesætter sin skam og slår det samtidig hen: *"Det handler også om skam. Mine forældre kommer aldrig til at finde ud af det her. Nogen af mine venner, tætteste venner har fået det af vide, og som sagt så var ham den ene sådan, puha, jeg troede da du havde voldtaget en eller slået en eller anden ned altså, solgt stoffer eller sådan noget. Puha, det var godt, det kun var det. Den anden kammerat, han var ved at flække af grin, da jeg fortalte det, og har efterfølgende været meget sådan, at du må kraftedeme prøve at tage dig lidt sammen. Hvad er det for noget at gå at smadre din økonomi på...."*

Arne italesætter ikke sin skam. Han bruger imidlertid meget energi på at fortælle, hvorfor det er et bevidst valg, han har truffet, og som passer ham godt. Det kan fortolkes på den måde, at Arne har en norm for det "rigtige" seksuelle forhold og ved, at han afviger fra normen. I den forstand ser Arne sig selv ud fra en forestilling om de andres tanker om hans handlinger, hvilket får ham til at forsvare sine valg.

Arne fortæller, at han godt kan lide at snakke om sex og sex-køb, men han ved godt, at det ikke er velset, og at der er aspekter af hans sex-køb, som han ikke kan tale med andre om: *"Nu med dig jeg har aldrig set dig før, jeg er anonym og jeg kan godt li' at snakke om det, det er jo ikke noget man sidder og snakker om til familiefrokoster eller på arbejdet... men nogen af de andre piger og dem der egentlig gør det, vi kan godt snakke om det vi laver, det synes jeg er fedt, at sidde og snakke om følelser. Det vil jeg gerne med dig, men nogen af mine kammerater, jeg tror det er tre, som også går til prostituerede, der sidder jeg jo ikke og snakker om følelser".*

Arne er den, der umiddelbart viser færrest tegn på skam, da han virker som om, han har forliget sig med at være prostitutionskunde. At det alligevel ikke er så enkelt dukker op, når han fortæller om prostitutionsforhold, der tager ende: *"Det er måske lidt ligesom i hverdagslivet, hvis man har en kæreste, jamen så fader det ud. I starten der er jeg altid spændt, alting er spændende, det er nyt og man skal lære*

hinanden at kende. Og så finder man måske ud af, at man ikke helt er den type man først, eller man vokser lidt fra hinanden. Der var f.eks. en her sidste år, hun var også rigtig sød, jeg var henne og besøge hende, hun havde katte og, jamen det er så'n lidt....Jamen så betalte jeg hendes varmeregning og hun får også nogen penge, når jeg besøger hende, men det blev så'n, det var mig der så'n, hun begyndte at sku' ha lidt for mange penge, og så havde hun ikke tid til at se mig i tre uger og så'n noget. Så kan det være lige meget ikke også, jeg får ikke noget for mine penge. Sådan fadede det ud, vi var også venner på Facebook".

Jeg spørger nærmere og gentagende, og til sidst svarer Arne, at han var den, der blev slettet på Facebook: *"Jamen hun slettede mig, fordi jeg blev ved med at skrive om jeg ikke snart kunne se hende eller et eller andet, så sku jeg lige betale en regning først for hende, så var det hende, der slettede mig. Jamen hvordan det så fader ud, jamen, så er der nogen der får ny telefon også".*

I forlængelse heraf skynder Arne sig at fortsætte: *"Ja, og så er der også, så er det måske mig, der ikke synes det er sjovt længere, men jeg har stadigvæk en 3, 4 stykker i min telefon, hvor jeg....altså det fine ved det er også, at hvis man nu havde en kæreste i det virkelige liv så skal man bare ses hele tiden, tit og ofte".*

Arne taler positivt om alle fordelene ved at være prostitutionskunde, og hvordan det er meget bedre end parforholdets udfordringer. Og alligevel siger han senere i interviewet: *"Men altså, hvis jeg virkelig kan li' pigen og der er sympati og også med deres fortid, om de har været, om de er, altså jeg er meget, hvad hedder det, fordomsfri. Jeg stiller ikke folk op i båse og siger "det er noget mærkeligt noget du laver". Jeg ku' godt forestille mig at være kæreste med en prostitueret, og hvis hun egentlig stadigvæk har lyst til det, fordi jeg kan jo alligevel ikke klare at tilfredsstille en 20 årig eller midten af 20'erne, jeg synes, jeg er for gammel. Hvis jeg så stadigvæk følte, at jeg fik nærvær med hende, så ville jeg nok gå hele vejen.."*

Disse selvmodsigelser fortolker jeg således, at det er skamfuldt for Arne at blive kasseret og at have svært ved at få et parforhold til at fungere. Arne har en længsel efter en kæreste, men den er svær for ham at vedgå sig, da den indebærer en

smertelig erkendelse af ikke at lykkes i bestræbelserne på at opbygge et bærende socialt bånd. I stedet opbygger Arne en selvforståelse, hvor han ser sig selv som en frigjort og tilfreds mand.

Jørgens skam er ikke relateret til hans kærlighedsliv, men snarere til hans arbejdsliv. Jørgen bruger meget tid på at fortælle om sit sammenbrud på grund af stress, og om den forandring dette har medført i hans liv. Jørgen oplevede en personlig krise: *"Det er vel et år siden, og ellers tror jeg ikke jeg havde drømt om at gøre det. Man havde måske en eller anden forestilling omkring det. ..men jeg tror i hvert fald at hvis det er min mening om hvordan, så tror jeg faktisk det ligger længere tilbage, fordi jeg har altid været selvstændig. Jeg har haft en større virksomhed hvor vi havde mange ansatte.. og sådan noget. Og når så virksomheden bliver større og større, jeg har sådan set aldrig drømt om at jeg skulle være selvstændig, men en gang kom jeg ind i virksomheden,så lige pludselig skulle man ligesom styre en virksomhed, og det gik også fint nok. Vi har altid kunne betale hver sit og tjent lidt penge og sådan noget. Jeg har altid sagt, at jeg arbejder bedst under pres, jamen jeg har jo altid gjort hvad vi skulle, og vi fik en professionel bestyrelse, og vi skulle leve op til nogen ting og lige med et, jamen så går man ned med stress... og det må jeg sige, det er absolut ikke sjovt.... Når man sådan prøver at gå ned med stress, så tror man aldrig man bliver et menneske igen".*

Dette kan fortolkes således, at Jørgen oplever, at han ikke kunne leve op til sit eget og omverdenens billede af den succesrige mand. Jørgen sammenkobler således sex-købet med sin krise, men forklaringen han giver handler om seksuel nysgerrighed. Det interessante er, at Jørgen konsekvente bruger stedordet "man" og ikke "jeg" om sig selv i denne sammenhæng. Som han siger om sit første sex-køb: *"Men så var der ligesom et eller andet der sagde, at nu kunne man godt det".* Jeg fortolker Jørgens krise som skamfremkaldende og hans sex-køb som en måde at blive bekræftet på og et forsøg på at genvinde et positivt selvbillede.

I forbindelse med sine sex-køb oplever Jørgen at have noget at tilbyde i kraft af sin person: *"Jeg vil være lidt mere, også selvom jeg ikke er det, men det ved jeg ikke om jeg er.....Jeg ville gerne være lidt mere, ja, det vil jeg.....Det er måske også derfor at dem man ligesom syntes der var, dem kan man jo skrive til igen, og så kan man prøve noget andet af. Og det kan godt være de griner bagved og siger det er jo bare nr. 17 og dem har jeg 23 af. Men det som jeg også gør meget, eller har gjort, det er jeg går dybt, jeg siger virkelig noget til dem og vil gerne vide noget.... Men det kan også være du kan sige, at det er for at jeg tror jeg kan redde dem, for jeg tror de er ude i noget som ikke er rigtigt. Jeg vil gerne ind til kernen".*

Jørgen oplevede, at han forelskede sig i en af kvinderne, han købte sex af, og at han hjalp hende: *"Det der også var ved det måske, var at jeg jo lånte hende nogen penge, og det var måske for at være den gode. Hvor jeg ligesom sagde, hvis nu du vil undgå at tage ud til dem, så kan du jo låne nogen penge. Jeg har fået dem alle sammen igen. Så der er ikke noget. Og hun har fået et job i dag og det er super godt, og vi har ingen kontakt".*

Jørgen siger, at han skammer sig overfor sin kone og forklarer, da jeg spørger nærmere ind til dette: *"Det ved jeg ikke, for jeg er faktisk derhenne og sige, om det er en skam at gøre det. Om hun skal tage det som en bebrejdelse mod hende. Det er måske hende, der ikke.... Man kan sige, vi har et godt forhold og det er jo ikke sådan at vi skændes. Vi har et problem omkring seksualitet, for hun syntes ligesom, jamen jeg vil måske... Jeg har snakket om at jeg vil gerne nogen ting som huns slet ikke kunne forstille sig at gøre. Og jeg ved heller ikke om de ting jeg gerne vil, alligevel er noget jeg syntes ville være en god ting, men når man ikke har prøvet det er det svært at vurdere... Men ellers har vi det jo godt, og jeg kunne faktisk godt tænke mig, at man kunne snakke med hende, men det kan man bare ikke..."*

Skam er den samlede betegnelse for pinlighed, forlegenhed, utilstrækkelighed og akavethed (Bo, 2012). Det der i interviewpersonernes fortællinger synes at indikere mest skam, er følelser af utilstrækkelighed. Hvis dette ses i sammenhæng med Scheffs antagelse om, at enhver social interaktion kan ses som et forsøg på opbygning

eller vedligeholdelse af sociale bånd, kan de gentagende sex-køb ses som kontinuerlige forsøg på at knytte sociale bånd. Forsøg der mislykkes igen og igen. Som Allan udtrykker det: *"Og alle gangene, der var det ligesom en tørst, der bare ikke slukkede"*.

Sex-købene ender hver gang med en oplevelse af forkastelse, fordi der ikke er tale om varige sociale bånd, men om kortvarige sociale interaktioner der udfolder sig omkring en fælles, men uforpligtende seksuel akt. I Scheffs forståelse kan interaktionen med de prostituerede betragtes som fremmedgørende relationer, der genererer skam, fordi relationerne ikke kan dække de menneskelige behov for at høre til og knytte sikre sociale bånd.

Selv om sex-købet som interaktionsritual kan generere positive følelser, er der imidlertid ikke tale om en tilknytning, der varer ved. Relationen er karakteriseret ved, at den ene part køber sig adgang til seksuelle ydelser fra den anden og savner dermed en balance imellem parternes behov. Denne form for sociale bånd er med Scheffs begreb karakteriseret ved "isolation", hvor den ene parts behov groft sagt betyder alt og den andens intet (Bloch, 1994).

Benjamin, Allan og Arne skammer sig over deres vanskeligheder i relation til kærester. Manglen på en kæreste kan ses som et konkret udtryk for manglende succes og kan handle om en forestilling om omgivelsernes fordømmelse eller ringeagt. Det er ikke sikkert, at omverdenen reelt anskuer interviewpersonerne i et negativt perspektiv, men at fordømmelsen kun foregår i deres egen forestilling.

Jørgen er gift, men savner et seksuelt inspirerende forhold til sin kone. Samtidig siger han imidlertid, at det primære ved hans sex-køb ikke er sex, men handler om kontakt. Også Jørgen synes at savne afstemte sociale bånd, hvor han i fællesskabet både kan dele tanker og følelser, uden at han helt har gjort sig denne længsel klart. Han er dog klar over, at hans sex-køb er forbundet med risiko for forelskelse, hvilket er et skridt på vejen mod at knytte sikre sociale bånd. Jørgen har derfor – uden helt at forstå sig selv – valgt sex-køb fra, da prisen for at fortsætte vil være hans ægteskab.

Interviewpersonernes beskrivelse efterlader indtrykket af, at de er fanget i en følelsesfælde, hvor sex-købene bruges som et middel til at mildne skam, men hvor selve sex-købene i sig selv genererer mere skam. Fordi skammen er mere eller mindre undertrykt, forsætter den følelsesmæssige spiral uden mulighed for at bremse op og søge nye måder at opbygge nære, sociale bånd på. Hvis skammen blev erkendt og bearbejdet, ville skammen, ifølge Scheffs teori, kunne anvendes til at afstemme og genererer stærkere sociale bånd (Bo, 2012).

Fordi interviewpersonerne ikke erkender den skam, der styrer deres handlinger, får de også svært ved at forstå deres egne handlinger. Den uerkendte skam er drivende for deres sex-køb, men fordi den er undertrykt, oplever interviewpersonerne ikke selv en sammenhæng og søger efter forklaringer, der på anden vis kan gøre deres adfærd forståelig.

En af de forklaringen der fremhæves af alle interviewpersonerne er, at det er almindeligt blandt mænd at købe sex.

Benjamin udtrykker det således: *"Jeg synes at når du hører nogle mænd som siger et forsvar for, at vi kan ikke bare lave forbud mod alt, så skynder de sig jo ofte og sige "men vi har selvfølgelig aldrig nogensinde været i den situation hvor vi købte", men statistikker siger jo bare, at der er en ufattelig masse som har købt, og jeg kender jo, altså nu det jo forskelligt, jeg har nogen af mine venner hvor jeg godt kan snakke om de her ting omkring, og jeg har også flere af mine venner som siger at de køber det, altså at de køber sex også, og det kan være på andre måder end det jeg har gjort"*.

Allan siger: *"Jeg snakkede med en af mine meget tætte venner, som jeg betroede mig til på et tidspunkt, og siger jeg har gjort noget forfærdeligt... og så fortæller jeg ham det. Og han siger sådan, "hold da kæft, det er jeg godt nok glad for, at det er det, Allan, for han var sku da bange at jeg havde slået en eller anden ihjel eller sådan noget. Men så sagde han også, at det ændrer ikke mit syn på dig overhovedet. Det betød selvfølgelig meget for mig. Og så fortalte han også, at der*

hvor han kommer fra, altså der var nogen på vores alder, blevet ligeglade med det, de var fuldstændigt kolde. Så nogen gange, der pakkede de en bil og så kørte de til Kiel en weekend. Og det var fuldstændigt åbenlyst, altså folk måtte gerne komme med, hvis der var plads i bilen. De var blevet fuldstændigt ligeglad med al ting”.

Arne kunne godt tænke sig at deltage i grupper, hvor han kunne tale med andre mænd, der køber sex, fordi: *”Jeg ikke er den eneste der går med de her problemer, tanker eller hvad ved jeg. Så falder man lidt mere til ro, også fordi, som sagt det er ikke noget du snakker om til familiefester eller på arbejde, så du kan godt gå og tro at du måske er den eneste, der er outsider eller noget andet, det er du jo så ikke, så kommer du jo, stadigvæk...Når man ved hvor udbredt det er, alt det der bliver annonceret og solgt og alle de analyser, der er blevet lavet, hvad er det de siger er det ikke, det er hver 3 mand eller 50% eller det er i hvert fald en stor procent, de siger ikke, så det er jo meget mere normalt end man snakker om...”*

Jørgen taler ikke med andre mænd om sine sex-køb, men han føler sig overbevist om, at det må være langt flere end de 15% af danske mænd, som jeg angiver: *”Jamen det synes jeg ligesom det er det som jeg har hørt og spurgt af dem jeg har købt sex ved. Og jeg synes også de steder på nettet, hvis du kan søge og snakke og chatte. Jeg tror måske de 15 % du snakker om, det er dem der er kommet ud på den forkerte veje, hvor de bare bruger og bruger og ikke kan stoppe igen. For jeg synes at dem, der gør det, og jeg skal ikke forsvare, at det jeg gør er rigtigt eller forkert, men jeg tror at så vil det være højere end 15 %.”*

De fire interviewpersoner ser det som almindeligt og legitimt at købe sex, så længe det handler om sex og lyst.

Jeg fortolker dette sådan, at sex-køb, så længe de foretages alene for fornøjelsens skyld, er et udtryk for stærk libido og mandighed, mens afhængighed er et udtryk for svaghed og afvigelse. Det forekommer mig, at især Benjamin, Allan og Arne er klar over, at de store summer de bruger på at købe sex afspejler deres afhængighedsprægede forhold til sex-køb og dermed udstiller deres magtesløshed.

Dette er en skamfuld magtesløshed, som de på forskellig vis forsøger at nedtone og rationalisere bort ved at henvise til, at andre mennesker bruger penge ufornuftigt på anden vis, at de fortjener det, når de ikke bruger penge på andet og lignende forklaringer.

Påvirkningen af selvopfattelsen

Som beskrevet tidligere fortalte en af kunderne, Arne, en lille anekdote til illustration af, at han oplevede, at han var blevet præget af at have købt sex siden sine unge år. Det ledte mig til overvejelser om, hvordan kunderne påvirkes af at købe sex og af rollen som prostitutionskunde.

Jeg tumlede lidt rundt efter en teori, der kunne belyse dette og endte med at inddrage Georg Herbert Meads rolleovertagelsesbegreb. Mead hører til blandt de symbolske interaktionister, og har primært fokus på sansninger og mentale processer (Bo, 2006:229). Der er imidlertid flere, der har argumenteret for, at Meads teori implicit også indebærer en følelsesmæssig dimension (Turner & Stets, 2005: 103, Engdahl, 2001). Der er også blevet peget på, at Cooleys antagelse om, at vi ubevidst lever i en pendulering mellem selvets og de andres perspektiv ligger i tråd med Meads tanker om gensidig rolleovertagelse (Bo, 2012).

Mead beskæftiger sig med forholdet til samfundet og de *"virkninger den sociale gruppe har for styringen af det enkelte gruppemedlems erfaring og livspraksis"* (Mead 2005: 31). Mead anvender begrebet *den generaliserede anden*, der er et udtryk for en generalisering af den sociale gruppes adfærdsforventninger, som individet kan tilpasse sig og handle i overensstemmelse med (Ibid: 182).

I Meads begrebsverden er selvet ikke en egenskab ved individet, det er en "on-going" social proces i forhandling med omverdenen (Bo, 2006:228).

Individets selv udvikles ved at tage andres roller på sig og sætte sig i deres sted – ved at *"være en anden for sig selv"* (Mead 2005: 178) – og ved således at forestille sig, hvordan andre vil reagere på ens adfærd (Ibid: 182). Selvet er en proces, der skabes i en vekslen mellem det spontane, handlende "jeg" i konkrete samspilssituationer og det iagttagende, erkendende og vurderende "mig", hvor man ser sig selv og sine handlinger udefra gennem andres øjne, dvs. den generaliserede anden (Bo:2006:229).

Jeg'et udgøres af individets handlinger i en given situation; det er selvets respons på andre menneskers holdninger og adfærd, og det er med dette, individet identificerer sig. Jeg'et er ikke muligt at erfare direkte i situationen, da bevidstheden ikke kan være objekt for sig selv i nuet. Dette kræver en oplevelsesmæssig forskydning, og derfor sondres der mellem jeg'et og mig'et (Mead 2005: 201).

Den følelsesmæssige dimension af Meads rolleovertagelse kan ifølge Emma Engdahl forstås således, at følelser opstår som følge af den "modstand", som kroppen møder i det sociale samspil, og disse følelser er vores vejledere (Engdahl, 2001). Med reference til Meads "jeg" og "mig" forklarer Engdahl, at mennesket i begyndelsen *er* sin krop, og først med installation af en bevidsthed om omverdenens syn på os, bliver vi klar over, at vi *har* en krop (Ibid).

Engdahls pointe er, at dannelsen af menneskets selv indebærer to dimensioner af rolleovertagelsen – en refleksiv og en urefleksiv, svarende til en kognitiv og en følelsesmæssig rolleovertagelse (Ibid). Hvis man overser tilstedeværelsen af begge dimensioner, mister man forståelsen af intersubjektivitetens kropslige indhold. Man mister også muligheden for at forstå, hvad der sker, når der sker en opløsning i form af adskillelse af tanker og følelser i et givet socialt samspil.

Den intersubjektive erfaring med sex-køb er først og fremmest en kropslig erfaring. I og med der ved den seksuelle interaktion er tale om kropslige erfaringer, er det ikke så nemt at gøre denne erfaring til genstand for bevidst refleksion. Når jeg i interviewsituationen spørger ind til den gode og dårlige oplevelse, leder

interviewpersonerne i tankerne efter et svar. Interviewpersonerne ved hvordan den gode og dårlige oplevelse ser ud, men det er ganske vanskeligt at beskrive hvilke følelser, der er forbundet med situationerne, formentlig fordi disse først og fremmest er kropsligt lejrede og unddrager sig sproget, og fordi de fortolkes retrospektivt. Man kan kun reflektere over det man *ved om* – det vil sige det, der er tilgængeligt for bevidstheden.

Lautrup skrev i sin undersøgelse i 2005: ”*Samtidig er der identificeret en klar sammenhæng mellem tidlig debut som sexkunde og senere regelmæssig kundedadfærd. I lyset heraf kan det være relevant at medtænke prostitution og prostitutionskundens rolle, når unge undervises i seksualitet på uddannelsesinstitutionerne*” (Lautrup, 2005:124) Lautrup siger imidlertid ikke, hvordan man kan forstå denne rolle.

Hvis man betragtede de unge sex-købere igennem en rolleovertagelsesoptik, kan dette give en forståelse af, hvad der får dem til at fortsætte med at købe regelmæssig sex.

Når mænd som ganske unge går til prostituerede, får de både en bevidst erfaring og en stærk kropslig erfaring, der danner bestemte forventninger til den seksuelle akt. I mødet med den prostituerede får kunderne et bestemt billede af sig selv, deres ”mig”, der virker tilbage på deres ”jeg”, der giver respons på situationen.

I interaktionen mellem kunden og den prostituerede kan man forenklet fremstillet sige, at kunden mødes af en kvinde, hvis væsentligste forventning til kunden er, at han beskriver sine ønsker, hvorefter kvinden opfylder disse.

Kunden tilegner sig den andens holdning, det vil sige at han ser sig selv og sine seksuelle behov i lyset af den prostitueredes forventninger til ham. Denne rolleovertagelse foregår bevidst – han erfarer eksempelvis, at pengene skal betales først, man skal måske vaske sig, og herefter gennemføres den seksuelle akt med hans tilfredsstillelse som mål.

Der foregår imidlertid også en ubevidst rolleovertagelse. Den er ubevidst, fordi ”jeg” i

situationen erfares umiddelbart, og fordi oplevelsen lejres som en følelsesmæssig, ureflekteret intersubjektiv erfaring.

De to erfaringer behøver ikke at være fuldstændig sammenfaldende. Det kan sagtens tænkes, at kunden godt *ved*, at der ikke reelt er tale om en gensidig fornøjelse for begge parter, men det *føles* sådan – det føles som om kunden får lysterne opfyldt i en gensidig relation fuld af nydelse. Hvis kunden hellere vil snakke, snakker den prostituerede. Hvis kunden vil holdes om, holder den prostituerede om, hvis kunden vil have oral-sex, sutter den prostituerede osv. Hun yder den forventede service, da hun ellers vil miste sine kunder. Som Benjamin siger *"I al service nærmest ligegyldigt hvad det end er, det behøver jo ikke at ha med sex at gøre, altså næsten ligegyldigt hvad man end tænker på, hvis det virker som om, hurtigt videre, ud, næste, jeg interesserer mig ikke for dig der står der, om det så er indkøbsdamen i Netto eller hvad det end er, så er det jo en træls oplevelse"*.

Som interviewpersonerne i denne undersøgelse påpeger, så er den gode prostituerede en, der kan skabe den rette følelse af gensidighed.

Hvis denne forestilling om sig selv i rollen som sexpartner ved gentagelse internaliseres og bliver en del af den seksuelle selvopfattelse, vil manden ubevidst overføre forventningen om, hvordan den anden part i den seksuelle akt skal opføre sig, og hvilken følelse han skal have ud af sex, til en kæreste. Det må antages, at dette kan afføde skuffelse og afvisninger, når den første forelskelse har lagt sig, og hverdagens udfordringer i parforholdet begynder.

Det er sandsynligt, at det derved bliver fristende for de unge mænd at gentage de positive erfaringer med sex-køb, hvorved rollen som kunde forstærkes.

Rolleovertagelsen fanger gradvist de unge mænd i nogle kædereaktioner, hvor de følelsesmæssige og uerkendte forventninger til seksuelt samspil fører til misforståelser og afvisninger hos kærester samt afføder nye behov for positive oplevelser, der i en fortløbende proces cementerer opfattelsen af at være en vellykket kunde og en mislykket kæreste.

Både Benjamin, Allan og Arne fortæller om deres første gang, og om hvordan de af den prostituerede blev modtaget med støtte og omsorgsfuld vejledning gennem den seksuelle akt.

Jeg har ikke spurgt ind til interviewpersonernes kæresteliv og sexliv, men får alligevel et glimt af interviewpersonernes forventninger i deres fortællinger.

Benjamin siger: *"Altså der er jo mange flere ting end bare sex i et kæresteforhold, men det er uden tvivl det seksuelle der er ret væsentligt, jeg har ikke oplevet at være i et forhold, hvor jeg så siger, at sex det er bare en biting, jeg skal være seksuelt tilfreds i det forhold som jeg er i".*

Allan fremhæver som noget af det fantastiske ved sit kæresteforhold, der gik i stykker: *"En af de ting jeg også oplevede ved det at have en kæreste det var noget så helt banalt, som at hendes kropstemperatur den var højere når vi lå under dynen, end de piger der kom ind i ingenting, havde jeg nær sagt. Så er de jo kølige på huden. Og det var så meget mere fantastisk syntes jeg jo"* og siger videre om sit kæresteforhold: *"Jamen når man har prøvet det ægte og har været sammen med en pige en weekend og bare har sex med hende, og har sex måske 5-6 gange, og hvor man er sammen, og kan lave det ud over også, så døren ikke bliver lukket".*

Arne har en forestilling om kvinders sex-lyst: *"Og hende fik jeg ikke ret meget sex ved end hende jeg har mødt nu faktisk, pigerne de er jo også meget forskellige, de må jo også have et stort.. hun er i 20'erne hende jeg har mødt nu og har et stort sexdrive, og hvis hun synes jeg er sød og, jeg har sagt, at det er hende, der vil hver gang, da vi kom hjem til mig. Men det kan jo også godt være, hvis hun ikke er så erfaren, at hun tror det er det vi forventer os mænd, det er så'n lidt, man skal lære hinanden at kende".*

Sex har således en vigtig plads i interviewpersonernes fortælling om, hvad der er godt ved kæresteliv, om end der er andre ting, der også fylder.

Min pointe er, at deres forventninger til den seksuelle interaktion, dem selv og til kærester bliver præget af den følelsesmæssigt internaliserede rolle som prostitutionskunde, som de indoptager allerede som ganske unge.

En anden vinkel på prostitutionskunderne i et rolleovertagelsesperspektiv handler om den generaliserede anden, der er samfundets generaliserede og samlede moralkodeks og holdning (Bo, 2006:226). Disse generaliserede og upersonlige holdninger kommunikeres i sproget og angiver handlingsstandarder, som individet kan reagere imod eller tilpasse sig (Bo, 2006:226).

Samfundsdiskurserne kan ses som sådanne generelle holdninger, der må antages at indvirke på prostitutionskundernes selvopfattelse, idet de forskellige diskurser er udtryk for værdier og adfærdsnormer, der afspejler samfundets forventninger til prostitutionskunder. Som nævnt tidligere har Als lokaliseret en række diskurser i den offentlig medierede debat, der ifølge Als fokuserer på den prostituerede og dermed undertrykker kunden, der groft sagt ses som enten skadelig eller uskadelig (Als, 2011: 67).

Interviewpersonerne i denne undersøgelse giver udtryk for, at de ikke synes den offentlige debat har nok nuancer og retter sig mod dem. Alligevel gør de sig overvejelser om samfundets holdninger til prostitution og former ud fra disse deres egne, subjektive holdninger.

Benjamin kæmper med at handskes med sin forvirring og sin skyld overfor de prostituerede. Benjamin forsvarer sig overfor diskursen om den skadelige mand, der er en skurk: *"Jeg er gået over til at sige "jeg tror den vil være der" og så skal man måske i stedet bare se om man ikke kan fokusere på, jamen selvfølgelig de gode forhold...det må vel være at, hvis man vælger at sige man vil ha' sex eller har sex med andre mennesker 10-15 gange i døgnet, jamen så synes jeg da at man, det er jo ud over, det kan jo være et frit valg, det kan også være noget der er et mindre frit valg, men så skal man vel også sørge for at de pågældende personer ikke yder mere*

straffes, så det er sådan set nærmest det, så sørg dog for at de kan ha et ordentligt sted at ha' det, at det kan foregå på en klinik eller det kan foregå et sted hvor der er så'n rimeligt ordnede rammer".

Arne har behov for at lægge afstand til de mænd, der behandler de prostituerede dårligt: *"Jamen det er jo en hård branche, sikkert, jeg vil i hvert fald, det ved jeg ikke om det er, jeg har læst en del om emnet, jeg vil i hvert fald ikke være den der, man hører jo mange historier om, at der er nogen mænd der så'n er mere eller mindre sympatiske typer overfor dem, jeg så i et eller andet dameblad, i et interview, du møder 20 flinke mænd og så kan du møde en der går over grænser og så'n, jamen jeg tænker da at det er skidt, det er dårligt".*

Jørgen synes snarere at fortolke sig selv ud fra frisindsdiskursen, selv om han dog bekymrer sig lidt om sygdomsrisikoen: *"Jamen jeg tror, der er jo mange måder at finde en kæreste med dating osv., men det syntes jeg faktisk det er besværligt. Jamen det vil jo involvere nogen andre ting, hvor det andet, det er jo enkelt og lige til. Altså har du nogen penge, så kan du betale 1500 eller 2000 kr. og så kan du jo få den ydelse, og kan du så lide vedkommende og man faktisk har det hyggeligt sammen, så kan det måske gøre, at man kan mødes igen. Nogen gange hvis det er med sex, og andre gange hvor det ikke er med sex..... Jamen problemet er jo hvis der sker noget sygdom, du er jo ude i nogen, selvom de piger siger at de sørger for det hele, og de fejler ikke noget, men det kan man jo spørge sig selv om. Og det er da også derfor jeg ikke har taget udenlandske piger, men de danske kan jo være ligeså udsat, men det er måske det problem. Hvis jeg skal være helt ærlig, uden at tænke på min kone og sådan, så syntes jeg faktisk, at hvis man kunne have et åbent forhold til det, så kan jeg ikke se noget forkert i det".*

Det er sandsynligt at de konkurrerende og modsatrettede opfattelser af prostitution og prostitutionskunder, der udtrykkes gennem samfundsdiskurserne påvirker prostitutionskundernes selvopfattelse.

Kundernes bevidsthed som sig selv som kunder er ikke bare skabt i interaktionen med den prostituerede, den bliver også til i samfundets italesættelse af kunden. De forskellige holdninger og værdier der kommer til udtryk i samfundsdiskurserne betyder, at kunderne kan have flere samtidige perspektiver på sig selv, der er konkurrerende, modsatrettede og fragmenterede, og som har hver deres handlingsstandarder.

Det giver en ny mening til noget, som andre undersøgelser har peget på, nemlig at kunderne ved italesættelsen af deres sex-køb trækker på samfundsdiskurser, der har en legitimerende opfattelse af prostitution (Monto, 2004, Sørensen, 2004:101).

Jeg finder, at dette kan fortolkes sådan, at kunderne forsøger at give en respons, der giver en oplevelse af sammenhæng. Italesættelsen af deres sex-køb ved hjælp af legitimerende diskurser er ikke nødvendigvis et forsøg på at finde på undskyldninger for deres handlinger, men kan ses som et forsøg på at skabe mening og sammenhæng i de fragmenterede erfaringer og forventninger forbundet med prostitutionskunderollen.

Sammenfattende konklusion

På baggrund af fire regelmæssige prostitutionskunders fortællinger, har jeg i denne undersøgelse forsøgt at belyse hvilke følelser, der kan være drivende for prostitutionskunders sex-køb, og hvordan deres selvopfattelse påvirkes af deres sex-køb.

Jeg har bestræbt mig på at finde en måde at tilnærme mig feltet på, der især fokuserede på interaktionen mellem kunderne og de prostituerede, og på følelser som noget, der genereres mellem mennesker og ikke bare i den enkelte kunde.

Igennem prostitutionskundernes fortællinger har jeg forsøgt at indfange den positive hensigt, som sex-købene er et udtryk for, hos de enkelte kunder. Trods store individuelle forskelle på de fire interviewpersoner, er der nogle ligheder på tværs af deres fortællinger.

Disse ligheder har jeg forsøgt at forstå ved at sætte dem ind i en teoretisk ramme, der kan medvirke til forståelse af regelmæssige prostitutionskunders følelsesmæssige bevæggrunde for kontinuerligt at købe sex, samt den påvirkning der kan være forbundet med både de mange sex-køb og rollen som prostitutionskunde.

Interviewpersonerne i denne undersøgelse fremhæver længsel efter gensidig kontakt og en kærestelignende relation som den stærkeste drivkraft bag sex-køb. De længes ikke bare efter en kontakt, der skal understøtte en god seksuel oplevelse, men ser kontakten som et mål i sig selv. Det er således en vigtig pointe i kundernes fortællinger, at sex ikke er det centrale ved sex-køb.

Kunderne fortæller om oplevelsen af gensidighed i mødet med de prostituerede. Jeg havde en forforståelse om, at gensidighed mellem kunder og prostituerede var en illusion. Jeg har i denne undersøgelse fundet, at det vitterligt er kundernes oplevelse, at det er muligt at have gensidighed og god kontakt i forbindelse med sex-køb.

Jeg finder, at positive oplevelser af gensidighed og kontakt mellem kunde og prostitueret er en overset og ikke anerkendt dimension i den danske prostitutionsforskning. Beskrivelser af sådanne oplevelser affærdiges ofte som netop illusioner.

Interviewpersonernes fortællinger indikerer, at de taler med deres venner om deres sex-køb for at få forsikringer om, at de er normale og handler legitimt, og ikke fordi de har behov for at dele de seksuelle oplevelser i et maskulint gruppefællesskab.

Denne undersøgelses interviewpersoner synes ikke at mangle viden om prostitution og prostitueredes forhold, og generelle oplysningskampagner vil næppe gøre en forskel for deres vedkommende. Deres sex-køb er styret af følelser og ikke af holdninger. Der således ikke en direkte sammenhæng mellem viden, holdninger og adfærd.

At være regelmæssig kunde er forbundet med omkostninger. De interviewede prostitutionskunder gerne satte noget andet i stedet for deres sex-køb, hvis de kunne. Deres sex-køb har økonomiske og personlige konsekvenser. Tre af de interviewede angiver at de køber sex omkring 15 gange om året, mens en har købt sex 9 gange indenfor det sidste år. Selv om dette kan ses som mange sex-køb, er der ifølge andre, større undersøgelser en gruppe kunder, der køber sex langt hyppigere. Den logiske slutning er, at der enten er tale om en gruppe meget velhavende mænd, eller også er der tale om en gruppe særdeles økonomisk trængte mænd. Der er selvfølgelig den mulighed, at det økonomiske problem håndteres ved at købe sex af de udenlandske prostituerede, fordi det er billigt.

Interviewpersonerne i denne undersøgelse har alle på eget initiativ opsøgt en terapeut med henblik på rådgivende samtaler, fordi de på forskellig vis har oplevet deres sex-køb som problematiske. Det har givet dem en ny selvforståelse og selv om der har været tale om et begrænset antal samtaler har det haft en synlig effekt. Dette ses ved, at kunderne oplevede at kunne tage kontrol over deres egne handlinger

i den periode, hvor de havde samtaler. Desværre begyndte kunderne at købe sex igen efter samtalernes ophør. Dette kan muligvis indikere, at et eventuelt tilbud om rådgivende samtaler eller terapi, gerne skal pågå over en længere periode.

Jeg finder, på baggrund af fortællingerne i denne undersøgelse, at det er rimeligt at antage, at der vil være en gruppe af regelmæssige prostitutionskunder, der gerne vil modtage et støttende socialt tilbud, og som kan profitere af det. Jeg finder også – når omfanget af regelmæssige prostitutionskunder tages i betragtning – at der er grund til at antage, at en social indsats overfor de regelmæssige prostitutionskunder ville medvirke til at reducere efterspørgslen på prostitution.

Alle interviewpersonerne har i denne undersøgelse pointeret, at det væsentlige ikke er sex, men der imod den kontakt, der er forbundet med sex-købet. Den kraft, der synes at være så stærk, at kunderne igen og igen vender tilbage til købe-sex, må derfor søges forstået på denne præmis.

En måde dette kan forstås på er at betragte sex-købene som en kilde til oplevelser af solidaritet og tilknytning.

Sex-køb kan i dette perspektiv betragtes som et ritual, der sigter mod at skabe solidaritetsfølelser og oplevelser af følelsesmæssig tilknytning. Herved genereres der gennem en oplevelser af afstemning og tilknytning positiv, emotionel energi, der får kunderne til at føle sig godt tilpas. At betragte sex-køb som et interaktionsritual, der genererer positiv energi, giver ny mening kundernes gentagende sex-køb, idet disse ikke bare er forbundet med seksuel nydelse, men også med en vitaliserende energi, der indvirker positivt på selvværdsfølelsen. Interviewpersonerne fortæller, at den gode prostituerede er en, der møder dem afstemt – ikke bare i forhold til den seksuelle akt, men også med følelsesmæssig gensidighed. Pointen er, at selv om dette kan forekomme illusorisk, vil selve det seksuelle samspil med dets rytmik, den delte opmærksomhed, den fælles seksuelle stemning og situationens eksklusive karakter skabe følelser af tilknytning og en dertil hørende energi. Hvor flygtig end oplevelsen er, er det en reel oplevelse.

Mens succesfulde ritualer er oplivende, tapper mislykkede ritualer energi. Mennesker, der er fulde af positiv energi, føler sig godt tilpas med det de gør. Hvis afstemningen i et interaktionelt ritual der imod brydes, opleves relationen som fremmedgørende, og der genereres i stedet negativ emotionel energi i form af skam og vrede. Alle interviewpersonerne fortæller, det kendetegnende ved en dårlig oplevelse er, at den seksuelle akt foregår uden følelser og gensidighed. Disse dårlige oplevelser kan forstås som interaktionsritualer, der mislykkes, fordi der ikke opstår følelsesmæssig afstemning under den seksuelle akt.

Længslen, efteroplevelser af tilknytning og den dermed forbundne positive energi, kan være den drivkraft, der igen og igen får kunderne til at købe sex, selv om det er forbundet med økonomiske og personlige omkostninger. Længslen bliver imidlertid ved, fordi selv om sex-købet giver en kortvarig oplevelse af gensidighed og positiv energi i kraft af den rituelle afstemning, ender interaktionen hver gang med en forkastelse, fordi der ikke er tale om varige sociale bånd, men om flygtige, uforpligtende sociale interaktioner.

Sex-købene ender derfor med at generere skam, fordi relationen ikke kan dække kundernes almenmenneskelige behov for at høre til og knytte sikre sociale bånd. Relationen er karakteriseret ved ubalance, idet den ene part køber sig adgang til seksuelle ydelser fra den anden. Denne form for sociale bånd er karakteriseret ved "isolation", hvor den ene parts behov groft sagt betyder alt og den andens intet. For selv om der i interaktionen sker en afstemning, er relationen ikke karakteriseret ved lighed i bevæggrunde og forventninger.

Interviewpersonernes beskrivelser efterlader indtrykket af, at de er fanget ind i en følelsesfælde, hvor sex-købene bruges som et middel til at mildne skam, der opleves på andre livsarenaer, fordi de ikke føler, at de lever op til egne og omgivelsernes forventninger.

Samtidig skaber selve sex-købene i sig selv genererer mere skam. Skamfuldheden

handler om følelsen af at være anderledes og ”nødt til at købe sex”, om omgivelsernes ringeagt og om oplevelsen af at være afhængig og ude af stand til at kontrollere egen adfærd.

Fordi skammen hos interviewpersonerne er mere eller mindre undertrykt og uerkendt, forsætter den følelsesmæssige skamspiral uden mulighed for at bremse op og søge nye måder at opbygge nære, sociale bånd på. Hvis interviewpersonerne fik støtte til at erkende og bearbejde skammen, ville denne kunne blive en guide til håndtering af vanskeligheder i sociale relationer, så som betydningsfulde relationer til kærester og ægtefæller.

Så længe interviewpersonerne ikke erkender deres skam, er den styrende for deres sex-køb. Interviewpersonerne forsøger på forskellig vis at handskes med deres skamfølelser gennem rationalisering og bagatellisering.

To store undersøgelser i Danmark har fundet, at des yngre mænd er, når de første gang køber sex, des større sandsynlighed er der for, at de bliver regelmæssige prostitutionskunder.

Dette kan meningsfuldt forstås, når de unge prostitutionskunder ses i et rolleovertagelsesperspektiv. Når mænd som ganske unge går til prostituerede, får de både en bevidst erfaring og en følelsesmæssig, kropslig erfaring, der kan antages at danne bestemte forventninger til den seksuelle akt. I interaktionen mellem kunden og den prostituerede, kan man forenklet fremstillet sige, at kunden mødes af en kvinde, hvis væsentligste forventning til kunden er, at han beskriver sine ønsker, hvorefter kvinden opfylder disse.

Kunden tilegner sig den andens holdning, det vil sige at han ser sig selv og sine seksuelle behov i lyset af den prostitueredes forventninger til ham. Denne rolleovertagelse foregår bevidst – han erfarer eksempelvis, at pengene skal betales først, man skal måske vaske sig, og herefter gennemføres den seksuelle akt med hans tilfredsstillelse som mål.

Der foregår imidlertid også en ubevidst, følelsesmæssigt forankret rolleovertagelse. Hvis denne forestilling om sig selv i rollen som sexpartner ved gentagelse internaliseres og bliver en del af den seksuelle selvopfattelse, vil kunden ubevidst overføre forventningen om, hvordan den anden part i den seksuelle akt skal opføre sig, og hvilken følelse han skal have ud af sex, til en kæreste. Det må antages, at dette kan afføde skuffelse og afvisninger, når den første forelskelse har lagt sig, og hverdagens udfordringer i parforholdet begynder.

Det er sandsynligt, at det derved bliver fristende for de unge mænd at gentage de positive erfaringer med sex-køb, hvorved rollen som kunde forstærkes. Rolleovertagelsen fanger gradvist de unge mænd i nogle kædereaktioner, hvor de følelsesmæssige og uerkendte forventninger til seksuelt samspil fører til misforståelser og afvisninger hos kærester og afføder nye behov for positive oplevelser, der i en fortløbende proces cementerer opfattelsen af at være en vellykket kunde og en mislykket kæreste.

Selv om interviewpersonerne i denne undersøgelse giver udtryk for, at de ikke føler sig forstået af den offentlige debat, må de antages at være under påvirkning af samfundets diskurser om prostitutionskunder. Samfundsdiskurserne kan ses som generelle holdninger, der må antages at indvirke på prostitutionskundernes selvopfattelse. De forskellige holdninger og værdier der kommer til udtryk i samfundsdiskurserne betyder, at kunderne kan have flere samtidige perspektiver på sig selv, der er konkurrerende, modsatrettede og fragmenterede, og som har hver deres handlingsstandarder.

Det giver en ny mening til noget, som andre undersøgelser har peget på, nemlig at kunderne ved italesættelsen af deres sex-køb trækker på samfundsdiskurser, der har en legitimerende opfattelse af prostitution. Jeg finder, at dette kan fortolkes sådan, at kunderne forsøger at give et respons, der giver en oplevelse af sammenhæng. Italesættelsen af deres sex-køb ved hjælp af legitimerende diskurser er ikke nødvendigvis et forsøg på at finde på undskyldninger for deres handlinger, men kan

ses som et forsøg på at skabe mening og sammenhæng i de fragmenterede erfaringer og forventninger forbundet med prostitutionskunderollen.

Perspektivering

Som jeg skrev i indledningen af denne undersøgelse, var min motivation for at skrive dette speciale blandt andet, at der i Danmark er begrænset viden om de regelmæssige prostitutionskunder.

Jeg har derfor tilnærmet mig dette felt med et ønske om at forstå denne kundegrupes bevæggrunde, som de forstås af dem selv, og gennem teoretisk fortolkning forsøgt at sætte deres hensigter og adfærd ind i en meningsfuld sammenhæng. Denne undersøgelse er dog blot endnu et skridt på vej mod en dybere forståelse af de regelmæssige prostitutionskunder.

En drivkraft i denne undersøgelse har været et ønske om at blive klogere på, om det er relevant at etablere et socialt tilbud til regelmæssige prostitutionskunder. Jeg finder, at der stadig – som Lautrup også skrev i sin undersøgelse i 2005 – er grund til at antage, at et rådgivningstilbud til prostitutionskunder vil møde et behov.

Til forskel fra Lautrups antagelse om, at eventuel terapi ville kunne ydes indenfor det allerede etablerede system, mener jeg imidlertid, at tiden har vist, at han tog fejl (Lautrup, 2005:121)

Mine interviewpersoner udtrykker, at de ikke ville kunne bruge et tilbud, der tog udgangspunkt i selve den seksuelle akt, som f.eks. de sexologiske klinikker. Desuden forekommer det, at det har været vigtigt for mine interviewpersoner, at de vidste, at den terapeut de kontaktede vidste noget om prostitution. Undervejs i interviewene blev jeg flere gange spurgt, om jeg havde kendskab til prostitutionsfeltet, hvilket jeg qua min arbejdserfaring kunne svare ja til, ligesom det formentlig afspejlede sig i mine kommentarer og spørgsmål. De fortællinger og svar interviewpersonernes gav afspejler, efter min opfattelse, den tryghed, som dette affødte. Jeg finder derfor i lighed med Lautrup, at det er vigtigt, at et tilbud besidder viden om prostitutionens komplekse karakter (Ibid:121).

Når det er sagt, finder jeg det af overordentlig stor vigtighed, at det nøje overvejes, hvilken form et givet tilbud skal have, og hvordan det italesættes. Som beskrevet ville interviewpersonerne i denne undersøgelse ikke betegne sig selv som hverken sexafhængige eller som hyperseksuelle. Ud over at disse betegnelser er stærkt stemplende, ville et tilbud der rettede sig mod en målgruppe ud fra disse diagnostiske kriterier, indebære en selvforståelse hos kunderne, som mange formentlig ikke har.

En løsning på dette problem kunne måske være inddragelse af de regelmæssige kunder selv – Rambølls undersøgelse viste, at prostitutionskunderne på ingen måde er svære at få i tale, når det har et klart formål, og de sikres anonymitet: *”Blandt de 1.083 sexkunder har 120 mænd udvist interesse for deltagelse i et interview samt angivet kontaktoplysninger, tidsrum for mulig kontakt mm.”* (Rambøll, 2013: bilag 9). Det kræver dog, at man har de fornødne økonomiske ressourcer, der kan give adgang til de internetsites, hvor man kan få kunderne i tale, som eksempelvis Venuslogen.

Ved vurderingen af om det kunne være relevant at tilrettelægge et tilbud, må det imidlertid vurderes i relation til selve det fænomen, der er defineret som et socialt problem, nemlig prostitution. Et givent tilbud til kunderne ville således først og fremmest skulle vurderes ud fra dets betydning i forhold til en reduktion af efterspørgslen på prostitution.

Jeg har i denne undersøgelse argumenteret for, at de regelmæssige prostitutionskunder udgør en betydelig gruppe blandt kunderne, og dermed forestår et stort antal sex-handler. Jeg finder også, at det er sandsynligt – selv om denne sammenhæng ikke er belyst – at regelmæssige sex-køb i betydeligt omfang har så store økonomiske omkostninger, at det enten forudsætter at kunderne er velhavende, har mulighed for at låne penge, eller søger den billigste mulige ydelse. Som en af denne undersøgelses interviewpersoner siger, er priserne for seksuelle ydelser under

pres, og de billigste prostituerede er de udenlandske kvinder.

En indsats overfor de regelmæssige kunder ville, efter min opfattelse, kunne ligge i forlængelse af Center Mod Menneskehandels aktuelle oplysningskampagne, der sigter mod at reducere efterspørgslen på potentielt handlede prostituerede. Jeg finder, at oplysningskampagner hviler på den antagelse, at øget viden vil afføde refleksion og føre til adfærdsændringer. Denne undersøgelses interviewpersoner giver som beskrevet et andet indtryk – deres sex-køb er styret af følelser og ikke af holdninger. De kan derfor næppe nås via oplysningskampagner.

Endelig må en given social indsats vurderes i forhold til hvorvidt det kan forventes, at indsatsen har den ønskede effekt.

Den svenske evaluering "Utvärdering av samtalsbehandling med köpare av sexuella tjänster" indgik i af evalueringen af den svenske handlingsplan mod prostitution og menneskehandel (Kjellgren og Svedin, 2012). Denne evaluering fandt, at den givne samtalebehandling havde medført, at kundernes seksuelle misbrug var aftaget, enten ved at være reduceret i omfang eller ved at handlingerne havde ændret karakter, og at det for en tredjedel af kundernes vedkommende helt var ophørt (Ibid: 7).

Den svenske evaluering viser, at det har en effekt at tilbyde de regelmæssige prostitutionskunder et socialt tilbud i form af samtalebehandling.

Jeg finder på baggrund af min undersøgelse, at der er behov for at nytænke den sociale indsats på prostitutionsfeltet således, at de regelmæssige prostitutionskunders rolle indenfor feltet medtænkes.

En social indsats kunne samtidig åbne for adgang til indsamling af viden og danne grundlag for solide empiriske undersøgelser, der kunne føre til dyberegående viden om prostitutionskunder og måske endda tillige give mulighed for opnåelse af en mere nuanceret viden om selve prostitutionsfænomenet.

Litteraturliste

Bjerre, Liv: At (for)blive prostitueret, 2011, Sociologisk Institut, Københavns Universitet

Bo, Inger Glavind: Det sociale bånd og følelser i menneskers interaktion. Psyke & Logos. 2012, 33, 7-26

Bo, Inger Glavind i Michael Hviid Jacobsen et al: Tradition og fornyelse – en problemorienteret teoriehistorie for sociologien, 2006. Aalborg Universitetsforlag

Bloch, Charlotte: Skam, stolthed og sociale bånd : Thomas J. Scheffs bidrag til følelsernes sociologi 1994, Årg. 5, nr. 4 (1994) 56–70, 88–89

Bloch, Charlotte : Passion og Paranoia, følelser og følelseskultur i Akademia, 2007. Syddansk Universitetsforlag

Collins, Randall: Interaction Ritual Chains, 2004. Princeton University Press

Dunn, Judy: Små børns nære relationer, 1993, Hans Reitzels forlag

Forslag til folketingsbeslutning om kriminalisering af prostitutionskunder og forbud mod køb af seksuelle ydelser for udsendte i statens tjeneste, 2004:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=97474>

Gilje, Nils og Harald Grimen: Samfundsvidenskabernes forudsætninger. 2002. Hans Reitzels Forlag

Jacobsen, Dorte Venø: Trækkerdreng og 'bare dreng – man behøver jo ikke ligefrem at skilte med det til hvem som helst, 2009, Aalborg Universitetsbibliotek

Järvinens, Margaretha: Prostitution I Helsingfors: en studie i kvinnokontrol, 1990 Åbo Academy Press, Åbo

Järvinen, Margaretha: Skal prostitution forebygges? 1991. Artikel i Social Kritik nr. 15

Jørgensen, Anja: Hermeneutik, fænomenologi og interaktionisme – tre sider af samme sag s. 221 – 244 i Jacobsen, M.H. og K. Pringle: At forstå det sociale. 2008. Akademisk Forlag.

Kofoed, Jens m.fl.: Prostitution i Danmark, En kortlægning, 2011, SFI

Kompetencecenter Prostitution: Servicetjek af Kompetencecenter Prostitution. 2008. Servicestyrelsen

Kulick, Don: Skabelsen af en ny slags syg person: sexkøberen 2007 Årg. 18, nr. 1

Lyngbye, Paul: Mænd der betaler kvinder - om brug af prostitution. 2000. Roskilde Universitets Forlag

Lyngbye, Paul: Terapiens tredjepart. Mænd der betaler kvinder. Psykolognyt nr. 17, 2001.

Mead, Georg Herbert: Sindet, selvet og samfundet. 2005. Akademisk forlag

Monto, Martin A. (2004): Female Prostitution, Customers and Violence. I Violence Against Women. Vol. 10 No. 2: 160-188

Månsson, Sven-Axel: Derfor køber mænd sex. Artikel i Information den 20. juli 2001.

Olsen, Henning: Kvalitative analyser og kvalitetssikring: Artikel i Sociologisk Forskning, 2003, Vol. 40, Nr. 1 s. 68-103

Olsen, Henning: Kvalitative kvaler – kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet. 2002. Akademisk Forlag

Oplysnings- og forebyggelseskampagne mod menneskehandel skal begrænse efterspørgslen, 2013: <http://www.socialstyrelsen.dk/udsatte/aktuelt/udbud-kampagne-mod-menneskehandel>

Poder, Poul: The Sociology of Emotions – Managing, Exchanging and Generation Emotions in Everyday Life (chapter 13) in Sociologies of the Unnoticed. 2008. Edited by Michael Hviid Jacobsen, London: Palgrave Macmillan.

Rasmussen, Nell: Prostitution i Danmark. 2007. Servicestyrelsen

Retzinger, Suzanne: Violent emotions. Shame and Rage in Marital Quarrels. 1991, Sage Publications.

Stern, Daniel N.: Barnets interpersonelle univers, 1997. Hans Reitzels forlag

Sørensen, Mette Lise: Fordi jeg må.... - en undersøgelse af prostitutionskunders holdninger. 2004, Københavns Universitet.

Sørensen, Mette Lise: Fordi jeg må. Artikel i Universitetsavisen 17. Marts 2005. Københavns Universitet

Turner, Jonathan H.: Psychoanalytic Sociological Theories and Emotions s. 276-293 i Handbook of the Sociology of Emotions, Edited by Jonathan H. Turner og Jan E. Stets, 2006, Springer Science + Business Media.

Turner, Jonathan H , The Sociology of Emotions: Basic Theoretical Argument, Sage. 2009. Publications and The International Society of Research on Emotion, vol. 1, nr. 4

Videns- og Formidlingscentret for Socialt Udsatte: Redegørelse om Prostitution i Danmark (2004) www.socialstyrelsen.dk

Walsøe, Anne: Historien om de prostituerede. 2011. Copenhagen Business Scholl.
Institut for ledelse og filosofi.

Wiingaard, Majken: "Notat om prostitutionskunder", 2009, www.socialstyrelsen.dk

Wettergren, Åsa: Emotionssociologi. 2013. Gleerups Utbildning AB

Wettergren, Åsa ; Bengt Starrin; Gerd Lindgren: Det sociales emotionelle grunde.
2008. Forlaget Liber

Bilagsoversigt:

1. Mailtekst - forespørgsel om deltagelse i undersøgelsen
2. Interviewguide
3. Randalls Collins model for seksuelle interaktionsritualer
4. Suzanne Retzingers lingvistiske og paralingvistiske koder for skam

Bilag 1: Mailtekst – forespørgsel om deltagelse i undersøgelsen

Kære kunde.

Jeg hedder Anette van Deurs og har i en årerække arbejdet i Kompetencecenter Prostitution som opsøgende medarbejder. Jeg er nu studerende på Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, og er i gang med mit afsluttende speciale, der indebærer en videnskabelig undersøgelse af et udvalgt problemfelt. Jeg har valgt at lave en undersøgelse af mænds sex-køb og de dermed forbundne følelser.

Jeg vil med denne henvendelse forespørge, om du vil deltage i min undersøgelse som interviewperson.

Interviewet vil selvfølgelig være 100 procent anonymt, og alle sted- og personhenførbare oplysninger vil blive anonymiseret.

Jeg søger især efter prostitutionskunder, der er (eller har været) regelmæssige kunder, og måske som har oplevet, at dette kan være forbundet med problemer og alligevel har haft svært ved at undvære sex-køb. Kriteriet er opstillet ud fra den formodning, at regelmæssige kunder dels har erfaring, og dels har gjort sig refleksioner over deres sex-køb.

Hvis du vil deltage som interviewperson, må du gerne kontakte mig på mail xxxxxxxx med henblik på at aftale nærmere tid og sted.

Du er også velkommen til at kontakte mig telefonisk på xx xx xx xx

For at undgå at din deltagelse i min undersøgelse bliver tidskrævende og omkostningsfuld for dig, er jeg indstillet på at komme til dit lokalområde for at afvikle interviewet. Jeg vil da afsøge muligheden for eventuelt at låne eller leje et egnet lokale, hvor vi i fred og fortrolighed kan gennemføre interviewet. Det er min forventning, at interview varer ca. en time.

Jeg håber, at du har fået lyst til at deltage – i givet fald på forhånd tak.

Med venlig hilsen

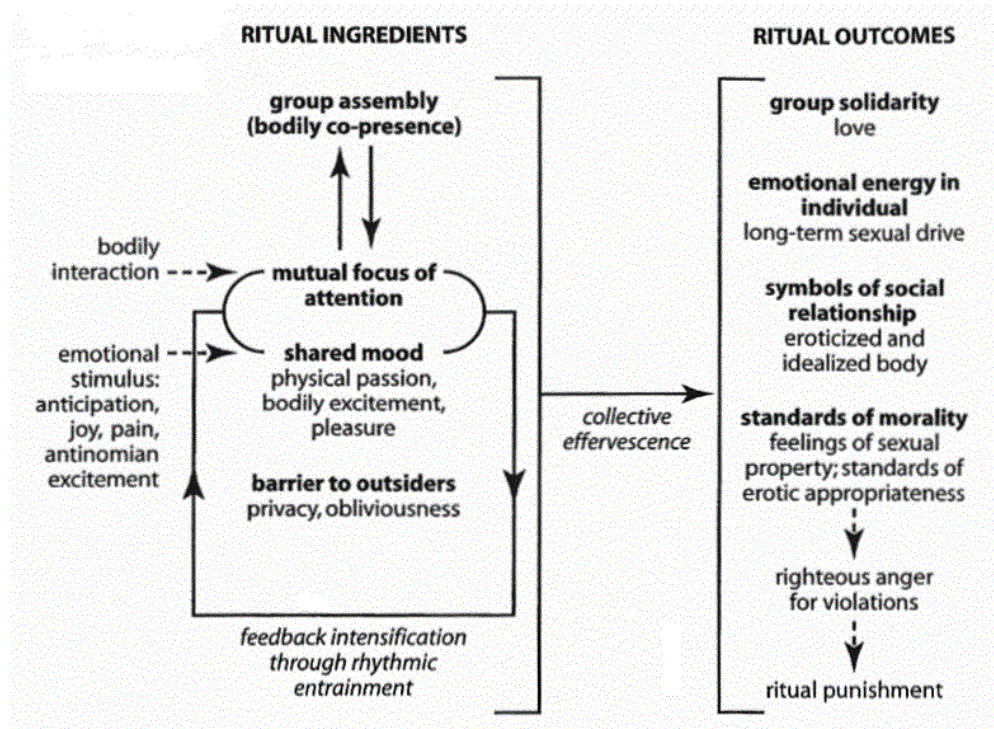
Anette van Deurs

Bilag 2: Interviewguide

Emotionelle motiver: Det er min hypotese, at regelmæssige prostitutionskunders sex-køb er drevet af følelser, der får dem til at fortsætte med at købe sex.	Kan du fortælle historien om første gang, du købte sex? Kan du fortælle om, hvad der går forud for et sex-køb? Hvor mange gange køber du sex om året? Kan du fortælle om hvor og hvordan du køber sex?
En rituel form: Det er min hypotese, at prostitutionsakten er en rituelt udformet situation med bestemte følelses- og udtryksnormer.	Kan du fortælle om en eller flere gode oplevelser ? Hvad er vigtigt for den gode oplevelse ? Har du haft dårlige oplevelser ?
Omgivelsernes betydning: Det er min hypotese, at sex-køb indebærer en samfundsmæssig tildeling af en prostitutionskunderolle, der virker tilbage på deres selvforståelse.	Hvad har du hæftet dig ved i den offentlige debat? Synes du offentligheden har forstået, hvorfor du køber sex? Taler du med nogen om dine sex-køb?
Er det relevant med et rådgivende/terapeutisk tilbud til prostitutionskunder?	Kan du fortælle om, hvad der fik dig til at kontakte en terapeut? Hvad tror du der kunne hjælpe prostitutionskunder, der er afhængige af deres sex-køb?

Bilag 3: Collins model for seksuelle interaktionsritualer

"Sexual intercourse as interaction ritual" (Collins, 2004:231):

BILAG 4: Lingvistiske og paralingvistiske koder for skam

Koderne er min danske oversættelse af Retzingers koder (Retzinger, 1991:69)

Kodning i de transskriberede interviews

Grøn = kort pause

Gul = lang pause

Lilla = personen griner og/eller mumler.

Blå = det kan ikke høres, hvad der bliver sagt

Pink = der lægges tryk på ordet

Orange = afbryder sig selv, den anden afbryder

Understregning = bekræfter det sagte

Kodeord og udtryk for skam

Direkte indikation: forlegen, krænket, skamfuld, ydmyget og lignende

Forladthed, separation, isolation: udsagn og/eller udtryk, der indikerer følelser af ikke at høre til eller at være adskilt fra signifikante andre. Eksempelvis adskilt, afvist, alene, forladt, forvist, fremmedgjort, indadvendt, indelukket, kasseret, splittet, svigtet.

Latterliggjort: ord eller udtryk om at være følelsesmæssigt såret, truet, nedgjort eller latterliggjort af en anden person. Eksempelvis absurd, bizart, dum, flippe ud, fornærmet, idiotisk, intimideret, krænket, modløs, mærkelig, nederlag, nedslået, skør, sur, såret, underlig, ødelagt.

Utilstrækkelig: udsagn, der indikerer en følelse af ikke at leve op til egne eller andres billede. Eksempelvis blottet, dum, forsvarsløs, genert, hjælpeløs, kejtet, magtesløs, malplaceret, mangelfuld, mislykket, ringere, udstillet, ude af stand til, uegnet, undertrykt, usikker, værdiløs.

Ubehag: referer til sociale situationer. Eksempelvis anspændt, dirrende, febrilsk, forlegen, forstyrret, forvirret, genert, hyperaktiv, nervøs, rastløs, sammenbidet, urolig, usikker, utilpas

Forvirring/ligegyldighed: udsagn, der indikerer forvirrende eller rodede tankeprocesser eller fravær af forvirring i følelsesmæssige opstemte situationer. Eksempelvis bedøvet, flad, fortumlet, forvirret, holde sig udenfor, lammet, overvældet, reserveret, tilbageholden, tom.

Verbale ord, udsagn og adfærd, der skjuler skam (verbal hiding behaviors)

Formildende: ord eller udtryk, der får noget til at fremstå mindre voldsomt, alvorligt eller sårende, nedtone noget så det ikke længere fremstår, som det behøver opmærksomhed og fokus.

Abstraktion: fortie eller tale om indirekte eller generelle referencer som "de" eller "det" i stedet for at referere til specifikke situationer eller personer.

Fornægtelse: direkte eller implicitte udsagn, der eksplicit fornægter en følelse eller giver et rationale for følelsen.

Forsvar: udsagn der enten fornægter, er udfordrende eller kritiske; fremtræder hvor en anden person udfordrer.

Ligegyldighed: opfører sig roligt eller køligt (cool) i en situation, hvor følelser vækkes, f.eks. i en situation, hvor en person inviterer en anden på en date for første gang.

Verbal tilbagetrækning: forandring i verbal adfærd fra at tale i sætninger til at tale i ord; minimal respons og lang stilhed.

Distrahering: forskellige adfærdsformer så som at skifte emne, "joke", triangulere; ord eller udtryk, der skifter diskussionen væk fra centrale relationelle emner, der involverer følelser.

Projektion: afvise at en følelse er ens egen; følelsen pålægges en anden person eller gruppe.

Fylde: indskudte ord som "så'n" eller "ikk"

Paralingvistiske koder for skam

Ekstremt blødt: Fald i volumen, hvor udtalen bliver svær at høre; forekommer hyppigt i slutningen af en sætning, eller når skamfulde eller tabubelagte emner diskuteres, f.eks. sex.

Løs talen: mangel på sammenhæng, stakåndethed, åndeløshed.

Tøven, vaklen: stoppe op eller holde pause før man går i et sensitivt emne.

Afbryde sig selv: stoppe udtalen midt i en sætning for at ændre eller censurere et emne.

Pauser: inkluderer lange pauser eller stilhed, forekommer før før kode ord eller tabuiserede

emner (normale pauser er kortere en et sekund; længere pauser er mere problematiske).

Hurtig tale: skjuler hvad der siges ved sammentrækning af ord, så det der siges er næsten uforståelig.

Ord der grines: forekommer ofte ved forlegenhed eller som maskering af vrede eller skam; anspændt latter.

Uregelmæssig rytme: rykvis tale med hyppige pauser.

Udfylde pauser: hyppig brug af lyde som "øh"

Stamme: usikker og usammenhængende tale; gentagelse af lyde.

Fragmenteret tale: tale med hurtige emneskift, så talen bliver usammenhængende.